

Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta

Štefan Potočný

Smlouvy příkazního typu

Diplomová práce

Olomouc 2012

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „*Smlouvy příkazního typu*“ vypracoval samostatně a citoval jsem všechny použité zdroje.

V Olomouci dne 5. 4. 2012

.....

Štefan Potočňák

Rád bych tímto poděkoval *JUDr. Filipovi Melžerovi, Ph.D., LL.M.*, za cenné podněty a rady, které mi pomohly při zpracování této práce.

Obsah

Obsah	4
Seznam použitých zkratk	6
Úvod	7
1. Historický exkurz	11
1.1 Římskoprávní mandatum	11
1.2 Geneze právní úpravy smluv příkazního typu.....	13
1.2.1 Obecný zákoník občanský.....	13
1.2.2 Střední zákoník občanský.....	15
1.2.3 Právní úprava v období let 1964 až 1991.....	15
2. Explikace smluv příkazního typu	17
2.1 Německá právní úprava.....	17
2.2 Rakouská právní úprava.....	19
2.3 Vlastní explikace.....	19
2.4 Smlouvy příkazního typu v novém občanském zákoníku.....	21
3. Příkazní smlouva	24
3.1 Základní charakteristika právní úpravy.....	24
3.1.1 Zvláštní právní úprava příkazní smlouvy.....	24
3.2 Předmět závazku z příkazní smlouvy.....	25
3.2.1 Pojem „příkaz“.....	27
3.3 Odlišení příkazní smlouvy od příbuzných právních institutů	
a od tzv. aktů společenské služby.....	28
3.3.1 Odlišení příkazní smlouvy od smlouvy o dílo.....	29
3.3.2 Odlišení příkazní smlouvy od pracovní smlouvy.....	33
3.3.3 Příkazní smlouva a jednání bez příkazu.....	35
3.3.4 Odlišení příkazní smlouvy od tzv. aktů společenské služby.....	37
3.4 Příkazní smlouva a zastoupení.....	38
3.5 Povinnosti příkazníka.....	41
3.5.1 Jakost plnění příkazníka.....	41
3.5.2 Význam principu poctivosti ve vztahu příkazce a příkazníka.....	44
3.5.3 Pokyny příkazce.....	46
3.5.4 Osobní provedení příkazu a problematika substituce.....	48
3.5.5 Další povinnosti příkazníka.....	50
3.6 Povinnosti příkazce.....	51
3.6.1 Poskytnutí prostředků a náhrada nákladů.....	51
3.6.2 Náhrada škody.....	54
3.6.3 Odměna.....	55
3.7 Zánik závazku z příkazní smlouvy.....	58
3.7.1 Provedení příkazu.....	59

3.7.2 Odvolání příkazu příkazcem.....	60
3.7.3 Vypovězení příkazu příkazníkem.....	63
3.7.4 Smrt, zánik a nesvéprávnost příkazníka.....	65
3.7.5 Smrt, zánik a nesvéprávnost příkazce.....	66
3.7.6 Zmaření příkazu náhodou.....	67
4. Smlouva o obstarání věci.....	70
4.1 Vymezení závazku ze smlouvy o obstarání věci.....	70
4.2 Podstatné náležitosti smlouvy.....	72
4.3 Substituce.....	73
4.4 Odstoupení objednatele od smlouvy.....	74
5. Smlouva o obstarání prodeje věci.....	75
5.1 Povšechná charakteristika.....	75
5.2 Forma a podstatné náležitosti smlouvy.....	77
5.3 Odpovědnost za vady prodané věci.....	79
5.4 Zrušení smlouvy.....	80
Závěr.....	81
Bibliografie.....	84
Shrnutí.....	88
Summary.....	89
Klíčová slova/Key words.....	90

Seznam použitých zkratk

ABGB	Rakouský občanský zákoník (Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch)
BGB	Německý občanský zákoník (Bürgerliches Gesetzbuch)
BGH	Spolkový soudní dvůr Spolkové republiky Německo (Bundesgerichtshof)
DCFR	Návrh společného referenčního rámce (Draft Common Frame of Reference)
LZPS	Listina základních práv a svobod
NObčZ	Nový Občanský zákoník – zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
NS	Nejvyšší soud České republiky
ObčZ	Občanský zákoník – zákon č. 40/1964 Sb., ve znění pozdějších předpisů
ObčZ 1950	Občanský zákoník – zákon č. 141/1950 Sb.
ObčZ 1964	Občanský zákoník – zákon č. 40/1964 Sb., ve znění účinném do 31. 12. 1991
ObchZ	Obchodní zákoník – zákon č. 513/1991 Sb., ve znění pozdějších předpisů
o.z.o.	Československý obecný zákoník občanský
ÚS	Ústavní soud České republiky
Zpr	Zákoník práce – zákon č. 262/2006 Sb., ve znění pozdějších předpisů

Úvod

Závazkový právní vztah je tradičně jedním ze základních právních institutů sloužících k realizaci nejrůznějších majetkových a ekonomických zájmů jednotlivců. Jakožto element soukromoprávní lze obligaci v nejobecnější rovině chápat jako nástroj k uskutečňování přirozeného práva člověka brát se o vlastní štěstí.¹ Materiální potřeby jednotlivců mohou být uspokojovány prostřednictvím aktivit různorodého charakteru. Jelikož ne všechny lidské potřeby mohou být naplněny prostým transferem majetkových statků, ať již mají podobu hmotné věci či abstraktního subjektivního práva, vyvinula se postupně v systému závazkového práva i skupina smluvních typů, jejichž primárním objektem je vykonání určité činnosti, resp. poskytnutí pracovní síly.

Právě do posléze jmenované skupiny typizovaných obligací náleží i smlouvy příkazní typu, jímž je věnována tato diplomová práce. Pro smlouvy příkazního typu je napříč právními řády typické, že vykazují vysokou míru abstraktnosti svého pojmového vymezení. Předmět závazku bývá nejčastěji ohraničen jako poskytnutí služby, vykonání činnosti či obstarání záležitosti jiného. Takto vysoce obecně formulovaná skutková podstata neumožňuje jednoduchým způsobem odlišit tuto skupinu kontraktů od části jiných smluvních typů a právních institutů. Z civilistického i právně metodologického hlediska je však podrobný rozbor tohoto tématu o to větší výzvou. K tomu je navíc nutné přidat velmi úzký vztah mezi příkazními smlouvami a dalšími právními instituty, jako je zastoupení či jednatelství bez příkazu. Komplikovanost a komplexnost zvoleného tématu lze, abstrahujíc od konkrétního dobového kontextu, demonstrovat na Sedláčkově výroku, který předmětnou prvorepublikovou úpravu označil za nejspornější ustanovení v Obecném zákoníku občanském.² K tomu všemu se navíc přidává i turbulentní vývoj posledního půlstoletí, který do tuzemské právní úpravy vnesl řadu nestandardních řešení.

Cílem této diplomové práce je načrtnout historický vývoj příkazních smluv, vymezit základní obsah pojmu „*smlouvy příkazního typu*“, podrobně a kriticky rozebrat příslušnou právní úpravu v Občanském zákoníku, tuto pak průběžně komparovat se srovnatelnými zahraničními úpravami a v základech také zhodnotit jednotlivá řešení zvolená v ustanoveních nového Občanského zákoníku.

Diplomová práce je rozdělena celkem do pěti kapitol. První kapitola je věnována historickému exkurzu. Jelikož je málokterá oblast soukromého práva i dnes tak silně ovlivněna tradicemi římskoprávní jurisprudence jako závazkové právo, nemůže ani v tomto případě výklad začít jinde než popisem římskoprávního *mandata*. Další části této kapitoly jsou věnovány deskripci

¹ Srov. § 3 odst. 1 NObčZ.

² SEDLÁČEK, Jaroslav. In ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaroslav a kol. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl IV.* Praha: V. Linhart, 1936, s. 573.

geneze právní úpravy příkazní smluv od Obecného zákoníku občanského až do roku 1991. Cílem je zde především poukázat na historický původ současné právní úpravy a zároveň předznačit dnešní interpretační problémy, jejichž kořeny je nutné hledat právě ve vztahu k předchozím právním úpravám.

V kapitole druhé si autor klade za cíl vymezit pojem „*smlouvy příkazního typu*“ a to pomocí několika konkrétních explikačních prvků. Východiskem je v tomto případě právní úprava rakouská a německá, jejichž použití je v příslušné kapitole také zdůvodněno. Ambicí autora je přinést za pomoci syntézy získaných poznatků takovou explikaci zkoumaného pojmu, jež by se mohla stát smysluplným východiskem pro další výklad. V této kapitole jsou presumovány některé teze, jejichž platnost je potvrzena až v následujících státech. Součástí této kapitoly je také povšechné zhodnocení právní úpravy příkazních smluv v NObčZ a to právě s ohledem na pojmové vymezení skupiny příkazních smluv, které zastává autor této práce.

Nejrozsáhlejší je kapitola třetí, která je věnována analýze příkazní smlouvy. Základní východisko zde představuje úprava tohoto smluvního typu v Občanském zákoníku. Tato právní úprava je však průběžně také komparována s vybranými zahraničními civilními kodexy a její součástí je také rozbor příslušných partií v novém kodexu českého civilního práva. Výrazný prostor je zde věnován odlišení příkazní smlouvy od příbuzných smluvních typů a vysvětlení jejího vztahu k souvisejícím právním institutům. Cílem je podrobněji vymezit postavení příkazní smlouvy v systému závazkového práva a zejména pak v rámci skupiny obligací, jejichž předmětem je závazek k činnosti. Výklad dále pokračuje podrobným rozbohem jednotlivých prvků obsahu a charakteru závazkového právního vztahu vzniklého z příkazní smlouvy. Mimo jiné je na tomto místě pozornost věnována i zvláštnímu významu principu poctivosti ve vztahu k příkazní smlouvě. V závěru této kapitoly se pozornost autora obrací k zvláštnostem, jimiž se vyznačuje zánik závazku z příkazní smlouvy.

Poslední dvě kapitoly jsou věnovány smlouvě o obstarání věci a smlouvě o obstarání prodeje věci. V obou případech řeší autor vztah právní úpravy těchto smluvních typů k obecné příkazní smlouvě. Cílem je najít odpověď na otázku, zda a případně v jaké míře je možné subsidiárně aplikovat ustanovení o příkazní smlouvě na tyto dva její podtypy. Nezřídka se zde pohled autora obrací na předchozí právní úpravu účinnou do roku 1991 a to zejména z toho důvodu, že ta byla v téměř doslovném znění recipována i do současného ObčZ. V případě obou smluvních typů jsou dále analyzovány také jednotlivé zvláštnosti obsahu závazku.

Základní zdroj poznatků představují české a slovenské vysokoškolské učebnice občanského práva a česká a slovenská komentářová literatura. Kvantitativně je rozsah tuzemské literatury věnované zvolenému tématu dostačující a snahou autora je poskytnout plastický obraz názorů

českých a slovenských právníků na předmětnou problematiku. Kvalitativně však není úroveň současné české a slovenské odborné literatury zrovna oslňující. Pravidlem bývá výrazná simplifikace ve vztahu k řešení sporných otázek a vyslovování tvrzení a závěrů bez současného předestření argumentů. Problémem je také časté opomíjení obecně uznávaných právně metodologických postupů. Výraznou odchylku v tomto směru představuje Melzrův rozsáhlý komentář k ustanovením o příkazní smlouvě, smlouvě o obstarání věci a smlouvě o obstarání prodeje věci, ze kterého je v této práci také hojně čerpáno.³ Velmi nápomocným zdrojem byla pro autora této práce i prvorepubliková odborná literatura, která ještě pořád výrazně převyšuje úroveň většiny současných právnických publikací a na jejíž relevanci za často nic nezměnila ani formulační přeměna pozitivního práva.

Česká právní úprava příkazních smluv je v této diplomové práci průběžně komparována s právní úpravou v německém BGB a rakouském ABGB. Německá právní úprava byla pro komparaci zvolena především proto, že se jedná o jednu z nejstabilnějších a nejkoherentnějších kodifikací soukromého práva kontinentální Evropy. Dalším důvodem je fakt, že německý BGB bývá nezdědkou zdrojem či inspirací při tvorbě soukromoprávní regulace na úrovni komunitárního práva a evropského soft law. Rakouská právní úprava pak byla zvolena především z důvodů historických. V Rakousku je pořád platný a účinný Obecný zákoník občanský, který byl definitivně z českého právního řádu odstraněn až v roce 1964. Dalším důvodem je také skutečnost, že úprava v NOBČZ se na mnoha místech vrací k řešením Obecného zákoníku občanského. Zahraniční právní úprava i zahraniční odborná literatura plní v této práci dvě základní funkce. Za prvé plní funkci interpretační, když jsou nezdědkou německé a rakouské doktrinální názory využívány v rámci analýzy tuzemské právní úpravy. To platí v těch případech, kdy smysl a účel příslušných právních norem v BGB a ABGB odpovídá smyslu a účelu právních norem tuzemských. V případech, kdy tomu tak není, plní funkci komparativní, když jsou odchýlná řešení popsána a následně kriticky zhodnocena.

Právní úprava v NOBČZ je komentována především v těch případech, kdy dochází ke změnám vůči současnému stavu. Zorným úhlem pohledu je zde posuzování, zda došlo v konkrétních případech k vylepšení dnes platného status quo.

Autor dospívá k těmto vysloveným v této práci za pomoci metod indukce, dedukce, analýzy, syntézy i abstrakce. Stran metod výkladu právních norem je často používán výklad systematický. Tam, kde to postačuje, je právní norma interpretována již na základě prvotního

³ MELZER, Filip. In ELIÁŠ, Karel a kol. *Občanský zákoník: Velký akademický komentář. 2. svazek*. Praha: LINDE, 2008, s. 2133 - 2186 (§ 724 - 741).

jazykového přiblížení. V odůvodněných případech však tyto metody ustupují jiným, zejména teleologickým argumentům objektivně recentního výkladového cíle.

1 Historický exkurz

1.1 Římskoprávní mandatum

Podobně jako řada jiných, pro právní styk dnešní doby zcela nepostradatelných smluvních typů, má i smlouva příkazní neboli *mandatum* svůj původ v římském právu. Mandatum se historicky formovalo v rámci obchodních styků Římanů s peregriny a jeho zrod je proto nutné hledat mezi institucemi *iuris gentium*.⁴ Jeho vývojovým předstupněm je institut prokurátora, který se jako právní jednatel pověřený především správou majetku nalézal v trvalé službě svého pána. *Procura* měla výrazně sociální charakter, když prokurátorem býval typicky otrok nebo propuštěnec vázaný na dům svého pána.⁵ Pravomoci prokurátora nicméně vyplývaly z jeho faktického postavení, zejména pak z jeho osobní a trvalé podřízenosti pánovi, nikoliv tedy z mandata jako smluvního ujednání.⁶ Postupně se stále více prosazovalo pojetí, že jednání za jiného by mělo mít svůj základ ve smluvním vztahu mezi zastoupeným a zástupcem. Vedle sociální fakticity se tak v tomto vztahu postupně prosazuje i jeho obligační rozměr. Bonfante v této souvislosti dokonce mluví o splynutí prokury s mandátem v právu justiniánském.⁷ Zcela zásadní však je zjištění, že již Římané poměrně důsledně rozlišovali mezi vnitřním poměrem zástupce a zastoupeného na jedné straně, a vztahy, které vznikaly na podkladu mandata v důsledku jednání zástupce s třetími osobami na straně druhé.⁸

Předmětem římskoprávního mandata byl závazek mandatáře bezúplatně obstarat jednu nebo vícero záležitostí mandanta. Ona záležitost mohla spočívat jak v právním jednání, tak ve faktické činnosti. Činnost, kterou měl mandatář vykonat, musela být vždy dovolená, dostatečně určitá, proveditelná a nikoli nemravná. Vykonání příkazu sledovalo zpravidla zájem mandantův, mohlo však jít i o zájem tertiův či společný zájem mandatáře a mandanta. Vyloučeno však bylo, aby byl závazek sjednán výlučně ve prospěch mandatáře. V tomto případě totiž nešlo o mandatum, nýbrž o nezávaznou radu (*consilium*).⁹ Římané řadili mandatum mezi kontrakty konsenzuální, takže ke vzniku závazkového právního vztahu postačovala již samotná dohoda stran ohledně podstatných náležitostí smlouvy.

⁴ BARTOŠEK, Milan. *Encyklopedie římského práva*. 2. vydání. Praha: Academia, 1994, s. 181.

⁵ BONFANTE, Pietro. *Instituce římského práva*. 9. vydání. Brno: Československý akademický spolek „Právník“, 1932, s. 530.

⁶ Tamtéž, s. 531

⁷ Tamtéž, s. 532

⁸ SOMMER, Otakar. *Učebnice soukromého práva římského. Díl II*. Praha: Nákladem vlastním, 1935, s. 77.

⁹ Tamtéž. Kincl v souvislosti s *consilium* mluví o *právně irrelevantní* dobré radě. Srov. KINCL, Jaromír. In KINCL, Jaromír, URFUS, Valentin, SKŘEJPEK, Michal. *Římské právo*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 1995, s. 257. To však není zcela přesné, neboť jak upozorňuje i Sommer, právní relevance *consilia* nastupuje v situaci, kdy někdo lstivou radou způsobí jinému úmyslně škodu. V takovém případě „rádce“ odpovídal za dolus. Srov. SOMMER. *Učebnice soukromého práva římského...*, s. 78.

V rámci systematiky římskoprávních obligací je důležité zmínit, že Římané charakterizovali mandatum jako tzv. *contractus bilaterales inaequales*, tedy jako smlouvu dvoustrannou nerovnou.¹⁰ Z této charakteristiky ale rozhodně neplývá, že by pojmově na straně mandanta vznikalo pouze oprávnění a mandatáři vznikala výlučně povinnost. Chce se tím říci pouze tolik, že zatímco hlavní závazek na straně mandátáře byl pojmovým znakem tohoto smluvního typu a vyskytoval se vždy, vedlejší závazek na straně mandanta, který by zároveň jaksi zrcadlově zakládal mandátářovo oprávnění, vznikal jen při splnění určitých předpokladů.

Hlavní závazek představovala povinnost mandátáře splnit obsah příkazu dle instrukcí mandanta nebo podle povahy jednání. Rovněž byl povinen provést vyúčtování a vydat jednak vše, co od mandanta převzal k provedení příkazu a pak také to, co v souvislosti s plněním příkazu nabyl.¹¹ Mandatář byl zásadně povinen provést příkaz osobně, již římské právo však připouštělo, aby se nechal zastoupit další osobou, nevyklučovala-li to povaha věci či projevená vůle mandanta. V takovém případě pak odpovídal za nedbalost při volbě náhradníka (*culpa in eligendo*).¹² Nesplnění tohoto závazku mohl mandant vymáhat pomocí typizované žaloby označované jako *actio mandati directa*. Sommer však správně poukazuje na to, že z hlavního závazku vyplývala povinnost i pro mandanta, který byl zavázán převzít účinky příkazaného jednání a zprostit mandátáře závazků, které tento na sebe při provádění příkazu na účet mandanta převzal.¹³

Zajímavým se jeví vývoj právních názorů římské jurisprudence v otázce překročení příkazu mandátářem. Komplikace při posuzování nároků smluvních stran nastávají zejména v situaci, kdy mandátář vykoná co má (např. prodá věc na účet mandanta), avšak ke škodě mandanta nedodrží jeho pokyny zcela (např. prodá onu věc levněji, než stanovil mandant). Zatímco klasická jurisprudence přísně setrvala na stanovisku, že mandant může žalovat na náhradu škody a mandátáři nevznikají nároky vůbec žádné, justiniánské právo se postupně přepracovalo k závěru, že mandátáři vznikají v takovém případě nároky do výše ceny stanovené mandatem a ke škodě je mu přičítán toliko rozdíl, o který byl příkaz překročen.¹⁴

Důležitým pojmovým znakem mandata byla výlučně nepřímá forma zastoupení. Mandatář tedy vystupoval vůči třetím osobám vlastním jménem a na účet mandanta. Přímé zastoupení bylo v římském právu upraveno institutem prokurátora.¹⁵

Obsahem vedlejšího závazku byla povinnost mandanta nahradit mandátáři všechny náklady související s prováděním příkazu, které mohl mandátář rozumně a v dobré víře pokládat

¹⁰ KINCL. *Římské právo...*, s. 217.

¹¹ BONFANTE. *Instituce římského práva ...*, s. 532 - 533

¹² REBRO, Karol, BLAHO, Peter. *Římské právo*. 4. vydání. Bratislava: IURA EDITION, 2010, s. 405.

¹³ SOMMER. *Učebnice soukromého práva římského...*, s. 78

¹⁴ Tamtéž, s. 79.

¹⁵ REBRO, BLAHO. *Římské právo...*, s. 405. Shodně BONFANTE. *Instituce římského práva...*, s. 533.

za nevyhnutné (*impensae bona fide factae*).¹⁶ Dále pak byl mandant povinen nahradit mandatáři vzniklou škodu. Tu však římské právo limitovalo pouze na škodu vzniklou v příčinné souvislosti s prováděním příkazu (*ex causa mandati*) a mandant nebyl povinen nahradit škodu vzniklou pouze při příležitosti vykonávání příkazu (*ex occasione mandati*).¹⁷ Těchto nároků se mandatář mohl proti mandantovi domáhat rovněž pomocí typizované žaloby, v tomto případě označované jako *actio mandati contraria*.

Způsob zániku závazkového právního vztahu z mandata je výrazně ovlivněn skutečností, že se jedná o poměr osobní důvěry. Proto mandatum zaniká smrtí kterékoli ze stran, mandantovým odvoláním (*revocatio*) či mandatářovou výpovědí (*renuntiatio*).¹⁸

Římské mandatum se oproti současné úpravě smluv příkazního typu nejvýrazněji odlišuje svojí pojmovou bezúplatností. Sociální vývoj společnosti však postupně dospěl k tomu, že se již v této době stalo zvykem poskytovat mandatáři odměnu (*honorarium, salarium*) a to zejména za vykonání tzv. vyšších služeb. Tato odměna byla postupně dokonce i žalovatelným nárokem.¹⁹ Mandatum tedy bylo bezúplatnou smlouvou z hlediska právní vědy, nikoli však fakticky v rámci sociálního života společnosti.

1.2 Geneze právní úpravy smluv příkazního typu

1.2.1 Obecný zákoník občanský

Obecný zákoník občanský z roku 1811 neobsahoval samostatnou právní úpravu smluvního typu, který by odpovídal dnešní podobě příkazní smlouvy. Právní úprava o.z.o. se svým legislativně technickým provedením poměrně výrazně lišila od původního, více koherentního pojetí římského mandata. Dnešní úprava příkazní smlouvy tak byla v té době „rozdvojena“ do dvou, v o.z.o. samostatně normovaných smluvních typů, a to smlouvy zmocňovací a smlouvy služební.²⁰

Úprava smlouvy zmocňovací byla obsažena v § 1002 a násl. o.z.o. (Díl druhý, Oddíl druhý, Hlava dvacátá druhá). Je nicméně nutné zdůraznit, že nešlo o exkluzivní úpravu tohoto smluvního typu a jak naznačuje již marginální rubrika „*O zmocnění a jiných druzích jednatelství*“, byla zde obsažena i ustanovení, která regulovala otázky přesahující problematiku obligačního poměru vzniklého ze smlouvy zmocňovací. Největší nedostatek o.z.o. a zároveň zásadní rozdíl oproti kodifikacím, které jej pak na našem území vystřídaly, tak spočíval v tom, že v této úpravě byla

¹⁶ REBRO, BLAHO. *Římské právo...*, s. 405.

¹⁷ Tamtéž.

¹⁸ SOMMER. *Učebnice soukromého práva římského...*, s. 78.

¹⁹ Tamtéž, s. 78

²⁰ MELZER, Filip. In ELIÁŠ, Karel a kol. *Občanský zákoník: Velký akademický komentář. 2. svazek*. Praha: LINDE, 2008, s. 2134 (§ 724).

zcela nedostatečně rozlišována ustanovení normující o vnitřním poměru mezi zmocnitelem a zmocněncem, ustanovení týkající se zmocnění, kterým zmocnitel opravňuje svého zástupce jednat jeho jménem a s účinky dopadajícími přímo na něj, a konečně ustanovení týkající se plné moci jako právního úkonu učiněného zmocnitelem, kterým informuje třetí osoby o tom, že zmocněnec je oprávněn jej zastupovat.²¹ Je třeba také zmínit, že pokud byla v o.z.o. obsažena obecná ustanovení o zastoupení v rámci pojednání o smlouvě zmocňovací, je nutné tento postup označit za systematicky nevhodný, neboť zastoupení je institut pojmově obecnější a jeho právním podkladem mohla být i jiná smlouva, např. smlouva služební či smlouva o dílo. Nedostatkem úpravy je konečně i to, že smlouva zmocňovací je sice v § 1002 o.z.o. pojmově vymezená jako zastoupení přímé, když je její předmět definován jako obstarání příkázaného jednání *jménem jiného*, v § 1017 o.z.o. je ale následně připuštěno i zastoupení nepřímé.²² Obstarání příkazu mohlo být podle tohoto smluvního typu sjednáno jako úplatné i bezúplatné. Přes jisté pochybnosti dospěla nakonec soudobá civilistika k závěru, že v případě smlouvy zmocňovací půjde ve vztahu k činnosti zmocněnce výlučně o právní jednání.²³

Smlouva služební byla v o.z.o. upravena v § 1151 a § 1153 až 1164 o.z.o. (Díl druhý, Oddíl druhý, Hlava dvacátá šestá). Spolu se smlouvou o dílo byla řazena do skupiny tzv. pracovních smluv.²⁴ Ústředním pojmem služební smlouvy jsou služby jako vyjádření kvantity určité práce.²⁵ Dalšími pojmovými znaky služební smlouvy byla trvalost poměru mezi zaměstnancem a zaměstnavatelem, úzký vztah mezi smluvními stranami, který se projevoval dozorem zaměstnavatele nad výkonem práce zaměstnance, dále tím, že zaměstnanec vykonával práci pravidelně pomocí prostředků poskytnutých zaměstnavatelem a vůbec celkovou osobní a hospodářskou podřízeností zaměstnance vůči zaměstnavateli.²⁶ Takto pojímaná služební smlouva se tak v tomto období stala základem právní úpravy závislé práce. Od smlouvy o dílo se tento smluvní typ odlišoval především tím, že smlouva o dílo směřovala vždy k dosažení určitého výsledku a charakteristická pro ni byla také větší míra samostatnosti podnikatele, tedy toho, kdo měl dílo provést. Od smlouvy zmocňovací se lišila též svou relativně kogentní úpravou, která cílila na ochranu zaměstnance.²⁷

²¹ Kriticky se v tomto směru vyjádřil např. Sedláček. Srov. SEDLÁČEK, Jaroslav. *Obligační právo II. Speciální ustanovení o jednotlivých typech smluvních*. Brno: Československý akademický spolek „Právník“, 1946, s. 50, m. č. 98.

²² Tamtéž.

²³ SEDLÁČEK. In ROUČEK, SEDLÁČEK. *Komentář ke československému občanskému zákoníku...*, Díl IV., s. 578, m. č. 14 (§ 1002).

²⁴ SEDLÁČEK. *Obligační právo II...*, s. 101, m. č. 250.

²⁵ Sedláček definoval službu jako „jakýkoliv výkon, který má pro druhou smluvní stranu majetkovou hodnotu“. Srov. SEDLÁČEK. *Obligační právo II...*, s. 105, m. č. 256.

²⁶ SEDLÁČEK. *Obligační právo II...*, s. 102 – 103, m. č. 252.

²⁷ K tomuto viz § 1164 o.z.o., který obsahuje výčet donucujících ustanovení. Není zde ale stanoven absolutní zákaz odchýlení se, když je stanoveno toliko, že zrušena ani omezena nemohou být „práva zaměstnavatelská“.

1.2.2 Střední zákoník občanský

Zásadním přínosem tzv. středního občanského zákoníku byla především autonomní úprava příkazní smlouvy, která byla v tomto kodexu koncipována nezávisle na samostatné úpravě zastoupení. Oddělení právní úpravy těchto dvou institutů bylo vyjádřením skutečnosti, že příkazní smlouva je pouze jedním z vícera možných právních důvodů vzniku zastoupení, jakož i toho, že zastoupení má oproti smlouvě příkazní mnohem širší dosah na právní styk. To rovněž legitimizovalo zvolenou systematiku kodexu, v němž se předpisy o zastoupení nacházely v Části druhé nadepsané titulem „*Obecná ustanovení*“ (Hlava čtvrtá; § 56 – 81 ObčZ 1950), zatímco o příkazní smlouvě bylo pojednáno v rámci Části čtvrté s názvem „*Právo závazkové*“ (Hlava dvacátá čtvrtá; § 434 – 442 ObčZ 1950). Vedle toho však zákonodárce ponechal za účelem regulace závislé práce až do roku 1966 v platnosti i úpravu služební smlouvy v § 1151 až 1164 o.z.o.

Příkazní smlouva představovala v tomto kodexu generální úpravu příkazu a takto byla rovněž zákonem č. 509/1991 Sb. v téměř shodném znění recipována i do dnes platného Občanského zákoníku.²⁸ Lze vyslovit tezi, že tato úprava vytvořila celkem standardní a funkční základ pro používání příkazní smlouvy v soukromoprávních vztazích, když argumentem pro takové tvrzení může být též fakt, že z pohledu celkové koncepce nedoznala zásadních změn ani v procesu současné rekonstrukce soukromého práva.²⁹

1.2.3 Právní úprava v období let 1964 až 1991

Střední občanský zákoník byl zrušen Občanským zákoníkem z roku 1964 a spolu s ním byla ze základního kodexu civilního práva odstraněna i generální úprava příkazní smlouvy. V obecné rovině nelze takový postup vnímat jinak, než jako projev soudobé ideologie, která současně s vítězstvím socialismu deklarovala i postupné odumírání práva samotného.³⁰ Poplatné době byly rovněž smluvní typy, které v Občanském zákoníku z roku 1964 v jeho původním znění příkazní smlouvu nahradily. Jednalo se o tzv. obstaratelské služby. V ustanoveních § 284 – 288 byl upraven smluvní typ, který dnes odpovídá smlouvě o obstarání věci a rovněž smlouvu o obstarání prodeje věci (§ 289 – 295 ObčZ 1964) nacházíme v současné podobě Občanského zákoníku. Rozdíl proti současné právní úpravě spočívá v tom, že u obou těchto smluv byla pojmově obstaratelem vždy socialistická organizace. Právě v této skutečnosti lze shledat onu poplatnost konceptu plánovaně řízené ekonomiky. V případě, že stranou smlouvy o obstarání

²⁸ LAVICKÝ, Petr. In ŠVESTKA, Jiří, SPÁČIL, Jiří, ŠKÁROVÁ, Marta a kol. *Občanský zákoník II. § 460 až 880. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 2019, m. č. 1 (před § 724).

²⁹ Srov. úpravu příkazu v ustanoveních §§ 2430 – 2444 NOBčZ.

³⁰ ELIÁŠ, Karel. Občanský zákoník a postmoderní myšlení v Česku. In LAZAR, Ján, BLAHO, Peter (eds). *Základné zásady súkromného práva v zjednotenej Európe. Fundamentale Grundsätze des Privatrechts in vereinigten Europa*. Bratislava: IURA EDITION, 2007, s. 283.

záležitosti jiného nebyla socialistická organizace, byly fyzické osoby odkázány na ustanovení dvou paragrafů (§ 410 a 411 ObčZ 1964), které představovaly sotva torzo předchozí právní úpravy příkazní smlouvy.

Úprava příkazní smlouvy byla vypuštěna z Občanského zákoníku, ani v této době však z právního řádu nezmizela úplně. Její úpravu nacházíme v zákoníku mezinárodního obchodu (zákon č. 101/1963 Sb, o právních vztazích v mezinárodním obchodním styku). Jeho ustanovení ale dopadala téměř výlučně na právní vztahy subjektů, které neměly bydliště nebo sídlo na území jednoho státu a tím byla také jeho aplikace značně limitována.

Jak již bylo zmíněno výše, podstatná část úpravy tzv. obstaratelských služeb byla v Občanském zákoníku zachována i po přijetí novelizačního zákona č. 509/1991 Sb., a to v podobě smlouvy o obstarání věci a smlouvy o obstarání prodeje věci. Stejným zákonem však byla navíc v roce 1991 do tohoto kodexu navracena úprava obecné příkazní smlouvy, a to v podobě téměř shodné s úpravou ve středním občanském zákoníku. Záměrem zákonodárce bylo vzájemně navázat tyto smluvní typy tak, že příkazní smlouva bude představovat generální úpravu se subsidiárním použitím i ve vztahu ke dvěma obstaratelským smlouvám, jež měly být nově chápány jako podtypy příkazní smlouvy. Obstaratelské smlouvy byly v ObčZ 1964 upraveny jako zcela autonomní smluvní typy. Jejich téměř doslovné recipování a zároveň značně umělé napojení na smlouvu příkazní tak ve výsledku vytváří nemalé interpretační potíže.³¹

³¹ K této kritice srov. též LAVICKÝ. In ŠVESTKA, SPÁČIL, ŠKÁROVÁ a kol. *Občanský zákoník II...*, s. 2019, m. č. 1 (před § 724). Shodně MELZER. In ELIÁŠ a kol. *Občanský zákoník...*, s. 2169 (§ 733).

2 Explikace smluv příkazního typu

Již Sedláček popisoval ve druhém svazku svého spisu věnovaného obligačnímu právu komplikovanost juristického vymezení práce pro jiného. Upozorňoval především na to, že sociální problém práce pro jiného není možné legislativně vyřešit uspokojujícím způsobem, protože činnost vykonávanou pro druhého je možné podřadit celé řadě různých smluvních typů.³² Parafrázujíc dnes jeho myšlenku je možné do této skupiny zařadit např. smlouvu příkazní, pracovní, smlouvu o dílo, zprostředkovatelskou smlouvu či smlouvu o sdružení. Je-li tedy z hlediska fenomenologie obligací společným jmenovatelem této skupiny smluvních typů výkon práce pro jiného, pak zde logicky vyvstává otázka: na základě jakých kritérií je z tohoto okruhu vyčleňována příkazní smlouva, resp. smlouvy příkazního typu jako jakási podskupina odlišná od jiných typizovaných obligací patřících do této oblasti?

Při hledání odpovědi může vhodně posloužit průřezový pohled do právní úpravy německé a rakouské, protože obě jsou tuzemské právní kultuře na jednu stranu historicky velmi blízké, na stranu druhou však v posledních desetiletích vykazují mnohem vyšší míru legislativní stability a jí podmíněnou ustálenost právní doktríny.

2.1 Německá právní úprava

Pojmovému vymezení příkazní smlouvy v českém ObčZ odpovídá vícero smluvních typů upravených v BGB. Jedná se především o smlouvu služební (*Dienstvertrag*; § 611 – 630 BGB), příkaz (*Auftrag*; § 662 – 674 BGB) a smlouvu o obstarání záležitosti (*Geschäftsbesorgungsvertrag*; § 675 – 675b BGB).

Předmětem služební smlouvy je osobní závazek poskytnout určitou službu za úplatu. Tento smluvní typ v sobě fakticky zahrnuje další dva podtypy a to tzv. svobodnou služební smlouvu (*freier Dienstvertrag*), jež dopadá především na výkon svobodných povolání (např. smlouvy o poskytování služeb zdravotní péče, právních služeb či daňového poradenství) a pracovní smlouvu, jejímž předmětem je výkon závislé práce.³³

Naproti tomu obsahem německé právní úpravy příkazu je výlučně bezúplatné obstarání cizí záležitosti. Úplatné obstarání záležitosti je pak, nutno podotknout, že s výrazným subsidiárním použitím obecných ustanovení o příkazu, upraveno smlouvou o obstarání záležitosti. Předmět této smlouvy je však vymezen úžeji, když je jím závazek úplatně obstarat záležitost, jejíž potřeba vyplývá v návaznosti na jinou již existující smlouvu služební či smlouvu o dílo.³⁴

³² SEDLÁČEK, *Obligační právo II...*, s. 102, m. č. 251.

³³ FUCHS, Maximilian. In BAMBERGER, Georg, ROTH, Herbert. *Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch. Band 2. §§ 611 – 1296*. 2. vydání. München: C. H. Beck, 2008, s. 2, m. č. 4 (§ 611).

³⁴ BROX, Hans. *Besonderes Schuldrecht*. 5. vydání. München: C. H. Beck, 1977, s. 169, m. č. 308.

Společným znakem výše uvedených smluvních typů je, že rozhodnutí o rozsahu činnosti i způsobu jejího provedení leží zásadně v rukou osoby, pro niž je poskytována služba, resp., jejíž záležitost je obstarávána.³⁵ Tím se tyto smlouvy zároveň liší od smlouvy o dílo, kde určení konkrétního způsobu provedení díla náleží zásadně zhotoviteli.³⁶

Velmi významná část soukromoprávních vztahů, které v našem právním prostředí vznikají na podkladu příkazní smlouvy, bývá v německém právním okruhu podřazována pod tzv. svobodnou služební smlouvu. Proto je, přes všechny odlišnosti, na místě zaměřit pozornost právě na tento smluvní typ. V rámci pojednání o smlouvě služební bývá v německé literatuře pravidelně středobodem pozornosti její odlišení od smlouvy o dílo (*Werkvertrag*; § 631 – 651 BGB). Základní problém v rozlišení těchto smluvních typů spočívá v tom, že v obou případech je nepostradatelnou součástí závazku poskytnutí vlastní pracovní síly.³⁷ Shodně pak bývá konstatováno, že rozhodující je rozdílná povaha závazku zhotovitele a závazku poskytovatele služby. Zatímco závazek zhotovitele vždy směřuje k určitému výsledku jeho práce, poskytovatel služby svůj závazek splní již samotným provedením dluhované činnosti.³⁸ Předmětem smlouvy o dílo může být podle německé právní úpravy i dílo nehmotné povahy (např. divadelní představení či koncert).³⁹ Podstata dluhovaného plnění tedy nespočívá v dosažení hmotně zachyceného výsledku lidské činnosti, ale obecně v tom, že zhotoviteli vzniká nárok na odměnu pouze v případě dosažení smluveného výsledku. Na rozdíl od poskytovatele služby se tak zhotovitel může ocitnout v prodlení i přesto, že činnost provedl řádně.

Typickým příkladem služební smlouvy je smlouva s lékařem. Je tomu tak proto, že lékař zpravidla nemůže zajistit pacientovi dosažení výsledku léčení, ale pouze vynaložení k tomu směřující snahy v míře odpovídající jeho odborným znalostem a schopnostem.⁴⁰ Další příklad *par excellence* lze nalézt v jednom z rozhodnutí Spolkového soudního dvora.⁴¹ V tomto případě soud posuzoval smlouvu, jejímž předmětem byl závazek žalobkyně radit žalovanému v otázkách jeho osobního života a to zejména na základě poznatků o budoucnosti, které získávala výkladem karet. Soud v tomto případě označil plnění co do výsledku za objektivně nemožné. U smlouvy o dílo by tak musel označit předmětnou smlouvu za neplatnou. Závazek žalobkyně však podle obsahu

³⁵ VOIT, Wolfgang, In BAMBERGER, ROTH. *Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch...*, s. 237, m. č. 4 (§ 631).

³⁶ Tamtéž.

³⁷ FUCHS. In BAMBERGER, ROTH. *Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch...*, s. 3, m. č. 11 (§ 611).

³⁸ Srov. BROX. *Besonderes Schuldrecht...*, s. 120, m. č. 233. Shodně MEDICUS, Dieter. *Schuldrecht II. Besonderer Teil*. 11. vydání. München: C. H. Beck, 2003, s. 162, m. č. 361 a též FUCHS. In BAMBERGER, ROTH. *Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch...*, s. 3, m. č. 11 (§ 611).

³⁹ VOIT. In BAMBERGER, ROTH. *Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch...*, s. 239, m. č. 8 (§ 631).

⁴⁰ MEDICUS. *Schuldrecht II...*, s. 156, m. č. 349.

⁴¹ Rozsudek BGH ze dne 13. 1. 2011, sp. zn. III ZR 87/10. Blíže viz POKORNÝ, Miroslav. SRN: Spolkový soudní dvůr: K objektivní nemožnosti plnění, které má být poskytnuto s použitím nadpřirozených, magických sil (výklad karet). *Právní rozhledy*, 2012, roč. 20, č. 1, s. 36 - 38.

smlouvy směřoval pouze k činnosti a nikoli k dosažení výsledku, proto také soud posoudil případ podle ustanovení o smlouvě služební a žalobkyni přiznal nárok na odměnu.

2.2 Rakouská právní úprava

Velmi podobně je konstruována i právní úprava rakouská. Také v ABGB lze najít vícero smluvních typů s podobným vymezením závazku, jaký charakterizuje příkazní smlouvu v ObčZ. Ryze právní jednání může být pro jiného jak úplatně, tak i bezúplatně vykonáváno na základě smlouvy zmocňovací (*Bevollmächtigungsvertrag*; § 1002 – 1034 ABGB).⁴² Primárně činnost faktická je pak pojmově předmětem služební smlouvy (§ 1151 – 1164a ABGB), která může být na rozdíl od německého modelu sjednána i bezúplatně.⁴³ Podstatné je, že rakouská civilistika rozlišuje služební smlouvu od smlouvy o dílo zcela identickým způsobem jako ta německá.⁴⁴ Spíše ryze činnostní než výsledkovou povahu závazku lze ovšem spatřovat také u smlouvy zmocňovací a to především s ohledem na ustanovení § 1014 ABGB, podle nějž má zmocnitel nárok na náhradu nutných a užitečných nákladů i tehdy, když se výsledek jeho jednání nedostavil. Smysl dává toto ustanovení jedině v případě, že budeme závazek považovat za splněný i když činnost zmocnitele nedospěla k želanému výsledku, který tak v tomto případě reprezentuje pouhý motiv k uzavření smlouvy. Má-li být naopak závazek splněn až dosažením konkrétního výsledku, pak nelze obhájit, proč by měl mít zmocnitel vůči zmocněnci nárok na poskytnutí plnění i přesto, že sám svůj závazek nesplnil. Tento závěr navíc podporuje také řešení zvolené v § 1020 ABGB, které přiznává zmocniteli určité nároky, zejména pak část odměny, i když bylo dokončení jednání zmařeno náhodou. Naproti tomu náhodné zmaření dokončení díla jde zásadně k tíži zhotovitele (srov. § 1168a ABGB).

2.3 Vlastní explikace

Ze srovnání rakouské a německé právní úpravy vyplývá že, pro smlouvy náležející do skupiny příkazního typu nelze uplatnit souhrnnou a dostatečně výstižně formulovanou definici. Pro jednotlivé smluvní typy jsou předsány rozdílné pojmové atributy. Může se jednat o smlouvy pojmově úplatné i bezúplatné, případně nemusí tato otázka v podobě podmínky subsumce pod skutkovou podstatu smluvního typu vůbec hrát roli. Rozdílně je také vymezen předmět závazku, který může spočívat výlučně v právním jednání, nebo naopak v ryze faktické

⁴² Podle rakouské právní nauky nemůže být předmětem zmocňovací smlouvy faktická činnost. WELSER, Rudolf. In KOZIOL, Helmut, WELSER, Rudolf. *Grundriss des bürgerlichen Rechts. Band II. Schuldrecht Allgemeiner Teil, Schuldrecht Besonderer Teil, Erbrecht*. 11. vydání. Wien: MANZ, 2000, s. 185.

⁴³ Úplatnost je pouze presumována. Tamtéž, s. 229.

⁴⁴ Tamtéž, s. 232.

činnosti. Tyto rozdíly však také odpovídají mimořádně pestré škále právních vztahů, které bývají v běžném životě těmito smluvními typům podřazovány.

Mnohem důležitější však je, že na úrovni právní vědy lze tyto smluvní typy souhrnně explikovat takovým způsobem, aby tato skupina reprezentovala právní úpravu soukromoprávních vztahů, pro něž je *per definitionem* typické jednání, které zároveň nemůže být pojmově obsahem závazku vzniklého z jiných typizovaných obligací.

Společně tak pro smlouvy příkazního typu platí, že se jedná o takové obligace, na základě níž je určitá činnost vykonávána pro jiného, a současně platí, že jejich předmětem je pojmově závazek, který směřuje k řádnému provedení sjednané činnosti a nikoli též k dosažení určitého výsledku. Činnost jednajícího zároveň nepředstavuje výkon závislé práce (blíže srov. odstavec 3.3.2). Dalším společným znakem, který se však projevuje v různých případech v různé intenzitě, je signifikantní vliv osoby, v jejíž prospěch je činnost vykonávána, na vymezení rozsahu a také konkrétního způsobu provedení dluhované činnosti.⁴⁵ Pro obligace spadající do skupiny příkazního typu je charakteristická osobní povaha plnění a úzká vazba mezi dluhovanou činností a konkrétní osobou dlužníka. Výslovně to BGB upravuje u služební smlouvy v § 613 a u příkazu v § 664 odst. 1.⁴⁶ Zásadně osobní povahu plnění presumuje pro služební smlouvu i ABGB (srov. § 1153) a dovodit tak lze i v případě smlouvy zmocňovací z ustanovení § 1010 ABGB.⁴⁷ Český zákonodárce tuto skutečnost taktéž zdůrazňuje explicitně (srov. § 726 věta první ObčZ, resp. § 2434 věta první NObčZ).

Výše popsané vymezení smluv příkazního typu ale není založeno pouze na komparaci právních úprav. Lze předložit také obecně platné argumenty věcné povahy. Z několika výše uvedených explikačních prvků je nutné zaměřit pozornost na skutečnost, že v případě příkazních smluv závazek nesměřuje k výsledku, ale pouze k samotné činnosti.⁴⁸ V praxi není problém setkat se napříč právními řády s množinou soukromoprávních vztahů, u níž platí, že činnost jednajícího má pro jinou osobu určitou hodnotu i přesto, že z nějakého důvodu nelze garantovat dosažení želaného výsledku. Tento důvod spočívá zpravidla v tom, že dosažení konkrétního výsledku leží v rozhodující míře mimo reálně dosažitelnou sféru vlivu jednajícího. Tím se tyto závazkové právní vztahy výrazně liší od jiných obligací, jejichž předmětem může také být vykonání určité činnosti. Typickými příklady mohou být smlouvy o poskytování právních služeb či smlouvy o péči o zdraví. Není však ani vyloučeno, aby se přes reálnou dosažitelnost výsledku strany domluvily na tom, že ke splnění závazku bude postačovat pouhé vykonání činnosti.

⁴⁵ Srov. MEDICUS. *Schuldrecht II...*, s. 147, m. č. 321.

⁴⁶ MEDICUS, Dieter. *Schuldrecht I. Allgemeiner Teil*. 12. vydání. München: C. H. Beck, 2000, s. 79, m. č. 139.

⁴⁷ WELSER. In KOZIOL, WELSER. *Grundriss des bürgerlichen Rechts...*, s. 187, s. 228.

⁴⁸ Medicus považuje toto diferenciatní kritérium za rozhodující pro celou oblast závazků, jejichž předmětem je v obecné rovině vykonání určité činnosti. Srov. MEDICUS. *Schuldrecht I...*, s. 70, m. č. 121.

V podobných případech bude vždy nutné posoudit, zdali obsah konkrétního závazkového právního vztahu naplňuje výše uvedené explikační znaky smlouvy příkazního typu. Toto posouzení je nevyhnutným předpokladem subsumpce konkrétního skutkového stavu pod skutkovou podstatu právní normy, která upravuje takový smluvní typ, jež skutečně odpovídá povaze sjednaného závazku.

Zásadní důsledek takto provedené explikace se projevuje především v aplikační rovině. Závazky ze smluv příkazního typu je možné posuzovat pouze podle těch soukromoprávních norem, jejichž smysl a účel se nepřiči ryze činnostní povaze závazku. Příkladem necht' je shora uvedený rozsudek Spolkového soudního dvora, který smlouvu o poskytování poradenství na základě výkladu karet neposoudil jako smlouvu o dílo, ale jako smlouvu služební. Přitom právě od vyřešení této otázky je odvislá oprávněnost nároku žalobkyně na odměnu. I tento příklad je proto dokladem toho, že konsekventní vymezení smluv příkazního typu má, jak v rovině právní teorie, tak i v rovině pozitivního práva, významné praktické dopady.

2.4 Smlouvy příkazního typu v novém občanském zákoníku

Nový občanský zákoník se k označení „závazky ze smluv příkazního typu“ hlásí přímo výslovně, když je takto nadepsaný Díl pátý Hlavy druhé Části čtvrté (§ 2430 až 2520 NObčZ). Tento díl je rozdělený do dalších pěti oddílů, jež upravují příkaz, zprostředkování, komisi, zasílatelství a obchodní zastoupení. Již na první pohled je zjevné, že funkci obecné právní úpravy má pro tuto oblast smluvních typů plnit úprava příkazu. To nevyplývá pouze ze zvolené systematiky, ale především pak *expressis verbis* z ustanovení § 2444 NObčZ. Úprava příkazu v NObčZ představuje pro české právní prostředí tradiční smluvní typ, jehož předmětem je závazek příkazníka obstarat záležitost pro příkazce. Ustanovení § 2438 odst. 2 NObčZ má velmi podobný obsah jako shora interpretované § 1014 a 1020 ABGB a lze z něj proto stejným způsobem dovodit, že závazek příkazníka je splněn provedením příkazní činnosti a nikoli až dosažením výsledku. Tento závěr má ve světle shora nastíněné explikace příkazních smluv zcela zásadní význam pro případné subsidiární použití těchto ustanovení v právní úpravě jiných smluvních typů.

Velmi pochybné je subsidiární použití ustanovení o příkazu zejména v případě komise a zprostředkování. Komise se od příkazu odlišuje tím, že jednání komisionáře je uskutečňováno výlučně formou nepřímého zastoupení.⁴⁹ Příkazník může naproti tomu jednat jako přímý i nepřímý zástupce příkazce. Podstatný rozdíl mezi těmito smluvními typy však spočívá v tom, že závazek komisionáře směřuje k dosažení výsledku. To vyplývá především z ustanovení § 2468,

⁴⁹ Tento závěr vyplývá z ustanovení § 2455 NObčZ, podle kterého jedná komisionář vlastním jménem.

podle kterého náleží komisionáři odměna přiměřená vykonané činnosti a dosaženému výsledku. Toto ustanovení je převzato ze současné právní úpravy komisionářské smlouvy v § 587 odst. 1 ObchZ. Komentářová literatura k tomuto ustanovení uvádí, že jednou z podmínek vzniku nároku na odměnu je uzavření smlouvy mezi komisionářem a třetí osobou, což lze jednoznačně považovat za dosažení výsledku činnosti komisionáře.⁵⁰ Výsledková povaha závazku z komise navíc odpovídá i systematické zvolené pro díl pátý. Předmět komise je zde totiž pojímán stejně široce jako předmět příkazu, když se v obou případech jedná o obstarání záležitosti. V případě, že by závazek komisionáře směřoval k pouhé činnosti, pak by bylo skoro nemožné odlišit tento smluvní typ od případů, kdy příkazník jedná jako nepřímý zástupce příkazce.

Také závazek zprostředkovatele má povahu výsledkové činnosti. Podle dikce § 2447 NObčZ může být tento výsledek dosažen buď již obstaráním příležitosti uzavřít smlouvu, nebo případně podle dohody stran až v momentu, kdy zájemce skutečně s třetí osobou smlouvu uzavře. Je však zcela protismyslné tvrdit, že zájemci může vzniknout povinnost zaplatit zprostředkovateli odměnu, aniž by mu ten obstaral alespoň reálnou příležitost k uzavření smlouvy. Činnost zprostředkovatele tedy musí v každém případě doznat určitého výsledku.

Zákonodárce tedy patrně v díle pátém směšuje různé smluvní typy, jejichž předmětem je v některých případech závazek k činnosti, jindy pak závazek k dosažení výsledku. Problém však nespočívá jenom v tom, že takové řešení není jaksi *elegantia iuris*, ale především pak v tom, že podle ustanovení § 2444 NObčZ má mít právní úprava příkazu povahu *lex generalis* i vůči smluvním podtypům, u nichž to bude odlišná povaha závazku umožňovat jen velmi omezeně.

Ne zcela vhodné je také zařazení zájezdu do dílu šestého, tedy před právní úpravu smlouvy o dílo. Německá i rakouská civilistika označuje zájezd za podtyp smlouvy o dílo, resp. za smíšený smluvní typ s převažujícími prvky smlouvy o dílo.⁵¹ Smlouva o zájezdu směřuje k dosažení výsledku, kterým je v tom případě uskutečnění zájezdu jako souboru služeb cestovního ruchu.⁵² Abstraktnímu pojetí smlouvy dílo v NObčZ, kterým může být i nehmotný výsledek činnosti by spíše odpovídalo systematické zařazení zájezdu k právní úpravě díla, podobně jako je tomu např. v případě německého BGB (srov. § 651a až 651m).⁵³

Naprosto nesystematické je pak zařazení péče o zdraví do dílu devátého, tedy v návaznosti na úpravu smlouvy o dílo v díle osmém. V tomto případě se zcela zjevně jedná o podtyp příkazu, k čemuž se zákonodárce sám hlásí tím, že jednu ze smluvních stran označuje za příkazce.

⁵⁰ MUNKOVÁ, J., in ŠTENGLLOVÁ, Ivana, PLÍVA, Stanislav, TOMSA, Miloš a kol. *Obchodní zákoník*. 12. vydání. Praha: C.H.Beck, 2009, s. 1154.

⁵¹ Srov. MEDICUS. *Schuldrecht II...*, s. 175, m. č. 389. WELSER. In KOZIOL, WELSER. *Grundriss des bürgerlichen Rechts...*, s. 242.

⁵² GEIB, A. Stefan. In BAMBERGER, ROTH. *Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch...*, s. 473, m. č. 2 (§ 651a).

⁵³ V důsledku vlivu komunitárního práva také odpovídá § 2521 odst. 1 NObčZ téměř slovo od slova § 651a odst. 1 BGB.

Především ale závazek poskytovatele zcela zjevně nesměřuje k dosažení výsledku, což je také vyjádřeno v § 2645 NObčZ, podle kterého odpovídá poskytovatel pouze za to, že splní své povinnosti s péčí řádného odborníka a nikoli i za vyléčení ošetřovaného.

V případě systematicky chybného zařazení zájezdu a péče o zdraví jde primárně pouze o zneprůhlednění struktury právní úpravy závazků v NObčZ. Mnohem větším nedostatkem je, že ustanovení § 2444 NObčZ stanoví, že ustanovení o příkazu se použijí na případy, kdy má někdo povinnost zařídit záležitost na účet jiného, aniž by zde bylo rozlišeno, zda se má jednat o závazek k činnosti (např. péče o zdraví), kde to opravdu bude přiměřené, anebo o závazek výsledkové povahy (např. komise), kde to bude naopak velmi problematické. V tomto ustanovení lze spatřovat i chybu věcnou.

3 Příkazní smlouva

3.1 Základní charakteristika právní úpravy

Příkazní smlouva je v našem Občanském zákoníku upravena v jeho Hlavě osmé Části osmé. Úpravu o osmnácti paragrafech rozdělil zákonodárce do tří oddílů. Oddíl první (§ 724 – 732 ObčZ) obsahuje úpravu obecné příkazní smlouvy, která byla, jak již bylo uvedeno výše, téměř doslova převzata ze středního občanského zákoníku z roku 1950. V dalších dvou oddílech je pojednáno o tzv. obstaravatelských smlouvách. Konkrétně se jedná o smlouvu o obstarání věci (§ 733 – 736 ObčZ) a smlouvu o obstarání prodeje věci (§ 737 až 741 ObčZ). Tyto dva smluvní typy byly v téměř shodném znění upraveny v občanském zákoníku již v období let 1964 až 1991 pod souhrnným označením „*obstaravatelské služby*“ a v této podobě kodexu představovaly zcela svébytné smluvní typy bez jakékoli právně pozitivní vazby na smlouvu příkazní, kterou naopak Občanský zákoník neupravoval vůbec. Dnes je situace jiná a obě tyto smlouvy jsou obecně chápány jako podtypy příkazní smlouvy.⁵⁴ Tomu by opravdu nasvědčovala i systematika Hlavy osmé, která je, jako celek zahrnující všechny tři oddíly, pojmenovaná marginální rubrikou „*Příkazní smlouva*“. Jak bude ale podrobněji rozebráno v dalších částech této práce, zejména obstarání věci se v některých svých pojmových znacích základnímu pojetí příkazní smlouvy vymyká, což mimořádně problematizuje vztah speciality této smlouvy vůči obecné příkazní smlouvě. Zákonodárce navíc nedodržuje ani jednotu základní terminologie, když v případě obou podtypů označuje smluvní strany jako objednatele a obstaratele. Původ těchto diskrepancí je nutné hledat právě v rozdílném historickém pozadí těchto smluvních typů.

3.1.1 Zvláštní právní úprava příkazní smlouvy

Vedle občanského zákoníku je v některých speciálních případech příkazní smlouva upravena i ve zvláštních právních předpisech. Jedná se zejména o zákony, které regulují činnost osob vystupujících na straně příkazníka. Příkazníkem je zde osoba, která vystupuje jako zástupce určité profese. Cílem těchto předpisů je v konkrétních případech obvykle snaha o veřejnoprávní modifikaci úpravy příkazní smlouvy. Takové právní předpisy pak mají ve vztahu k obecné úpravě příkazní smlouvy v ObčZ povahu norem *lex specialis*.

Zákon č. 85/1996 Sb., o advokacii upravuje příkazní smlouvu pod názvem „*smlouva o poskytování právních služeb*“. Dalšími příklady zvláštní úpravy jsou zákon č. 523/1992 Sb., o daňovém poradenství a Komoře daňových poradců, zákon č. 417/2004 Sb., o patentových

⁵⁴ Tak např. LAZAR, Ján a kol. *Občianske právo hmotné. 2. zväzok*. 3. vydání. Bratislava: IURA EDITION, 2006, s. 204. Shodně i FEKETE, Imrich. *Občiansky zákoník. Veľký komentár. 2. diel (§ 460 až § 880)*. Bratislava: EURO KODEX, 2011, s. 2190 (§ 733), s. 2195 (§ 737).

zástupcích a o změně zákona o opatřeních na ochranu průmyslového vlastnictví či zákon č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti.

Typickou činností příkazníka představuje i poskytování zdravotní péče lékařem či léčítelem. Platný právní řád ale smluvní typ tohoto druhu neupravuje a regulace této činnosti je ponechána převážně na veřejnoprávní úpravu obsaženou v zákoně č. 20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu. Tím však nelze popřít smluvní základ vztahu mezi pacientem (příkazcem) a lékařem či léčítelem (příkazníkem).⁵⁵ Z tohoto důvodu je na místě, že NOBČZ tomuto vztahu navrácí jeho soukromoprávní charakter prostřednictvím smlouvy o péči o zdraví obsažené v ustanoveních § 2636 až 2651.

3.2 Předmět závazku z příkazní smlouvy

Dle ustanovení § 724 ObčZ se příkazní smlouvou zavazuje příkazník, že pro příkazce obstará nějakou věc nebo vykoná jinou činnost. Základním charakteristickým znakem předmětu závazku z příkazní smlouvy je tedy činnost příkazníka vykonávaná pro příkazce. Předmětem závazku příkazníka naopak již není výsledek této činnosti.⁵⁶ Tato skutečnost má zcela zásadní význam jak pro určení, kdy dochází ke splnění závazku příkazníka, tak i pro rozložení rizika za zmaření výsledku. Podle tohoto pojmového znaku ale také odlišujeme příkazní smlouvu od smlouvy o dílo, která naopak k dosažení určitého, hmotně zachyceného výsledku směřuje vždy.⁵⁷ Bez významu však tato skutečnost není ani ve vztahu právní úpravy obecné příkazní smlouvy k úpravě obstaravatelských smluv.

Činnost příkazníka nikdy není výkonem závislé práce. Tato skutečnost představuje jeden z pojmových znaků příkazní smlouvy, která jí odlišuje od smlouvy pracovní.

Předmět závazku příkazníka vymezil zákonodárce v § 724 ObčZ pomocí formulace „*obstará nějakou věc nebo vykoná jinou činnost*“. Za pozornost stojí zejména použití pojmu „*věc*“ v tomto ustanovení. Věcí ve smyslu ustanovení § 118 ObčZ se v pojetí současného občanského zákoníku rozumí výlučně hmotný předmět. Jedná se tedy o tzv. úzké pojetí věci v juristickém smyslu slova.⁵⁸ Otázkou tedy je, zda má zákonodárce takové pojetí věci na mysli i v případě ustanovení § 724 ObčZ.

⁵⁵ ELIÁŠ, Karel, HAVEL, Bohumil. *Osnova občanského zákoníku. Osnova zákona o obchodních korporacích*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, s. 433.

⁵⁶ Nález ÚS ze dne 14. 8. 2001, sp. zn. II. ÚS 474/2000.

⁵⁷ MELZER. In ELIÁŠ a kol. *Občanský zákoník...*, s. 2138 (§ 724).

⁵⁸ Srov. např. ELIÁŠ, Karel. In ELIÁŠ, Karel a kol. *Občanský zákoník: Velký akademický komentář. 1. svazek*. Praha: LINDE, 2008, s. 470 (§ 118).

V literatuře je běžně zastáván názor, že takto zde pojem věci chápat nelze.⁵⁹ Jelikož toto tvrzení není nijak blíže zdůvodněno, lze se domnívat, že se jedná o reminiscenci na původní úpravu ve středním občanském zákoníku, ze kterého byla ta současná recipována. Ustanovení § 434 ObčZ1950 totiž opravdu výslovně mluvilo o obstarání nějaké *záležitosti* nebo provedení jiné činnosti. Knapp k tomuto rozlišení uvádí, že zatímco pojmem „*jiná činnost*“ je nutno rozumět závazek příkazníka k provedení čistě faktického úkonu, závazek k vykonání právně významné činnosti je naopak nutné subsumovat pod pojem „*nějaká záležitost*“.⁶⁰ Již toto pojetí nezní zcela přesvědčivé, když nelze dost dobře vysvětlit, proč by nebylo možné pod obstarání určité záležitosti podřadit i ryze faktickou činnost. Je třeba si ale uvědomit, že pojetí příkazní smlouvy ve středním občanském zákoníku především reflektovalo na předchozí úpravu v o.z.o., kde se smlouva zmocňovací podle panující nauky vztahovala pouze na právní jednání.⁶¹ Střední občanský zákoník se naopak svou úpravou vracel k tradičnímu širšímu pojetí příkazu, které má svůj původ v římskoprávním mandatu. Tomuto také odpovídalo i odchýlení se zákonodárce od původní dikce v o.z.o., a to právě tím, že tuto dikci rozšířil o sousloví „*provést jinou činnost*“, čímž chtěl pod dosah příkazní smlouvy zařadit i ryze faktické jednání.

Není zcela zřejmé, proč zákonodárce při recipování právní úpravy z roku 1950 nahradil výraz „*obstarání nějaké záležitosti*“ obratem „*obstarání nějaké věci*“. Nápomocná v tomto směru rozhodně není ani důvodová zpráva.⁶² K problému lze ale zaujmout následující stanovisko.

Pro pojmové vymezení příkazní smlouvy není určující objekt činnosti příkazníka, nýbrž charakter jeho závazku plynoucího z konkrétní smlouvy, kterou s příkazcem uzavřel. Není tedy pojmově vyloučeno, aby se předmětem příkazní smlouvy stal i závazek příkazníka obstarat pro příkazce určitou věc v hmotném smyslu, tedy určitý hmotně vymezený objekt práv.⁶³ Aby se však mohlo skutečně jednat o příkazní smlouvu, musí riziko za dosažení výsledku této činnosti vždy nést primárně příkazce, jelikož závazek příkazníka je vymezen toliko vykonáním činnosti, nikoli již dosažením jejího výsledku. V případě příkazní smlouvy se tak otázka vymezení pojmu

⁵⁹ Takto např. PLANK, Karol. In VOJČÍK, Peter a kol. *Občiansky zákonník. Stručný komentár*. 2. vydání. Bratislava: IURA EDITION, 2009, s. 957 (§ 724).

⁶⁰ KNAPP, Viktor. *Učebnice občanského a rodinného práva. Svazek II*. 1. vydání. Praha: Orbis, 1954, s. 171.

⁶¹ SEDLÁČEK. In ROUČEK, SEDLÁČEK. *Komentář ke československému obecnému zákoníku občanskému...*, Díl IV., s. 578, m. č. 14.

⁶² Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 509/1991 Sb. Sněmovní tisk č. 685 (Federální Shromáždění České a Slovenské federativní republiky, VI. volební období) [online]. Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna [cit. 19. 3. 2012]. Dostupné na <http://psp.cz/eknih/1990fs/tisky/t0685_09.htm>.

⁶³ Výslovně lze tento závěr najít jak u Kopáče, tak např. i u Fekete. Srov. KOPÁČ, Ludvík. In KNAPPOVÁ, Marta, ŠVESTKA, Jiří (eds.). *Občanské právo hmotné. Svazek II*. 2. vydání. Praha: CODEX Bohemia, 1998, s. 229. FEKETE. *Občiansky zákonník...*, s. 2174 (§ 724).

„obstarání věci“ nejeví jako natolik zásadní. Jak bude podrobněji uvedeno dále, zcela jinak je tomu v případě smlouvy o obstarání věci.⁶⁴

Stran druhů činnosti, které může v rámci příkazní smlouvy příkazník v zájmu příkazce vykonávat, neobsahuje zákon žádné omezení. Z toho plyne, že předmětem závazku příkazníka může být právní jednání, jednání s právním jednáním související a také činnost ryze faktická. V praxi je tak příkazní smlouva sjednávána např. za účelem výkonu správy majetku, za účelem zastupování před státními a jinými orgány či ve vztahu k fyzickým a právnickým osobám, s cílem obstarání určitých dokumentů jako je např. list vlastnictví. Jako příklady jsou ale uváděny i výkon ochrany majetku⁶⁵ nebo činnost detektivní.⁶⁶

3.2.1 Pojem „příkaz“

Právní úprava a rovněž tak i právní nauka používají k vymezení a základní deskripci příkazní smlouvy charakteristického pojmu „příkaz“. Občanský zákoník tento pojem v rámci úpravy obecné příkazní smlouvy užívá v ustanoveních § 725, § 726, § 727, § 728 a 729.

Knapp chápe příkaz jako jednostranný právní úkon, jímž příkazce ukládá jinému obstarání nějaké záležitosti nebo provedení jiné činnosti a činí tak v očekávání, že druhá strana se toho ujme.⁶⁷ Příkaz tedy vlastně definuje jako ofertu, přesněji řečeno jako návrh na uzavření příkazní smlouvy, který činí příkazce vůči příkazníkovi. Problém takového pojetí tohoto pojmu ale spočívá v tom, že příkazní smlouva jako smlouva konsenzuální pojmově nevykazuje ve vztahu k průběhu kontrakčního procesu žádné zvláštnosti. Jak správně upozorňuje Melzer, podnět k uzavření smlouvy může velmi často vycházet i ze strany příkazníka.⁶⁸ Za tohoto stavu se proto jeví jako juristicky neúčelné vztahovat příkaz na průběh uzavírání příkazní smlouvy. Takový závěr navíc neodpovídá ani zákonné dikci, když ta mluví výlučně o plnění (např. § 725 ObčZ), provádění (např. § 726 ObčZ) či vykonávání (např. § 729 odst. 1 ObčZ) příkazu. Zjevně tedy tento pojem váže na plnění závazku, který pro příkazníka vyplývá z již uzavřené smlouvy a nikoli na ofertu ze strany příkazce. Lze tak přisvědčit Melzerovi, že vhodnější je pod pojmem příkaz rozumět souhrn povinností příkazníka z příkazní smlouvy.⁶⁹

Pojem příkaz tak, jak byl vymezen shora, je nutné odlišit také od „příkazů“ a „pokynů“, kterými se v běžné mluvě často označuje jednostranná konkretizace plnění již vzniklého

⁶⁴ Viz podkapitola 4.1.

⁶⁵ Smlouvu o poskytování bezpečnostní služby posoudil Nejvyšší soud jako smlouvu příkazní např. ve svém rozsudku ze dne 31. 3. 2005, sp. zn. 25 Cdo 1817/2004.

⁶⁶ FEKETE. *Občanský zákoník...*, s. 2174 (§ 724).

⁶⁷ KNAPP. *Učebnice občanského a rodinného práva...*, s. 172.

⁶⁸ MELZER. In ELIÁŠ a kol. *Občanský zákoník...*, s. 2134 (§ 724).

⁶⁹ Tamtéž.

závazku.⁷⁰ Tak např. v rámci sjednaného pracovního poměru může pracovní pokyny udělovat zaměstnavatel v rámci dozoru nad prací svého zaměstnance.⁷¹ Rozdíl spočívá v tom, že v těchto případech smlouva jako taková nemusí směřovat ke splnění příkazu, ale může směřovat např. k vykonávání závislé práce po určitou dobu. Vyslovení takového pokynu či příkazu není projevem vůle směřujícím ke vzniku samostatného právního poměru majícího podobu příkazní smlouvy. Příkaz je zde pouze prostředkem, kterým na základě předchozího ujednání ve smlouvě jedna smluvní strana konkretizuje plnění, tedy např. zaměstnavatel určí konkrétní pracovní úkol, který má zaměstnanec v určité době splnit. S pokyny tohoto druhu se ale můžeme setkat i u samotné příkazní smlouvy.

3.3 Odlišení příkazní smlouvy od příbuzných právních institutů a od tzv. aktů společenské služby

Jak bylo prokázáno i na výše uvedených příkladech praktického využití příkazní smlouvy, její pojmové vymezení je natolik široké, že v reálném životě často není jednoduché určit, zda opravdu lze konkrétní smlouvu podřadit pod právní úpravu příkazní smlouvy, anebo zda se náhodou nejedná o jiný smluvní typ. Tento problém je v českém ObčZ navíc zvýrazněn i tím, že dle ustanovení § 730 ObčZ může být příkazní smlouva sjednána jako úplatná i bezúplatná.

Problematika vzájemného odlišení jednotlivých smluvních typů se ale zdaleka netýká pouze příkazní smlouvy. V obecné rovině leží původ těchto výkladových komplikací v tom, že typizovanou skutkovou podstatu právní normy, která reprezentuje určitý smluvní typ, v zásadě nelze vymezit pomocí tzv. klasifikačního pojmu, u něhož je subsumpce určitého skutkového stavu myslitelná pouze za předpokladu splnění všech jeho definičních znaků. U smluvních typů je totiž naopak pravidlem, že jejich podstatné náležitosti (*essentialia negotii*) představují pouze typické znaky smluv.⁷² Tyto typické znaky ve svém souhrnu představují tzv. typus, jenž je na rozdíl od klasifikačního pojmu popsán řadou takových znaků, u kterých není zkoumáno pouze jejich naplnění, ale též intenzita jejich výskytu.⁷³ U typu je tak myslitelná situace, kdy k němu bude určitý skutkový stav přiřazen přesto, že nebude naplněn některý z řady jeho typických znaků, ale jiný znak z této řady bude naplněn v takové míře, jenž bude tuto subsumpci legitimizovat. Smysl této nauky se obzvlášť významně projevuje v situacích, kdy na jedné straně v důsledku podobnosti několika typů není zřejmé, kterému z nich má být určitý skutkový stav přiřazen, na druhé straně však právní norma s každým z nich spojuje různé právní následky a z toho

⁷⁰ MEDICUS. *Schuldrecht II...*, s. 194.

⁷¹ Srov. ustanovení § 38 odst. 1 písm. b) ZPr.

⁷² MELZER, Filip. *Metodologie nalézáni práva. Úvod do právní argumentace*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 72, m. č. 67.

⁷³ BYDLINSKI, Franz. *Juristische Methodenlehre und Rechtsbegriff*. 2. vydání. Wien/New York: Springer-Verlag, 1991, s. 544.

důvodu musí být takový skutkový stav přiřazen právě pouze jednomu z nich. Myslitelnou metodou k řešení tohoto problému je srovnání těchto typů a následně určení, kterému z nich daný skutkový stav odpovídá nejlépe.⁷⁴

Předmětem závazku z příkazní smlouvy je vykonání práce pro jiného. Podobně však soukromoprávní normy vymezují i jiné smluvní typy, zejména pak smlouvu o dílo a smlouvu pracovní.⁷⁵ Jelikož obě posledně jmenované jsou smlouvami pojmově úplatnými, dochází k jejich vzájemnému prolínání s příkazní smlouvou zásadně jenom v případě, že ta je sjednána jako úplatná. Naopak v případě bezúplatné příkazní smlouvy vyvstává otázka, zda se nejedná o tzv. akt společenské služby. Jelikož právní normy spojují s uzavřením různých smluv různé právní následky, resp. v případě tzv. aktů společenské služby zde zásadně právní následky nenastávají, bude vždy nutné určit, o jaký typ (právního) jednání v daném případě jde. K tomuto cíli lze dospět právě shora popsaným způsobem, když je nutné vymezit typické znaky jednotlivých, v kolizi se nacházejících smluvních typů, a následně posoudit význam prezence těchto znaků pro vzájemné odlišení v úvahu přicházejících skutkových podstat.

3.3.1 Odlišení příkazní smlouvy od smlouvy o dílo

Bylo již naznačeno, že pojmovým znakem smlouvy o dílo na rozdíl od příkazní smlouvy není činnost, ale teprve výsledek činnosti. V rámci vymezení základního rozdílu mezi smlouvou služební a smlouvou o dílo, jenž je do jisté míry použitelné i pro účely zde řešeného problému, to Krčmář přilehavě vyjádřil tak, že zatímco u smlouvy služební se jedná o „*slib práce*“, obsahem smlouvy o dílo je „*slib výsledku*“.⁷⁶ Praktická podstata tohoto rozlišení spočívá v tom, že v případě smlouvy o dílo nese riziko za zmaření výsledku zhotovitel, naproti tomu závazek příkazníka plynoucí z příkazní smlouvy spočívá pouze v povinnosti provést příkaz podle svých schopností a znalostí, nedostavení se výsledku jde tedy na vrub příkazce.⁷⁷ Přesto, že toto tvrzení je nepochybně správné, k odlišení těchto dvou smluv postačovat nebude, protože jak poznamenal Sedláček, není činnosti, která by neměla výsledku a není výsledku bez činnosti.⁷⁸ K tomu lze dodat ještě tolik, že závěr o tom, zda bude dluh splněn již provedením samotné činnosti, nebo až dosažením jejího výsledku, představuje zásadně pouhou dedukci, ke které dospějeme teprve

⁷⁴ MELZER. *Metodologie nalézáni práva...*, s. 73, m. č. 68.

⁷⁵ SEDLÁČEK. *Obligční právo II...*, s. 102, m. č. 251.

⁷⁶ Citováno dle ROUČEK, František. In ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaroslav. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl V.* Praha: V. Linhart, 1937, s. 193, m. č. 12 (§ 1151). Principiálně stejně odlišuje i dnes rakouská civilistika smlouvu služební (*Dienstvertrag*) a smlouvu o dílo (*Werkvertrag*). Srov. WELSER. In KOZIOL, WELSER. *Grundriss des bürgerlichen Rechts...*, s. 227, s. 232.

⁷⁷ MELZER. In ELIÁŠ a kol. *Občanský zákoník...*, s. 2138 (§ 724).

⁷⁸ SEDLÁČEK. *Obligční právo II...*, s. 102, m. č. 252.

tehdy, přiřadíme-li daný skutkový stav k jednomu z těchto dvou smluvních typů.⁷⁹ Této dedukci proto předchází nejprve vymezení typických znaků každé z těchto smluv, a následně pak určení, které z těchto znaků budou rozhodující.

Pro příkazní smlouvu bude typickým znakem, že veškerá činnost příkazníka v rámci plnění příkazu je výrazně determinována pokyny příkazce, a to jak těmi pokyny, které byly vyjádřeny již ve smlouvě, tak i takovými, které příkazce vyslovil až v průběhu plnění smlouvy. Jelikož primárním cílem příkazní smlouvy je naplnění zájmu příkazce vyjádřeného v příkazu, bude pro tuto smlouvu v praxi typický menší prostor pro samostatné rozhodování na straně příkazníka. Příkazník tak bude např. častěji používat při plnění smlouvy prostředky, které mu k tomu poskytl příkazce (typicky např. plnou moc vystavenou příkazcem).

Typickým znakem, který by naopak spíše nasvědčoval uzavření smlouvy o dílo, bude větší samostatnost zhotovitele při provádění díla. Jelikož zhotovitel dílo provádí na své vlastní nebezpečí, bude typickým obsahem smlouvy o dílo i ujednání o tom, že zhotovitel použije k provedení díla prostředky, které si sám vybere, rovněž i výběr místa a času provedení díla bude daleko častěji ponechán na jeho volbu. V případě smlouvy o dílo již tak výrazně nepřevažuje pouze zájem objednatele. Bylo by nelogické, kdyby se zhotovitel zavázal provést dílo na své vlastní nebezpečí, a zároveň by mu smluvní ujednání neposkytovala téměř žádný vliv na způsob jeho provedení. Taková situace by naopak spíše nasvědčovala uzavření příkazní nebo pracovní smlouvy. Právě z toho důvodu také zákon v ustanovení § 637 odst. 1 ObčZ umožňuje zhotoviteli „hodnotit“ jakost materiálu, který mu ke zhotovení díla poskytl objednatel a v případě, že tento materiál dle názoru zhotovitele brání řádnému provedení díla, umožňuje mu dokonce i odstoupit od smlouvy. Ani v případě smlouvy o dílo tedy neuznává zhotovitel vždy výlučně svých prostředků, platí zde ale, že i když má použít prostředky dodané objednatelem, je na jeho straně zachován nikoli malý prostor pro samostatné rozhodování ohledně způsobu vykonání činnosti. Zajisté nelze ani u příkazníka připustit, že by snad byl povinen provést příkaz proti své vůli. Příkazník je oprávněn příkazní smlouvu vypovědět a to i bez uvedení důvodu (§ 731 ve spojení s § 33b odst. 1 písm. c) ObčZ). Může tak učinit mimo jiné i v případě, kdy příkazce přes příkazníkovu předchozí upozornění trvá na svých nesprávných či nevhodných pokynech. Jedná se tedy o situaci velice podobnou jako v případě ustanovení § 637 odst. 1 ObčZ. Přesto však nelze přehlížet jistý rozdíl v celkovém rozložení zájmů u těchto dvou smluvních typů.

Předmět díla musí být ve smlouvě vymezen dostatečně určitě. Právě toto vymezení předmětu díla představuje výsledek, ke kterému má činnost zhotovitele směřovat a za jehož

⁷⁹ Podobně viz KRČMÁŘ, Jan. Vysvětlivky k pojmu smluv pracovních (smlouvy služební a smlouvy o dílo). *Právník*, 1942, roč. 81, sešit 1, s. 2.

dosažení také odpovídá. Má-li dílo provést řádně, tedy v souladu s tím, jak bylo dílo vymezeno ve smlouvě, měl by mu být také ponechán dostatečný prostor pro uplatnění takových prostředků a dovedností, jež dle jeho uvážení povedou k dosažení kýženého výsledku. Nemůže-li naopak zásadně příkazce uplatňovat vůči příkazníkovi odpovědnost za nedostavení se výsledku jeho činnosti, pak je zcela legitimní, aby měl alespoň možnost ovlivňovat příkazníkovu činnost výrazněji, než je tomu zpravidla v případě vztahu objednatele a zhotovitele u smlouvy o dílo.

Dalším pomocným kritériem při určení, o jakou smlouvu se v daném případě jedná, může být i skutečnost, že objednatel si vybral konkrétního zhotovitele zejména na základě vědomí, že tento disponuje určitými speciálními znalostmi a z tohoto důvodu mu při provádění díla ponechá větší míru samostatnosti.⁸⁰ *Vice versa* pak bude platit, že příkazce si naopak vybral příkazníka s vědomím absence jeho specifických osobnostních či profesních kompetencí, a smlouva mu proto bude umožňovat průběžné usměrňování činnosti příkazníka prostřednictvím zadávaných pokynů.

Poměrně málo významnou bude naopak otázka druhu sjednané odměny, resp. v případě díla jeho ceny. V mnoha případech je pro příkazní smlouvu typické sjednání odměny odpovídající době, po kterou je daná činnost vykonávána (např. bude určena odměna za každý den vykonávání detektivní činnosti). Cena díla bývá zase běžně vymezená jako paušální částka za hotový výkon (např. cena zhotovení obrazu). Lze si ale bez větších obtíží představit i takové příkazní smlouvy, kde bude odměna představovat jednorázovou platbu za jednotlivý úkon (např. jednorázová platba za činnost směřující k obstarání nějakého dokumentu pro příkazce), a rovněž tak je představitelná i taková smlouva o dílo, kde se bude výše ceny díla odvíjet od doby, po kterou trvalo jeho zhotovení (typicky např. provedení opravy).⁸¹

Zejména v případech konkludentně uzavřených smluv však nelze dostatečně spolehlivě posoudit výše uvedené typické znaky. V takových případech je pak na místě uplatnit výkladové pravidlo označované jako „*favor debitoris*“ či též „*in dubio mitius*“.⁸² Aplikace tohoto interpretačního pravidla na zkoumaný problém znamená, že se budeme ptát, zdali je výsledek činnosti podle obecného mínění plně ovlivnitelný aktivitou dlužníka. V případě kladné odpovědi dospějeme k závěru, že si strany sjednaly smlouvu o dílo. Určitá míra závislosti výsledku na náhodě pak spíše odůvodňuje předpoklad o uzavření příkazní smlouvy. Zdůvodnění tohoto interpretačního

⁸⁰ MELZER, In ELIÁŠ a kol. *Občanský zákoník...*, s. 2140 (§ 724).

⁸¹ KRČMÁŘ. *Vysvětlivky k pojmu smluv pracovních...*, s. 3.

⁸² MELZER, Filip. *Právní jednání a jeho výklad*. Brno: Václav Klemm – Vydavatelství a nakladatelství, 2009, s. 165. – 167.

postupu je založeno na myšlence, že nelze rozumně předpokládat, že by se někdo chtěl zavázat k výsledku, jehož dosažení je odvislé od náhody.⁸³

K objasnění výše popsaného pravidla může posloužit Krčmářem uváděná smlouva mezi filmovým hercem a producentem o účinkování ve filmu.⁸⁴ Výsledná podoba jednotlivých záběrů, či snad filmu jako celku, je natolik odvislá od skutečností, které herec nemůže ovlivnit, že zde nelze rozumně předpokládat jeho závazek k dosažení výsledku. Výsledek práce herce je totiž velmi výrazně ovlivněn pokyny jiných osob, jako jsou režisér či producent, nemluvě již o tom, že je závislý i na kvalitě přístrojů použitých k natáčení. Obsahem hercova závazku je zde výkon práce po určitou dobu, nikoli zhotovení díla. Jde o slib práce, nikoli o slib výsledku. Mimo to lze na tomto příkladě demonstrovat i povahu smluvního typu jako pojmu typového, a nikoli klasifikačního. V tomto případě si totiž producent, resp. režisér vybírá herce do svého filmu podle jejich specifických schopností či vlastností. Je zde tedy nepochybně naplněn typický znak, který byl výše uveden mezi znaky svědčící spíše ve prospěch závěru, že se jedná o smlouvu o dílo. Jiné typické znaky jsou zde ale přítomny v takové intenzitě, že zde přesto o takovou smlouvu zpravidla nepůjde.⁸⁵

Je nicméně nutné zdůraznit, že výkladové pravidlo „*in dubio mitius*“ se použije až v tom případě, kdy není možné z jiných okolností skutkového stavu dospět k závěru, o jakou smlouvu se jedná. Obecně je totiž plně v souladu s principem autonomie vůle, aby se kdokoli zavázal k takovému plnění, jehož uskutečnění je závislé i na jevech stojících mimo sféru jeho vlivu.

Lze si konečně představit i takové smlouvy, které zjevně obsahují jak závazek k činnosti, tak současně i závazek k výsledku. Takovou smlouvou může být např. smlouva o činnosti architekta. Výsledkový závazek zde představuje zejména povinnost vypracovat stavební dokumentaci, zatímco jeho vedoucí a dohledová funkce na stavbě směřuje spíše k pouhé činnosti. Jelikož zde ale převažují ony prvky výsledkového závazku, zejména pak proto, že nedostatky v práci architekta se často reálně projevují i ve výsledné podobě stavebního díla, převáží v tomto případě aplikace ustanovení smlouvy o dílo.⁸⁶ To však dle některých názorů nevyklučuje, aby se na ty části smlouvy, které obsahují architektův závazek k činnosti, subsidiárně aplikovala též ustanovení smlouvy příkazní.⁸⁷

⁸³ MELZER. In ELIÁŠ a kol. *Občanský zákoník*..., s. 2140 (§ 724).

⁸⁴ KRČMÁŘ. *Vysvětlivky k pojmu smluv pracovních*..., s. 7.

⁸⁵ Ponechme stranou, že v dnešní době nepůjde téměř nikdy ani o smlouvu příkazní, ale téměř jistě o smlouvu pracovní. Cílem užití tohoto příkladu je pouze objasnění toho, kdy lze rozumně předpokládat, že se někdo zavázal k dosažení výsledku, a kdy takový závěr naopak učinit nelze.

⁸⁶ VOIT. In BAMBERGER, ROTH. *Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch*..., s. 239, m. č. 11 (§ 631).

⁸⁷ V rámci právní úpravy v BGB používá Medicus tento příklad pro odlišení smlouvy služební (*Dienstvertrag*) a smlouvy o dílo (*Werkvertrag*). V tomto případě však odchylky mezi německou úpravou služební smlouvy a naší úpravou příkazní smlouvy nijak nebrání využití tohoto příkladu. MEDICUS. *Schuldrecht II.*..., s. 163, m. č. 362.

3.3.2 Odlišení příkazní smlouvy od pracovní smlouvy

Ještě méně ostré než v případě smlouvy o dílo jsou rozdíly mezi smlouvou příkazní a smlouvou pracovní. Potřeba vymezení těchto dvou smluvních typů zde však vystupuje do popředí naopak ještě více. Je tomu tak proto, že právní úprava pracovní smlouvy je podrobená samostatné regulaci obsažené v zákoníku práce, která je ve vztahu k postavení zaměstnance zásadně založená na ochraně slabší strany. Takovou míru komplexní ochrany však úprava příkazní smlouvy v ObčZ příkazníkovi poskytnout nemůže.⁸⁸

Pracovní smlouvy⁸⁹ se od jiných soukromoprávních smluv odlišují zejména tím, že upravují závislou práci.⁹⁰ Exkluzivita právní úpravy závislé práce v pracovněprávních předpisech je navíc explicitně zdůrazněna i v ustanovení § 3 ZPr. Lze tak vlastně říci, že v konkurenci jiných soukromoprávních norem leží celý smysl zvláštní pracovněprávní úpravy právě v regulaci závislé práce. Z toho plyne, že také odlišení příkazní a pracovní smlouvy se bude koncentrovat na otázku, kdy směřuje závazkový právní vztah k výkonu závislé práce, a kdy se bude jednat o činnost, kterou můžeme označit jako tzv. nezávislá práce.⁹¹

V ustanovení § 2 ZPr jsou jednak vymezeny definiční znaky závislé práce (§ 2 odst. 1 ZPr), a dále pak také podmínky, za kterých výlučně může být závislá práce vykonávána (§ 2 odst. 2 ZPr).⁹² Z tohoto ustanovení vyplývá, že závislou prací se rozumí práce, která je vykonávána ve vztahu nadřízenosti zaměstnavatele a podřízenosti zaměstnance, jménem zaměstnavatele, podle pokynů zaměstnance a zaměstnanec ji pro zaměstnavatele vykonává osobně. Taková práce může být navíc vykonávána pouze za mzdu, plat nebo odměnu za práci, na náklady a odpovědnost zaměstnavatele, v pracovní době na pracovišti zaměstnavatele, popřípadě na jiném dohodnutém místě. Při vymezení typický znaků, které mohou odlišit pracovní a příkazní smlouvu je do značné míry nutné vycházet i z výše uvedené definice závislé práce.

Jedním z charakteristických znaků pracovněprávních vztahů je jejich trvalost, nebo řečeno přesněji, tímto znakem je dlouhodobá činnosti zaměstnance vykonávaná pro zaměstnavatele. Společenský zájem na trvalosti pracovních poměrů se v pozitivním právu projevu např. prostřednictvím ustanovení § 39 ZPr, které zjevně výrazně preferuje uzavírání pracovního poměru na dobu neurčitou před pracovními poměry na dobu určitou. Podnětem k uzavírání

⁸⁸ Podobně je v německé civilistice zdůvodněna potřeba vymezení služební smlouvy vůči samostatně stojící pracovněprávní úpravě. MEDICUS. *Schuldrecht II...*, s. 313, m. č. 314.

⁸⁹ Pod tento pojem lze v tomto případě podřadit jak vlastní pracovní smlouvu, tak i dohody konané mimo pracovní poměr.

⁹⁰ BĚLINA, Miroslav. In BĚLINA, Miroslav a kol. *Pracovní právo*. 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 10, m. č. 20.

⁹¹ Pojem nezávislá práce používá např. Kahle. Srov. KAHLE, Bohuslav. In BĚLINA a kol. *Pracovní právo...*, s. 280, m. č. 393.

⁹² Takto alespoň zamýšlel zákonodárce závislou práci nově vymezit přijetím novely ZPr, která byla provedena zákonem č. 365/2011 Sb. Viz BĚLINA, Miroslav, PICHRT, Jan. Nad návrhem novelizace zákoníku práce (včetně vazby na návrh nového občanského zákoníku). *Právní rozhledy*, 2011, roč. 19, č. 17, s. 609.

příkazní smlouvy naopak bývá spíše nahodile se vyskytující zájem příkazce na provedení určité činnosti v jeho zájmu. Z tohoto důvodu bývají tyto smlouvy uzavírány ad hoc za účelem provedení krátkodobé činnosti.⁹³

Důvodem proč je zaměstnanec v rámci norem pracovního práva považován za slabší stranu, je mimo jiné i četný výskyt jeho hospodářské závislosti na zaměstnavateli. Tato skutečnost se odráží v tzv. alimentační funkci mzdy.⁹⁴ Mzda nezřídka představuje rozhodující příjem zaměstnance a jeho rodinných příslušníků. To je dáno především výše zmíněným dlouhodobým charakterem pracovního poměru, který vede zaměstnance ke koncentraci jeho snahy obstarat si finanční prostředky právě jen ve vazbě na určitý existující pracovní poměr. Bylo-li naopak výše řečeno, že ke sjednání příkazní smlouvy dochází zejména případ od případu, budou činnost příkazníka vykonávat mnohem častěji osoby s diverzifikovanými příjmy. Odměna příkazníka tak zpravidla na rozdíl od mzdy zaměstnance neplní alimentační funkci ve shora uvedeném smyslu.

Ve valné většině případů vykonává zaměstnanec v pracovním poměru systematicky takový druh práce, jež představuje plnění běžných úkolů velice úzce navázaných na předmět činnosti jeho zaměstnavatele. U smlouvy příkazní takové pravidlo ale konstatovat nelze, protože zájem příkazce může mít leckdy mnohem užší vazbu na jeho soukromý, než na jeho profesní život (např. když se klient obrátí na advokáta s žádostí, aby jej tento právně zastupoval v rozvodovém řízení).

Pokud jde o způsob výkonu práce, lze v případě pracovní smlouvy shledat několik takových typických znaků, které spolu vytvářejí obraz osobní závislosti zaměstnance na zaměstnavateli. Zaměstnanec bývá typicky zařazen v rámci struktury podniku zaměstnavatele, zejména pak prostřednictvím určení místa výkonu práce, pracovní doby, obvykle bývá jeho činnost také výrazně kontrolována a řízena skrz individuální příkazy zaměstnavatele, který zaměstnanci běžně určí i prostředky, pomocí kterých má práci vykonávat.⁹⁵ Příkazce naproti tomu obvykle takhle výrazně příkazníkovou činnost neřídí. Pro ilustraci zde může posloužit smlouva s lékařem, kdy pacient otázku délky předepsané léčby či výběru vhodných medikamentů přenechává výlučně na rozhodnutí lékaře. Ne vždy je však možné na základě této skupiny znaků opravdu efektivně odlišit pracovní smlouvu od jiných občanskoprávních a obchodněprávních kontraktů. Zejména vývojem poslední doby dochází u těchto prvků pracovního poměru k jejich relativizaci a k celkovému rozvolňování osobní vazby mezi zaměstnavatelem a zaměstnancem.⁹⁶

⁹³ MELZER. In ELIÁŠ a kol. *Občanský zákoník...*, s. 2141 (§ 724).

⁹⁴ KAHLE. In BĚLINA a kol. *Pracovní právo...*, s. 282, m. č. 399.

⁹⁵ MELZER. In ELIÁŠ a kol. *Občanský zákoník...*, s. 2141 – 2142 (§ 724).

⁹⁶ Tato skutečnost je i důvodem dlouhodobé kritiky vymezení závislé práce v českém ZPr. K tomu viz BĚLINA, Miroslav, PICHRT, Jan. Nad návrhem novelizace zákoníku práce (včetně vazby na návrh nového občanského

Výrazem tohoto trendu je konec konců i právní úprava práce tzv. domácích zaměstnanců v ustanovení § 317 ZPr.⁹⁷ I v případě zaměstnanců, kteří vykonávají práci mimo pracoviště zaměstnavatele, nemají stanovenou pevnou pracovní dobu a jejichž činnost je příkazy zaměstnavatele usměrňována jen ve velmi obecné rovině, bude nutné zkoumat, zda zde nejsou přítomné jiné znaky závislé práce, a zda zde skutečně není dán důvod pro uplatnění ochranné funkce pracovněprávních předpisů.

Vzhledem k ustanovení § 38 odst. 1 písm. b) ZPr může být určující i skutečnost, zda je zaměstnanec povinen konat práci výlučně osobně, anebo zda je ve smlouvě připuštěna i možnost, že předmětnou činnost místo něj provede osoba jiná.⁹⁸ Zatímco závislá práce je vykonávána zásadně osobně zaměstnancem, příkazníkovi je naproti tomu v ustanovení § 726 ObčZ umožněno, aby za určitých podmínek svěřil provedení příkazu jiné osobě.

Zaměstnancem může být pouze osoba fyzická, která činnost v rámci pracovního poměru nevykonává v postavení podnikatele či pracovníka podnikatele.⁹⁹ Jinak je tomu ale v případě příkazní smlouvy, kde může jako příkazník vystupovat jak osoba fyzická, tak i osoba právnická a to nezřídka v rámci výkonu své podnikatelské činnosti.¹⁰⁰

3.3.3 Příkazní smlouva a jednatelství bez příkazu

Chybí-li právní důvod k obstarání cizí záležitosti, je nutné zásadně vycházet z ústavního principu autonomie vůle jednotlivce (čl. 2 odst. 3 LZPS). Není-li tedy zásah do cizí majetkové či osobní sféry podložen smlouvou, zákonem, soudním či správním rozhodnutím, je nutné považovat takové jednání za protiprávní se všemi důsledky z toho vyplývajícími. Výstižné vyjádření tohoto pravidla lze najít např. v ustanovení § 933 osnovy návrhu československého občanského zákoníku z roku 1937: „Zpravidla se nikdo nesmí místiti do záležitosti osoby jiné, neobdržel-li k tomu práva ani od této osoby, ani od soudu nebo úřadu ani zákonem.“¹⁰¹

V obecné rovině lze říci, že podstata právního institutu jednatelství bez příkazu (§ 742 – 746 ObčZ) leží v zákonné aprobaci zásahu do cizí zájmové sféry bez současné existence jeho smluvního základu. Jelikož zde ke vzniku obligace dochází, aniž by byl dosažen smluvní konsenzus, bývá tento institut zařazován mezi tzv. kvazikontrakty.¹⁰² Na rozdíl od příkazní smlouvy zde k dosažení konsenzu chybí projev vůle osoby, jejíž záležitost je obstarávána. Od tzv.

zákoníku). *Právní rozhledy*, 2011, roč. 19, č. 17, s. 609. Dále také BEZOUŠKA, Peter. Závislá práce. *Právní rozhledy*, 2008, roč. 16, č. 16, s. 579 – 583.

⁹⁷ PICHRT, Jan. In BĚLINA a kol. *Pracovní právo...*, s. 173, m. č. 256.

⁹⁸ MELZER. In ELIÁŠ a kol. *Občanský zákoník...*, s. 2142 (§ 724).

⁹⁹ Tamtéž.

¹⁰⁰ FEKETE. *Občanský zákoník...*, s. 2177 (§ 724).

¹⁰¹ Citováno dle ROUČEK, SEDLÁČEK. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému...*, Díl IV, s. 646 (§ 1035).

¹⁰² ELIÁŠ. In ELIÁŠ a kol. *Občanský zákoník...*, s. 2188 (§ 742).

aktů společenské úsluhy se jednatelství bez příkazu liší tím, že zde nechybí projev vůle s kvalitou právního jednání, ale u pána věci (*dominus negotii*) absentuje projev vůle jako takový. Naopak v případě, že pán věci projeví vůli v tom směru, že si nepřeje, aby nepřikázaný jednatel (*negotiorum gestor*) jeho záležitost obstaral, nepůjde ani o jednatelství bez příkazu, nýbrž o delikt.

O tzv. dovolené jednatelství bez příkazu se jedná pouze ve dvou případech. Za prvé jde o tzv. nutné jednatelství upravené v § 742 ObčZ. V tomto případě nepřikázaný jednatel obstarává záležitost pána věci, aby odvrátil škodu, která mu hrozí. Druhým případem je tzv. jednatelství účelné, kdy nepřikázanému jednateři nejde o odvrácení hrozící škody, ale záležitost, kterou obstarává, je k prospěchu pána věci (§ 743 ObčZ).

Společnou vlastností příkazní smlouvy a jednatelství bez příkazu je skutečnost, že jednání nepřikázaného jednatele může stejně jako jednání příkazníka spočívat jak ve faktickém, tak i právním jednání.¹⁰³

Vazba mezi právní úpravou příkazní smlouvy a jednatelstvím bez příkazu spočívá především v možnosti ratihabice nepřikázaného jednatelství ze strany pána věci. Zásadně nelze pánovi věci bránit v tom, aby dal k jednání, které bylo započato bez příkazu, dodatečně souhlas anebo aby takové jednání dodatečně schválil až po jeho ukončení. V takovém případě již nebude možné mluvit o jednatelství bez příkazu.¹⁰⁴ Z původního kvazikontraktu se tak vlastně stane konkludentně uzavřená smlouva, kde jednání nepřikázaného jednatele je ofertou a následné schválení pánem věci akceptací. V důsledku této skutečnosti se na vzájemný vztah pána věci a nepřikázaného jednatele nepoužijí ustanovení o jednatelství bez příkazu, protože ty cílí na situace, kdy právní následky stíhají pána věci bez ohledu na jeho vůli. Podstata jednatelství bez příkazu spočívá v konání činnosti pro jiného a v tom je tato úprava velice podobná smyslu a účelu příkazní smlouvy. Proto se vztah založený následným schválením bude zpravidla řídit právě ustanoveními o příkazní smlouvě (§ 724 až 732 ObčZ).¹⁰⁵

Ratihabice bude typická zejména v případech nutného jednatelství. Zde se totiž většinou jedná o takové situace, kdy projev vůle pána věci absentuje pouze pro jeho nepřítomnost a o jeho zájmu na obstarání věci nelze rozumně pochybovat (např. oprava prasklého vodovodního potrubí).¹⁰⁶ Smysl následného schválení zde bude spočívat typicky v zájmu pána věci poskytnout nepřikázanému jednateři za jeho činnost odměnu. Bude-li totiž případ posuzován podle ustanovení o jednatelství bez příkazu, vznikne nepřikázanému jednateři kromě nároku na náhradu škody pouze nárok na náhradu nutného nákladu. V případě účelného jednatelství odpovídá

¹⁰³ BROX. *Besonderes Schuldrecht...*, s. 203, m. č. 361.

¹⁰⁴ KNAPP. *Učebnice občanského a rodinného práva...*, s. 182.

¹⁰⁵ ELIÁŠ. In ELIÁŠ a kol. *Občanský zákoník...*, s. 2190 (§ 742).

¹⁰⁶ MEDICUS. *Schuldrecht II...*, s. 295, m. č. 623.

nepříkázaný jednatel v rámci odpovědnosti za škodu i za náhodu, která nastala v adekvátní příčinné souvislosti s jeho zásahem (§ 744 odst. 1 ObčZ). Zásadním důsledkem případné ratihabice tak v tomto případě bude právě odpadnutí této zvýšené míry odpovědnosti.

O jednatelství bez příkazu se může jednat i v situaci překročení určitého existujícího zmocnění.¹⁰⁷ Takové zmocnění může být obsaženo i v příkazní smlouvě. Překročení zmocnění bude v tomto případě spočívat v porušení příkazní smlouvy nebo v nedodržení pokynů příkazce. V rozsahu překročení zmocnění se tak z příkazníka stává nepříkázaný jednatel. Tuto skutečnost může zvrátit pouze příkazce skrz dodatečné schválení excesivního jednání příkazníka.¹⁰⁸

3.3.4 Odlišení příkazní smlouvy od tzv. aktů společenské služby

V případech, kdy se osoby domluví, že někdo pro jiného obstará jeho věc nebo pro nějak vykoná jinou činnost bezúplatně, bude nutné zkoumat, zda tyto osoby svým jednáním zamýšlely způsobení právních následků. V těchto případech totiž projevy vůle jednajících osob nemusí nutně směřovat ke vzniku (příkazní) smlouvy. V takovém případě se může jednat pouze o tzv. akt společenské služby, se kterým zásadně není spojeno nastoupení právních následků.

Dle Sedláčkova názoru spočívá podstata odlišení příkazní smlouvy a pouhé nezávazné společenské služby v otázce, zda má konání příkazníka pro příkazce nějakou majetkovou hodnotu.¹⁰⁹ Tento názor je však nutné odmítnout, protože nějakou majetkovou hodnotu představuje pro určitou osobu běžně i vykonání společenské služby. Pozvání na večeři zcela určitě znamená pro pozvaného mimo jiné i vyčíslitelný majetkový prospěch. Přesto ale v tomto případě není pochyb o tom, že takové pozvání k uzavření smlouvy nesměřuje.¹¹⁰

Proto je nutné zaměřit se na zkoumání projevu vůle jednajících osob. Absencí subjektivní vůle stran jednat s právními následky je zdůvodňována tzv. striktně subjektivní teorie aktů společenské služby. Ani tato teorie však nevede ke spolehlivému odlišení právního a mimoprávního jednání, protože zjištění subjektivní vůle stran je často velmi nejisté, jelikož strany v okamžiku jednání vůbec na právní účinky nemyslí a vůle jednat s těmito účinky je často pouhou fikcí plynoucí z následného výkladu právního jednání.¹¹¹

Kritika subjektivní teorie vede k určité objektivizaci kritérií, na základě kterých lze usuzovat na vůli způsobit právní následky. Objektivizujícím elementem je v tomto případě zjištění rizika a únosnosti ručení za toto riziko.¹¹² Převezme-li na sebe určitá osoba bezúplatně obstarání záležitosti jiného, pak je s úspěchem tohoto obstarání vždy spojeno určité riziko. Pro posouzení

¹⁰⁷ LAVICKÝ. In ŠVESTKA, SPÁČIL, ŠKÁROVÁ a kol. *Občanský zákoník II...*, s. 2063, m. č. 2 (§ 742).

¹⁰⁸ MELZER. In ELIÁŠ a kol. *Občanský zákoník...*, s. 2151 (§ 725).

¹⁰⁹ SEDLÁČEK. *Obligační právo II...*, s. 51, m. č. 101.

¹¹⁰ MELZER. In ELIÁŠ a kol. *Občanský zákoník...*, s. 2143 (§ 724).

¹¹¹ Tamtéž.

¹¹² Tamtéž, s. 2144.

otázky, zda tato osoba převzala obstarání záležitosti jiného s cílem způsobit právní následky, tak bude rozhodující, zda lze na této osobě rozumně požadovat, aby odpovídala i za případný nezdar svého jednání přestože za něj neobdrží žádné protiplnění.

V německé civilistice je řešení této otázky založeno zejména na tzv. teorii projevu, která spočívá v posuzování nikoli skutečné subjektivní, ale tzv. normativní vůle. Rozhodující je v tomto případě na základě normativních kritérií vytvořená fikce vůle.¹¹³ Za právní jednání bude považováno převzetí záležitosti jiného v tom případě, kdy ten, jehož záležitost má být obstarána, musel v dobré víře (*nach Treu und Glauben*) a s ohledem na zvyklosti právního styku usoudit, že takové převzetí záležitosti je projevem vůle jednat s právními následky (*Rechtsbindungswille*).¹¹⁴ Rozhodující tedy není skutečná vůle jednajícího, ale jen projevem vytvořený stav, který zakládá dobrou víru adresáta.¹¹⁵

Někteří autoři dále uvádějí, že tuto otázku je možno řešit i na základě posouzení, zda jsou s činností osoby, která na sebe převzala obstarání záležitosti jiného, spojené značné náklady. Vycházejíc z tohoto kritéria tak např. nebude polévání cizích květin pouhou společenskou úsluhou tehdy, když jsou s tím spojené náklady na dojíždění do místa bydliště příkazce.¹¹⁶

Naopak, za zcela nepoužitelné je v této otázce nutné považovat kritérium žalovatelnosti nároku, protože to je právě až výsledkem posouzení, zda vůbec jde o právní jednání či nikoli.¹¹⁷

Za zmínku stojí také postoj prvorepublikové judikatury, podle něhož je otázku odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu společenské služby nutné řešit pomocí analogické aplikace ustanovení o příkazní, resp. zmocňovací smlouvě.¹¹⁸ Tento závěr nechť je dokladem toho, že dělicí čára mezi společenskou úsluhou a závazkovým právním vztahem není v právní vědě vyznačena vždy zcela ostře.

3.4 Příkazní smlouva a zastoupení

Příkazník plní příkaz pro příkazce. To znamená, že důsledky jeho jednání dopadají na příkazcův účet. Právní jednání může příkazník pro příkazce uskutečňovat v rámci přímého i nepřímého zastoupení. Volba druhu zastoupení je vzhledem k dispozitivnosti právní úpravy příkazní smlouvy a absenci jakéhokoli omezení v tomto směru výlučně na smluvních stranách.

Bude-li příkazník jednat jako nepřímý zástupce, pak platí, že jedná vlastním jménem a právní následky z úkonů jím provedených vznikají v jeho osobě. Jelikož ale na základě svého

¹¹³ MELZER. *Právní jednání a jeho výklad...*, s. 53.

¹¹⁴ CZUB, Hans-Joachim. In BAMBERGER, ROTH. *Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch...*, s. 608, m. č. 3 (§ 662).

¹¹⁵ MELZER. *Právní jednání a jeho výklad...*, s. 51.

¹¹⁶ MEDICUS. *Schuldrecht II...*, s. 194, m. č. 419.

¹¹⁷ CZUB. In BAMBERGER, ROTH. *Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch...*, s. 608, m. č. 3 (§ 662).

¹¹⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 20. 9. 1938, sp. zn. Rv I 2739/37 (Vážný č. 17051/1938).

závazku z příkazní smlouvy jedná i v tomto případě nikoli v zájmu vlastním, ale v zájmu příkazce, bude následně povinen nabytá práva a povinnosti na příkazce převést.¹¹⁹ Tento závěr je mimo jiné explicitně vyjádřen i v ustanovení § 727 ObčZ.

Jiná situace nastane v případě, když bude obsahem příkazní smlouvy povinnost příkazníka vystupovat v rámci právního jednání jako přímý zástupce příkazce. Příkazník bude jednat jak na účet, tak i jménem příkazce. Právní důsledky jeho jednání budou na příkazce dopadat přímo, aniž by k tomu příkazník musel učinit další právní úkon. Příkazník z těchto úkonů naopak zásadně zavázán nebude.¹²⁰ Pouze v tomto případě tak vlastně lze mluvit o příkazníkovi jako o zástupci ve vlastním smyslu slova.¹²¹ Na jednání příkazníka jako přímého zástupce bude nutné aplikovat i ustanovení § 22 až 24 a § 31 až 33b ObčZ, jež obsahují obecnou úpravu přímého zastoupení. Právním základem zastoupení je v tomto případě obligační vztah příkazce a příkazníka, proto nepřichází v úvahu aplikace ustanovení týkajících se zákonného zastoupení.

Zejména v případě přímého zastoupení dochází k efektivnímu naplnění základní funkce příkazní smlouvy, protože příkazci je takto umožněno, aby ve své právní sféře vyvolal žádoucí právní následky bez toho, aby musel právní úkony učinit sám.¹²² Důvody pro takový postup příkazce mohou být různé, ať již nedostatek znalosti dané problematiky či pouhá nemožnost být u právního úkonu přítomen.

V případě přímého zastoupení je nutné vymezit vztah příkazní smlouvy, dohody o plné moci (§ 23 ObčZ) a plné moci (§ 31 ObčZ).

Příkazní smlouva se týká výlučně vnitřního vztahu příkazce a příkazníka. Na základě příkazní smlouvy vzniká příkazníkovi závazek jednat za příkazce. Ke vzniku tohoto závazku je vždy zapotřebí souhlasný projev vůle příkazníka a jeho základem je proto vždy dvoustranný právní úkon. Zde se tak vlastně odráží smluvní podstata smluvního zastoupení.¹²³

Plná moc je naproti tomu chápána jako jednostranný projev vůle, jímž zmocnitel (příkazce) vůči třetím osobám deklaruje existenci a rozsah zmocněncova (příkazníkov) oprávnění za něj jednat.¹²⁴ Plná moc se týká výlučně vnějšího vztahu, což znamená, že projev vůle v ní obsažený nesměřuje vůči zmocněnci, ale vůči třetím osobám, se kterými bude případně zmocněnec ve jménu zmocnitele jednat. V tomto smyslu plní plná moc hlavně legitimační funkci.¹²⁵

¹¹⁹ KNAPPOVÁ, Marta, DVORÁK, Jan, ŠUSTEK, Petr. In ELIÁŠ a kol. *Občanský zákoník...*, 1. svazek, s. 204 (§ 22).

¹²⁰ Sedláček výstižně uvádí, že podstatou zastoupení je tzv. posunutá odpovědnost za právní jednání. SEDLÁČEK. In ROUČEK, SEDLÁČEK. *Komentář ke československému obecnému zákoníku občanskému...*, Díl IV, s. 577, m. č. 5 (§ 1002).

¹²¹ BYDLINSKI, Franz. *Einführung in das österreichische Privatrecht*. Eisenstadt: PRUGG Verlag, 1975, s. 48.

¹²² Podobně viz KNAPP. *Učebnice občanského a rodinného práva...*, s. 172.

¹²³ WELSER. In KOZIOL, WELSER. *Grundriss des bürgerlichen Rechts...*, s. 185.

¹²⁴ KNAPPOVÁ, DVORÁK, ŠUSTEK. In ELIÁŠ a kol. *Občanský zákoník...*, 1. svazek, s. 224 (§ 31).

¹²⁵ SPÁČIL, Jiří. Poznámky k problematice zastoupení na základě plné moci. *Právo a podnikání*, 1996, č. 1, s. 8.

Jakýsi mezistupeň mezi příkazní smlouvou a plnou mocí pak představuje dohoda o plné moci. Ta se na rozdíl od plné moci týká vnitřního vztahu mezi zmocněncem a zmocnitelem, oproti příkazní smlouvě však nezakládá zmocnitelův závazek, ale pouze oprávnění směřující vůči jeho osobě.¹²⁶ V dohodě o plné moci tedy zmocnitel projevuje vůli být bezprostředně vázán účinky právního jednání zmocněnce, které tento učiní za zmocnitele jeho jménem. Primárně je tedy právě prostřednictvím prezence či absence dohody o plné moci zodpovězena otázka, zda příkazník jedná jako přímý či nepřímý zástupce příkazce. Sekundárně pak tuto úlohu v návaznosti na ustanovení § 32 odst. 1 ObčZ plní plná moc. Ta působí jako prostředek ochrany dobré víry třetích osob, protože pro ty jsou zásadně vnitřní pokyny dané zmocněnci bez právního významu.

Dohoda o plné moci a plná moc představují nástroje, kterými musí být zmocněnec vybaven, aby mohl splnit svůj závazek z příkazní smlouvy.¹²⁷

V odborné literatuře se běžně uvádí, že příkazník vystupuje jako zástupce příkazce tehdy, spočívá-li předmět obstarání záležitosti v konání právních úkonů.¹²⁸ Tento závěr je však nutné do jisté míry korigovat. V této souvislosti je nutné zabývat se otázkou, zda se zastoupenému přičítá pouze takové jednání zástupce, které splňuje kvality právního jednání.

Zastoupenému se budou bezpochyby přičítat následky jednání zástupce, které bude splňovat všechny pojmové znaky právního úkonu vymezené v ustanovení § 34 ObčZ. Projev vůle jednajícího je totiž přímo směřován ke vzniku, změně či zániku práv a povinností a v takových případech mohou účastníci zastoupení nepochybně svými projevy vůle určit rovněž to, koho se mají právní následky dotýkat.¹²⁹

V některých případech však právní řád spojuje právní následky s určitým jednáním bez toho, aby byly na projev vůle jednajícího kladeny nároky rovnající se kvalitě právního jednání. Německá civilistika zde rozlišuje mezi tzv. úkony podobnými právnímu jednání (*geschäftsäbnliche Handlung*) a tzv. reálnými úkony (*Realakte*).¹³⁰

U úkonů podobných právnímu jednání jde o takové projevy vůle nebo způsoby chování, se kterými právní řád spojuje určité právní následky, aniž by k těmto právním následkům musela vůle jednajícího směřovat. V některých ohledech je však v těchto případech zájmové rozložení jednajícího natolik podobné situacím u právního jednání, že je na místě uvažovat o analogické aplikaci ustanovení vztahujících se k právnímu jednání.¹³¹ Z tohoto důvodu bude zastoupení zásadně přípustné i u těchto druhů jednání. Jako typický příklad takového úkonu se tradičně

¹²⁶ MELZER. In ELIÁŠ a kol. *Občanský zákoník...*, s. 2144 (§ 724).

¹²⁷ Tamtéž, s. 2144 – 2145.

¹²⁸ Např. LAVICKÝ. In ŠVESTKA, SPÁČIL, ŠKÁROVÁ a kol. *Občanský zákoník II...*, s. 2024, m. č. 5 (§ 724).

¹²⁹ BYDLINSKI, Franz. *Einführung in das österreichische Privatrecht*. Eisenstadt: PRUGG Verlag, 1975, s. 46.

¹³⁰ LEENEN, Detlef. *BGB Allgemeiner Teil: Rechtsgeschäftslehre*. 1. vydání. Berlin/New York: De Gruyter, 2011, s. 30.

¹³¹ Tamtéž, s. 31.

uvádí výzva ke splnění dluhu upravená v ustanovení § 286 BGB, kde právním následkem této výzvy bude prodloužení dlužníka i když k tomu projev vůle obsažený v této výzvě nesměřoval.¹³²

V případě reálných úkonů spojuje právní řád právní následky s určitým faktickým jednáním a to zcela nezávisle na vůli jednajícího.¹³³ Právní následky zde tedy nastávají přesto, že vůle jednajícího nesměřuje ke vzniku, změně či zániku práv a povinností. Vůle jednajícího v těchto případech směřuje zpravidla výlučně ke způsobení nějakého faktického následku.¹³⁴ Jelikož se zde nejedná o projev vůle ve smyslu právního jednání, nebude zde přicházet v úvahu ani analogická aplikace ustanovení o právních jednáních.¹³⁵ Neuplatní se zde tedy ani ustanovení o zastoupení. Platí, že právní následky reálných úkonů se mohou týkat pouze samotného jednajícího.¹³⁶ Typickým příkladem takového reálného aktu je zpracování cizí věci podle ustanovení § 135b ObčZ. Pro takový úkon není možné nechat se zastoupit.

Ve vazbě na problematiku příkazní smlouvy tak lze uzavřít, že příkazník může jako zástupce příkazce vystupovat v těch případech, kdy jeho činnost spočívá v právním jednání nebo v úkonech právnímu jednání podobných, nikoli však v případě reálných úkonů.¹³⁷

3.5 Povinnosti příkazníka

3.5.1 Jakost plnění příkazníka

Plnění příkazníka směřuje vždy k vykonání činnosti a nikoli k dosažení výsledku. Jeho předmětem je tedy vždy *facere*. Z tohoto důvodu také nelze řešit případný spor o to, zda příkazník plnil vůči příkazci řádně (srov. § 517 odst. 1 ObčZ), ve vztahu k hmotnému či nehmotnému výsledku jeho činnosti. O to větší pozornost je proto u příkazní smlouvy nutné věnovat otázce specifik kvalitativní stránky předmětu plnění, tj. otázce, jakými kritérii má být hodnocena příkazníková činnost, aby mohla být považována za řádné splnění jeho závazku.¹³⁸

Pozitivní právo udává při hledání těchto kritérií základní směr v rámci vymezení povinností příkazníka. Podle dikce ustanovení § 725 ObčZ má příkazník jednat při plnění příkazu podle svých schopností a znalostí. Požadovaná míra kvality plnění je tak subjektivizována a úzce vázána na osobu příkazníka. Zákonodárce zde ponechává především na příkazci, aby ten zvážil, zda jsou schopnosti a znalosti potenciálního příkazníka adekvátní ve vztahu k obtížnosti předmětu obstarání. Přecení-li příkazce vlastní vinou způsobilost příkazníka obstarat předmětnou záležitost,

¹³² Tamtéž.

¹³³ BORK, Reinhard. *Allgemeiner Teil des Bürgerlichen Gesetzbuchs*. 2. vydání. Tübingen: Mohr Siebeck, 2006, s. 159.

¹³⁴ MELZER. *Právní jednání a jeho výklad...*, s. 35.

¹³⁵ BORK. *Allgemeiner Teil...*, s. 159.

¹³⁶ TICHÝ, Luboš. Základní otázky smluvního zastoupení a návrh občanského zákoníku. *Bulletin advokacie*, 2011, č. 5, s. 41.

¹³⁷ Srov. také rozsudek NS ze dne 19. 9. 2002, sp. zn. 25 Cdo 7/2001.

¹³⁸ MELZER. In ELIÁŠ a kol. *Občanský zákoník...*, s. 2147 (§ 725).

pak jde tato nesprávná volba k jeho tíži, a v obecné rovině jej stíhá v rámci snášení rizika za výsledek.

Příkazce při výběru příkazníka často nevychází pouze z osobní zkušenosti či pravé vědomosti o příkazníkových schopnostech a znalostech. V rámci kontraktačního procesu bývá příkazce výrazně ovlivněn tvrzením příkazníka o jeho způsobilosti dostát svému závazku. Nebude-li pak následně toto tvrzení odpovídat skutečnosti, a v důsledku tohoto jednání bude příkazce uveden v omyl, v takovém případě se bude moci příkazce dovolat relativní neplatnosti smlouvy. V každém případě se ale tyto tvrzené schopnosti a znalosti příkazníka stanou určujícím kritériem kvalitativní stránky jím poskytovaného plnění.¹³⁹

V praxi si příkazce běžně vybírá příkazníka z řad osob zastupujících určitou profesi. Typickými příklady příkazníků coby představitelů určité profese jsou advokáti, daňoví poradci či lékaři. Odpovídá zvyklostem soukromého života, že příkazce si spojuje s osobou vykonávající odbornou činnost určitou úroveň schopností a znalostí, aniž by si byl zcela jist, že této úrovni dosahuje i jím vybraná osoba. Některé osoby již tím, že se veřejně hlásí k výkonu určitého povolání, dávají bez dalšího najevo, že jsou schopny jednat se znalostí a pečlivostí, která bývá s výkonem jejich povolání obecně spojována. Na tuto sociální skutečnost reflektoval např. o.z.o. v ustanovení § 1299, které osobám hlásícím se veřejně k určité profesní skupině ukládalo odpovědnost za případný nedostatek bedlivosti a znalosti potřebné k výkonu dané profese.¹⁴⁰ Obsahově velice podobné je v tomto směru i ustanovení § 5 NObčZ. Dnes platný ObčZ sice podobné ustanovení neobsahuje, přesto však bude nutné toto pravidlo respektovat i v současnosti. Veřejně deklarovaná příslušnost k určité profesi bývá pro příkazce zpravidla rozhodujícím faktorem při výběru příkazníka z řad odborníků. Pokud příkazník neupozorní výslovně příkazce na skutečnost, že požadovanou úroveň znalostí nedosahuje, případně se o tom příkazce nedozvěděl či nemohl dozvědět jinak, bude kvalita plnění příkazníka poměřována úrovní schopností a znalostí potřebnou pro výkon odborné profese, k níž se v době uzavírání smlouvy příkazník hlásil.

Část odborné literatury zastává stanovisko, že u bezúplatně sjednané příkazní smlouvy budou schopnosti a znalosti příkazníka měřeny subjektivně, tedy ve vztahu ke konkrétní osobě. U úplatné příkazní smlouvy je pak dle tohoto názoru na místě uplatnit hledisko objektivní a příkazník má v případě sjednané odměny povinnost jednat s odbornou péčí.¹⁴¹ Pro takto obecně formulované stanovisko však v ObčZ nelze najít oporu a je nutné jej odmítnout, zejména pak

¹³⁹ Tamtéž, s. 2148 (§ 725).

¹⁴⁰ K uplatnění tohoto ustanovení ve vztahu ke smlouvě zmocňovací srov. SEDLÁČEK. In ROUČEK, SEDLÁČEK. *Komentář ke československému obecnému zákoníku občanskému...*, Díl IV, s. 597, m. č. 6 (§ 1009).

¹⁴¹ KOPÁČ. In KNAPPOVÁ, ŠVESTKA (eds.). *Občanské právo hmotné...*, s. 234.

jestliže je dovozováno z právní úpravy obsažené ve veřejnoprávním předpise.¹⁴² ObčZ při stanovení povinnosti příkazníka jednat podle jeho schopností a znalostí mezi úplatnou a bezúplatnou smlouvou nerozlišuje. Měření kvality plnění je zde primárně spojováno s osobou příkazníka a nikoli s úplatností smlouvy. Tento závěr lze opřít i o stanovisko rakouské civilistiky, která uvádí, že i u bezúplatného příkazu ručí v pochybnostech příkazník za každé zavinění, protože příkazce by neuděloval příkaz, kdyby nemohl počítat s obvyklou pečlivostí.¹⁴³ Jak bylo uvedeno výše, ona obvyklá pečlivost bude jinak posuzována u odborníka a jinak u osoby, která žádné zvláštní schopnosti či znalosti vůči příkazci nedeklaruje.¹⁴⁴ I v případě bezúplatně poskytované právní rady bude proto na místě klást vyšší nároky na advokáta než osobu bez právního vzdělání. Příkazce poskytuje příkazníkovi odměnu zcela jistě i s cílem motivovat jej k lepšímu výkonu a větší pečlivosti při plnění příkazu. Sjednání odměny proto může v pochybnostech sloužit jako jedno z interpretačních vodítek.

V odborné literatuře se dále někdy uvádí, že příkazník je povinen provést příkaz pečlivě, s náležitou péčí či s péčí řádného hospodáře.¹⁴⁵ V této souvislosti bývá odkazováno zejména na ustanovení § 1009 o.z.o., podle kterého byl zmocněnec povinen obstarat záležitost bedlivě a poctivě.¹⁴⁶ Z této dikce zákona pak bylo dovozováno, že zmocněnému (příkazníkovi) je uložena zvýšená bedlivost, než jaká se předpokládá u ostatních smluv.¹⁴⁷ Dnes podobné ustanovení v ObčZ nenajdeme. Rámec pro úroveň požadovaného výkonu je vymezen schopnostmi a znalostmi příkazníka. Požadavek pečlivého jednání příkazníka lze uznat do té míry, že příkazník odpovídá při plnění příkazu podle § 420 ObčZ za každé zaviněné porušení svých povinností, tedy i za případnou nedbalost. Současná konstrukce zákona je jiná než konstrukce o.z.o. a nelze z ní dovodit požadavek zvláštní míry pečlivosti vztažený specificky k úpravě příkazní smlouvy. Bude-li proto příkazci známo, že příkazník nebude podle svých schopností a znalostí způsobilý obstarat záležitost s péčí řádného hospodáře, přesto s ním však smlouvu uzavře, pak bude případná nedbalost příkazníka posuzována právě jenom ve vztahu k jeho schopnostem a znalostem. Podobně požadavek pečlivosti dovozuje i německá civilistika, když úprava příkazu v BGB výslovný požadavek pečlivého jednání rovněž postrádá.¹⁴⁸ Je nutné si také uvědomit, že příkazník odpovídá za veškerou svou nedbalost stejnou mírou v případě úplatného i bezúplatného příkazu.¹⁴⁹

¹⁴² Kopáč zde odkazuje na ustanovení § 3 zákona č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele. Srov. tamtéž.

¹⁴³ WELSER. In KOZIOL, WELSER. *Grundriss des bürgerlichen Rechts...*, s. 187.

¹⁴⁴ LAVICKÝ. In ŠVESTKA, SPÁČIL, ŠKÁROVÁ a kol. *Občanský zákoník II...*, s. 2027, m. č. 2 (§ 725).

¹⁴⁵ Srov. Tamtéž, s. 2027, m. č. 1 (§ 725). Dále též FEKETE. *Občanský zákoník...*, s. 2179 (§ 725).

¹⁴⁶ LAVICKÝ. In ŠVESTKA, SPÁČIL, ŠKÁROVÁ a kol. *Občanský zákoník II...*, s. 2027, m. č. 1. (§ 725).

¹⁴⁷ SEDLÁČEK. *Obligační právo II...*, s. 53, m. č. 104.

¹⁴⁸ BROX. *Besonderes Schuldrecht...*, s. 161, m. č. 295 a s. 163, m. č. 298.

¹⁴⁹ Tamtéž, s. 163, m. č. 298.

V tomto směru se pro tuzemskou právní tradici jeví jako optimální formulace obsažená v ustanovení § 2432 odst. 1 věta první před středníkem NObčZ. Nová úprava zpřísňuje nároky kladené na příkazníka tím, že mu ukládá povinnost plnit příkaz poctivě a pečlivě, zároveň však zohledňuje i subjektivní prvek jeho osoby, když míru poctivosti a pečlivosti váže na příkazníkovi schopnosti.

3.5.2 Význam principu poctivosti ve vztahu příkazce a příkazníka

Závazkový právní vztah z příkazní smlouvy je charakteristický zejména vzájemnou důvěrou a věrností, na níž je založen. Projev důvěry příkazce lze shledat již v samotném aktu uzavření smlouvy, protože tím dává najevo ochotu nést důsledky jednání, které příkazník uskuteční na jeho účet v rámci provádění příkazu. Současná právní úprava na rozdíl od středního kodexu (srov. § 435 ObčZ 1950) neukládá výslovně příkazníkovi povinnost jednat poctivě. Tento závěr však vyplývá z celkového pojetí příkazní smlouvy, u které je důvěra v poctivé jednání spolukontrahenta přítomna intenzivněji než u jiných smluvních typů, jelikož zde představuje základní motivaci k uzavření smlouvy.¹⁵⁰ Příkazce přenechává obstarání vlastní záležitosti jiné osobě právě na základě důvěry, že tato jím zvolená osoba bude jednat poctivě a v jeho zájmu. Příkazník se pak přistoupením ke smlouvě zavazuje tuto důvěru nezklamat.

Princip poctivosti v podobě, jak je explicitně vyjádřen např. v ustanoveních § 157 a 242 BGB pod označením *Treu und Glauben*, úprava závazkových právních vztahů v ObčZ nezná. V německé právní kultuře má *Treu und Glauben* povahu generální klausule, která vychází z požadavku existence zvláštního vztahu založeného na požadavku důvěry a připravenosti k loajální součinnosti.¹⁵¹ V českém právním prostředí se principu důvěry dovolává např. Ústavní soud, který jej vnímá jako výraz principu právní jistoty a zároveň jako určité omezení autonomie vůle jednotlivce.¹⁵² Platnost principu poctivosti v českém soukromém právu uznává i odborná literatura.¹⁵³

Princip poctivosti (*Treu und Glauben*) sehrává významnou roli především jako interpretační pravidlo výkladu právního jednání. U zvláštního vztahu důvěry, jaký je založen příkazní smlouvou, znamená uplatnění tohoto pravidla povinnost zohlednit i zájmy druhé strany, tzn. adresáta určitého právního jednání. To zejména znamená, že jednající je povinen strpět výklad jeho jednání jak se musel jevit jeho adresátovi (interpretace z horizontu adresáta).¹⁵⁴

¹⁵⁰ KNAPP. *Učebnice občanského a rodinného práva...*, s. 173.

¹⁵¹ Srov. MELZER. *Právní jednání a jeho výklad...*, s. 24 a tam citovanou literaturu.

¹⁵² Nález ÚS ze dne 15. 6. 2009, sp. zn. I. ÚS 342/09-1.

¹⁵³ MELZER. In ELIÁŠ a kol. *Občanský zákoník...*, s. 2149 (§ 725).

¹⁵⁴ MELZER. *Právní jednání a jeho výklad...*, s. 159.

Knapp z povinnosti poctivého jednání dovozuje, že příkazník je povinen jednat pečlivě a iniciativně, a to v zájmu příkazce.¹⁵⁵ Výslovně pak zdůrazňuje, že z této maximy nelze slevit ani u bezplatné smlouvy.¹⁵⁶ Zájem příkazce bude příkazníkovi znám z vůle, kterou příkazce projevil v rámci kontraktačního procesu, přímo ve smlouvě či v následně vydávaných pokynech. Plnění příkazu však probíhá jako dynamický děj. Okolnosti, za kterých byl příkazcův zájem utvářen, se mohou změnit a v důsledku toho již nemusí být příkazcův zájem stejný jako v době uzavírání smlouvy. V těch případech, kdy příkazník nemůže seznat (např. pro nedostatek času) skutečnou vůli příkazce, musí vycházet z jeho pravděpodobné vůle (*mutmaßlicher Wille*).¹⁵⁷ Tu musí posuzovat z celkové povahy příkazu a z předchozího chování a rozhodnutí, které příkazce v podobných situacích sám učinil, či požadoval učinit po příkazníkovi. Právě v těchto situacích je nutné vykládat příkazníkovo jednání zejména s ohledem na princip poctivosti.

Negativní vymezení výše uvedeného znamená, že příkazník nesmí jednat na újmu příkazce a v zájmu třetí osoby.¹⁵⁸ S tím souvisí problematika podplácení. Tento problém výslovně řešil § 1013 o.z.o., který zakazoval zmocněnci přijímat v souvislosti s prováděním příkazu od třetích osob jakékoli majetkové výhody.¹⁵⁹ I při absenci výslovné úpravy je dnes nutné s ohledem na ustanovení § 727 ObčZ zaujmout stanovisko, že příkazník si bez svolení příkazce nesmí ponechat majetkové hodnoty, které od třetích osob získal v rámci vykonávání činnosti pro příkazce. Takto získaný majetkový prospěch je příkazník povinen převést na příkazce.¹⁶⁰

Příkazník nesmí zásadně jednat ani ve svůj vlastní prospěch, nebude-li takové jednání zároveň v zájmu příkazce. V této souvislosti se zvláště objevuje otázka možného samokontrahování příkazníka. Tato situace nastává tehdy, když příkazník úkon, který měl učinit se třetí osobou, učiní místo toho sám se sebou. Pokud takové jednání není výslovně vyloučeno smlouvou, je zásadně přípustné za podmínky, že bylo učiněno v zájmu příkazce a ten tímto jednáním nebyl ani jinak ukřáčen.¹⁶¹

V zájmu příkazce musí příkazník v rámci poctivého jednání zachovávat i mlčenlivost a diskrétnost ohledně informací, které se dozvěděl při výkonu příkazu.¹⁶²

¹⁵⁵ KNAPP. *Učebnice občanského a rodinného práva...*, s. 173.

¹⁵⁶ Tamtéž.

¹⁵⁷ MEDICUS. *Schuldrecht II...*, s. 195, m. č. 420.

¹⁵⁸ KNAPP. *Učebnice občanského a rodinného práva...*, s. 174.

¹⁵⁹ SEDLÁČEK. *Obligační právo II...*, s. 53, m. č. 105.

¹⁶⁰ MELZER. In ELIÁŠ a kol. *Občanský zákoník...*, s. 2149 (§ 725). Stejný závěr dovozuje velice podobným způsobem a při absenci výslovného zákazu přijímání úplatků (tzv. *Schmiergeldern*) v BGB také německá civilistika. Srov. BROX. *Besonderes Schuldrecht...*, s. 163, m. č. 297.

¹⁶¹ KNAPP. *Učebnice občanského a rodinného práva...*, s. 174.

¹⁶² Rakouská odborná literatura zde používá označení *Verschwiegenheitspflicht*. Srov. WELSER. In KOZIOL, WELSER. *Grundriss des bürgerlichen Rechts...*, s. 187.

Princip poctivosti souvisí také s vázaností příkazníka pokyny příkazce a s jeho povinností provést příkaz osobně.

3.5.3 Pokyny příkazce

Ustanovení § 725 věta druhá ObčZ upravuje podmínky, za kterých se může příkazník odchýlit od příkazcových pokynů. V prvé řadě je nutné z tohoto ustanovení dovodit, že zákon v úpravě příkazní smlouvy počítá kromě vymezení příkazníkových povinností přímo ve smlouvě i s jejich modifikací skrz pokyny zadávané příkazcem.

Z principu poctivosti vyplývá, že příkazník je povinen po celou dobu provádění příkazu jednat v zájmu příkazce. Zájem příkazce se však může v průběhu plnění smlouvy měnit spolu s měnícími se okolnostmi. Činnosti příkazníka může také spočívat ve vykonání celé řady úkonů, přičemž zájem příkazce se může měnit v závislosti na dílčích výsledcích příkazníkovy jednání. Právě na základě těchto skutečností je nutné v obecné rovině uznat i závaznost pokynů udělovaných příkazníkovi až v průběhu provádění příkazu. S ohledem na možnou změnu okolností bývá příkaz ve smlouvě vymezen často jen velmi obecně. Upřesňování příkazu prostřednictvím následných pokynů je jedním z typických znaků příkazní smlouvy jako smluvního typu.¹⁶³ Opačné stanovisko by bylo v příkrém rozporu s celkovým pojetím právní úpravy příkazní smlouvy.

Občanský zákoník pojem pokynů nijak nedefinuje. Německá civilistická doktrína, vycházejíc z obsahově podobné právní úpravy v § 665 BGB, definuje pokyny (*Weisungen*) jako jednostranné projevy vůle příkazce, které konkretizují povinnost obstatat záležitost a jsou pro příkazníka závazné.¹⁶⁴ Vůči smluvním ujednáním jsou pak pokyny vymezovány tím, že jejich závaznost je ohraničená smluvně sjednaným příkazem.¹⁶⁵ Pokyny příkazníka tedy nemohou modifikovat smluvní ujednání do té míry, že by se vzájemně ocitly v přímém rozporu. Jednostrannými pokyny tak nemůže příkazce např. měnit místo plnění, čas plnění, odměnu příkazníka či zpříšňovat jeho smluvní odpovědnost.¹⁶⁶ K takovým změnám smlouvy bude vždy nutný konsenzus smluvních stran a příkazník je nemusí přijmout. Z principu poctivosti však na druhou stranu vyplývá jeho povinnost výslovně příkazci sdělit, že takové pokyny odmítá splnit.¹⁶⁷

¹⁶³ Stejně stanovisko zaujal ve své judikatuře i Nejvyšší soud. Srov. rozsudek NS ze dne 19. 8. 2010, sp. zn. 33 Cdo 563/2009.

¹⁶⁴ CZUB. In BAMBERGER, ROTH. *Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch...*, s. 616, m. č. 4 (§ 665). Naproti tomu DCFR definuje pokyn (*direction*) jako rozhodnutí principála (*decision by the principal*) vztahující se k výkonu závazku (Kniha IV., část D, kapitola 1, čl. 102 písm. f). Rozhodnutí však z juristického hlediska není zdaleka tak přesný termín jako projev vůle. Tato definice je příkladem toho, jak někdy dochází na úrovni evropského soft law k rozměňování standardní právní terminologie.

¹⁶⁵ Tamtéž, s. 617.

¹⁶⁶ MELZER. In ELIÁŠ a kol. *Občanský zákoník...*, s. 2150 (§ 725).

¹⁶⁷ KNAPP. *Učebnice občanského a rodinného práva...*, s. 175.

Zásadně se proto pokyny mohou týkat pouze způsobu provádění příkazu.¹⁶⁸ Takto udělené pokyny však příkazník respektovat musí, jinak by totiž plnil *aliud*, tedy v rozporu se smlouvou.

Jednání v zájmu příkazce vyžaduje, aby si příkazník sám od příkazce pokyny vyžádal, a to zejména v situaci, kdy se původní pokyny v průběhu provádění příkazu ukážou jako nesprávné či nevhodné. Taková situace může nastat, když se objeví nové okolnosti, když příkazník zjistí nové informace, nebo se případně ukáže, že příkazník při udělování pokynů vycházel z nesprávných poznatků.¹⁶⁹ V této souvislosti má příkazník rovněž povinnost průběžně informovat příkazce o průběhu provádění příkazu, aby příkazce mohl zvážit změnu původních či udělení nových pokynů.¹⁷⁰

Podle pravidla obsaženého v § 725 ObčZ se příkazník může od pokynů udělených příkazcem odchýlit jen tehdy, je-li to nezbytné v zájmu příkazce a nemůže-li včas obdržet jeho souhlas. Obě podmínky musejí být splněny kumulativně. V jakékoli jiné situaci musí při změně důležitých okolností příkazník přerušit provádění příkazu, informovat o tom příkazce a vyčkat jeho pokynů. Otázku, zda bude odchýlení se od pokynů v dané situaci opravdu v zájmu příkazce, musí příkazník posuzovat na základě skutečné příkazcovi vůle, je-li mu tato známa. Častěji se však bude muset řídit úvahou, zda by příkazce takové odchýlení sám schválil v situaci, kdyby mu stav věci byl znám.¹⁷¹ Je třeba také dodat, že odchýlení se od příkazcových pokynů je pouze možnost, nikoli povinnost příkazníka. Příkazník není povinen podstupovat riziko, že případným nedovoleným odchýlením se od pokynů bude jednat na újmu příkazce.¹⁷² Vždy však bude nutné v konkrétním případě posoudit, zda příkazník na základě svých schopností a znalostí opravdu nebyl schopen postupovat ve věci dále sám, tedy bez výslovného pokynu od příkazce.

Z principu poctivosti lze dovodit, že příkazník není povinen řídit se takovými pokyny, jejichž realizace by jemu samotnému způsobila škodu.¹⁷³

Pokyny příkazce jsou zásadně odvolatelné a to až do doby, než bude příkaz proveden. Jejich odvolatelnost však může být limitována v situaci, kdy na základě provádění příkazu vznikne jednáním příkazníka závazek vůči třetí osobě.¹⁷⁴ Zde bude muset princip autonomie vůle svědčící ve prospěch příkazce ustoupit zásadě ochrany třetích osob.

¹⁶⁸ MELZER. In ELIÁŠ a kol. *Občanský zákoník...*, s. 2150 (§ 725).

¹⁶⁹ LAVICKÝ. In ŠVESTKA, SPÁČIL, ŠKÁROVÁ a kol. *Občanský zákoník II...*, s. 2027, m. č. 4 (§ 725).

¹⁷⁰ KNAPP. *Učebnice občanského a rodinného práva...*, s. 175.

¹⁷¹ Takto je výslovně formulována i jedna ze dvou podmínek odchýlení se od pokynů příkazce v § 665 BGB.

¹⁷² CZUB. In BAMBERGER, ROTH. *Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch...*, s. 616, m. č. 2 (§ 665).

¹⁷³ Tamtéž, s. 617, m. č. 7 (§ 665).

¹⁷⁴ Tamtéž, m. č. 6.

Případné překročení pokynů může příkazce dodatečně schválit a vyloučit tak odpovědnost příkazníka za škodu způsobenou jeho jednáním. Podmínkou takové ratihabice však je příkazcova vědomost o překročení jeho pokynů a bezvýhradné převzetí závazků z toho plynoucích.¹⁷⁵

3.5.4 Osobní provedení příkazu a problematika substituce

Důvěra příkazce v osobu příkazníka, jeho poctivost, schopnosti a znalosti je důvodem, proč zákon v ustanovení § 726 vyslovuje pravidlo, že příkazník je zásadně povinen provést příkaz osobně. Způsob obstarání záležitosti zpravidla nelze abstrahovat od osoby, jež tuto činnost vykonává. Pro existenci a povahu závazkového právního vztahu bude mít proto osoba příkazníka velmi často podstatný význam.¹⁷⁶

Svěření výkonu příkazu jinému představuje porušení důvěry příkazce, proto se taky zásadně jedná i o porušení smluvního závazku příkazníka. Provede-li činnost, která je předmětem příkazu, jiná osoba než příkazník, pak se nejedná o plnění v souladu se smlouvou, příkazce takové plnění nemusí přijmout a je oprávněn i nadále jej vyžadovat od příkazníka. S odvoláním se na princip poctivosti (*Treu und Glauben*) však lze současně považovat za racionální i závěr, že příkazce bude v některých případech přeci jenom povinen od jiné osoby než příkazníka plnění přijmout. Tak tomu bude zejména v případech, když pověření příkazníka nebude spočívat v jeho speciálních znalostech nebo dobré pověsti a plnění poskytnuté třetí osobou bude svou kvalitou zároveň rovnocenné dluhovanému plnění.¹⁷⁷

Ne každou součinnost třetí osoby však lze považovat za svěření provedení příkazu, tedy za substituci. Od substituta je potřebné odlišovat pomocníka. Pomocník je osoba, jejíž pomocí příkazník jedná a ve vztahu k příkazci neprojevuje vlastní vůli, nýbrž vůli příkazníka.¹⁷⁸ V případě jednání pomocníka příkazník odpovídá příkazci jako by příkaz prováděl on sám (srov. § 420 odst. 2 ObčZ). Aby se však nejednalo o nepřipustné svěření příkazu, musí jít pouze o takové úkony pomocníka, které nejsou navázány přímo na specifické schopnosti a znalosti příkazníka.¹⁷⁹ Lze rovněž připustit, aby příkazník svoje schopnosti a znalosti uplatnil v rámci efektivního dohledu nad činností svých pomocníků.

Zákon však rozeznává i případy přípustné substituce. Aniž by se jednalo o porušení smlouvy, může příkazník svěřit provedení příkazu substitutovi tehdy, dovolil-li to příkazce nebo je-li substitut nezbytně nutný. Z hlediska její právní povahy představuje substituce celkové

¹⁷⁵ Tamtéž, s. 618, m. č. 15.

¹⁷⁶ KNAPP, *Učebnice občanského a rodinného práva...*, s. 175.

¹⁷⁷ CZUB. In BAMBERGER, ROTH. *Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch...*, s. 615, m. č. 10 (§ 664).

¹⁷⁸ SEDLÁČEK. In ROUČEK, SEDLÁČEK. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému...*, Díl IV, s. 603, m. č. 4 (§ 1010).

¹⁷⁹ MELZER. In ELIÁŠ a kol. *Občanský zákoník...*, s. 2153 (§ 726).

převedení příkazu na jinou osobu.¹⁸⁰ Dochází zde ke změně stran závazkového vztahu bez současné změny jeho obsahu.¹⁸¹ Substitut proto musí plnit ve stejné kvalitě, k jaké se zavázal příkazník.¹⁸² Zejména nesmí provést příkaz hůř, než jak by jej provedl příkazník s jeho schopnostmi a znalostmi. Za provedení příkazu odpovídá substitut, příkazník nesen pouze odpovědnost za volbu osoby substituta (*culpa in eligendo*).¹⁸³ Ze závazku příkazníka jednat vždy v zájmu příkazce však vyplývá i jeho povinnost poskytnout náhradníkovi správné a přesné instrukce.¹⁸⁴

V komentářové literatuře se objevil názor, že v případech právního jednání je ohledně podmínek přípustnosti substituce nutné místo úpravy příkazní smlouvy aplikovat ustanovení § 24 ObčZ, které se týká obecné úpravy zastoupení.¹⁸⁵ Podmínky podle § 726 ObčZ by se tak uplatnily pouze v případech faktické činnosti příkazníka. Tento názor je založen na argumentu, že § 24 ObčZ je *lex specialis* ve vztahu k § 726 ObčZ.

V § 24 ObčZ je substituce připuštěna, jestliže je to právním předpisem stanoveno nebo účastníky dohodnuto. Toto ustanovení vymezuje podmínky přípustné substituce úžeji, když zde na rozdíl od úpravy příkazní smlouvy chybí možnost svěřit činnost náhradníkovi i tehdy, je-li tento nezbytně nutný. V případě právního jednání by dle shora naznačeného výkladu ani nezbytná nutnost neopravňovala příkazníka k převedení příkazu na jinou osobu.

Takový právní názor není správný. § 24 ObčZ se vztahuje současně k zákonnému zastoupení i k zastoupení na základě plné moci. Povaha zákonného a tzv. smluvního zastoupení je však výrazně odlišná. V případech zákonného zastoupení vzniká zástupčí oprávnění na základě zákona či rozhodnutí soudu, zásadně ale bez ohledu na projev vůle zastoupeného. Právě tato skutečnost může odůvodnit restriktivní přístup k možnostem volby náhradníka, jelikož již samotný vznik zastoupení zde představuje zásah do právní sféry zastoupeného bez ohledu na jeho právně relevantní projev vůle. Zde proto do jisté míry lze najít opodstatnění pro omezení rozsahu takového zásahu. U smluvního zastoupení ale naopak zastoupený svým vlastním jednáním projevuje zájem na tom, aby za něj určitý právní úkon jeho jménem provedl někdo jiný. Jeho projev vůle může částečně také sloužit jako interpretační zdroj k posouzení, zda bylo v daném konkrétním případě převedení činnosti na další osobu opravdu nezbytně nutné. Proto

¹⁸⁰ WELSER. In KOZIOL, WELSER. *Grundriss des bürgerlichen Rechts...*, s. 187.

¹⁸¹ MELZER, In ELIÁŠ a kol. *Občanský zákoník...*, s. 2154 (§ 726).

¹⁸² LAVICKÝ. In ŠVESTKA, SPÁČIL, ŠKÁROVÁ a kol. *Občanský zákoník II...*, s. 2031, m. č. 4 (§ 726).

¹⁸³ Odpovědnost substituta za provedení příkazu uznává i Nejvyšší soud. Tento závěr však nedovozuje ze skutečnosti, že se substitut stává stranou závazkového právního vztahu, nýbrž na základě konstrukce tzv. mimosmluvní odpovědnosti. Viz rozsudek NS ze dne 31. 3. 2005, sp. zn. 25 Cdo 1817/2004.

¹⁸⁴ BROX. *Besonderes Schuldrecht...*, s. 164, m. č. 298.

¹⁸⁵ FEKETE. *Občanský zákoník...*, s. 2181 (§ 726).

v těchto případech restriktivní výklad pomocí aplikace ustanovení § 24 ObčZ nelze racionálně odůvodnit.¹⁸⁶

Ze systematického řazení konfliktních ustanovení vyplývá, že obecná úprava zastoupení představuje vůči úpravě závazků v Části osmé ObčZ *lex generalis* a nikoli *lex specialis*. Ustanovení § 726 ObčZ obsahuje ve vztahu ke smluvnímu zastoupení speciální úpravu podmínek přípustné substituce a z hlediska systematického i teleologického má před obecnou úpravou přednost.

3.5.5 Další povinnosti příkazníka

Příkazník je povinen podávat příkazci v průběhu plnění příkazu zprávy o svém postupu. Výslovně je tak povinen dle ustanovení § 727 ObčZ učinit na žádost příkazce. Příkazce sám však může od příkazníka smysluplně požadovat zprávy pouze tehdy, je-li mu vývoj situace dobře znám. Princip poctivého jednání a respektování příkazcova zájmu proto zavazuje příkazníka informovat protistranu i ze své vlastní iniciativy a to zejména v případech náhlé změny okolností, o které příkazce neví.¹⁸⁷ Příkazník musí příkazce informovat o aktuálním stavu věci především proto, aby mu příkazce mohl udělit nové pokyny, a aby smluvní strany vzájemnou součinností předešly zmaření příkazu. Příkazce musí být o rozhodujících skutečnostech zpraven bezodkladně.¹⁸⁸ Musí mít k dispozici dostatečný časový prostor na to, aby byl schopen vybavit příkazníka novými pokyny či vůbec posoudit svůj zájem na dalším provádění příkazu.

Po provedení příkazu musí příkazník předložit vyúčtování. Jeho obsahem musí být zejména vyčíslení nákladů, které na splnění závazku vynaložil, užitek, který svým jednáním pro příkazce získal, uvedení prostředků, které použil.¹⁸⁹

Význam průběžného informování a detailního závěrečného vyúčtování se zvláště projevuje zejména u dlouhodobých činností vztahujících se ke správě majetku.¹⁹⁰

Neopominutelnou je povinnost příkazníka převést na příkazce všechny užitek z provedení příkazu. Na rozdíl od úpravy v § 667 BGB však tuzemský ObčZ výslovně neupravuje rovněž povinnost vydat příkazci vše, co od něj příkazník obdržel k provedení

¹⁸⁶ V souladu s celkovou liberalizací a posilováním autonomie vůle již NObčZ nestanoví takto striktní podmínky volby substituta ani pro zákonné zastoupení (srov. § 438). Nově tyto podmínky odpovídají právě volnější formulaci současného § 726 ObčZ. Blíže viz KORBEL, František. Smluvní zastoupení v novém občanském zákoníku. *Bulletin advokacie*, 2011, č. 5, s. 48.

¹⁸⁷ KNAPP. *Učebnice občanského a rodinného práva...*, s. 175.

¹⁸⁸ MELZER. In ELIÁŠ a kol. *Občanský zákoník...*, s. 2155 (§ 727).

¹⁸⁹ Tamtéž, s. 2157 (§ 727).

¹⁹⁰ MEDICUS. *Schuldrecht II...*, s. 196, m. č. 422.

příkazu.¹⁹¹ Povinnost příkazníka vrátit příkazci i všechny obdržené prostředky je tak v současnosti nutné dovodit z úpravy bezdůvodného obohacení.¹⁹²

Převedení užítka na příkazce bude mít velký význam zejména tehdy, když příkazník jednal jako nepřímý zástupce příkazce. Do závazkových právních vztahů se třetími osobami vstupuje příkazník sám svým jménem. Proto mu následně vzniká obligační povinnost převést na příkazce vše, co v rámci jednání na jeho účet získal. Povinnost převést užitek se vztahuje nejenom na všechny formy nabytí vlastnictví a držby, ale také např. na postoupení práv vyplývajících ze zákona.¹⁹³

Jako přímý zástupce příkazce jedná příkazník s účinky pro příkazce. Ten tak bezprostředně nabývá všech práv a povinností plynoucích z provádění příkazu. Podle povahy právních úkonů bude moct příkazce příkazníka žalovat přímo o vindikaci věci, kterou nabyl do svého vlastnictví, nebo v případě, že vlastnictví má být podle smlouvy nabyto teprve reálným úkonem, může uplatnit svůj obligační nárok a žalovat příkazníka na převedení detence.¹⁹⁴

Pod rozsah pojmu „*užitek z provedeného příkazu*“ spadají všechny ty majetkové hodnoty, které mají svůj hospodářský původ v provádění příkazu (*lucrum ex causa mandati*), naproti tomu sem ale nespádá užitek získaný pouze při příležitosti provádění příkazu (*lucrum ex occasione mandati*).¹⁹⁵

3.6 Povinnosti příkazce

3.6.1 Poskytnutí prostředků a náhrada nákladů

K efektivnímu provedení dluhované činnosti je příkazník zpravidla nucen použít prostředky odpovídající povaze příkazu. Těmito prostředky mohou být informace specifikující postup při provádění příkazu, písemná plná moc vystavená příkazcem za účelem jednání příkazníka s třetími osobami, doklady, listiny nebo nástroje potřebné k vykonání faktické činnosti.

Bude především v zájmu příkazce, aby již ve smlouvě přesně identifikoval prostředky, které by měl příkazník použít a následně mu je z vlastní iniciativy i předal. Nestane-li se tak, pak je podle pravidla obsaženého v ustanovení § 728 ObčZ na příkazníkovi, aby si od příkazce vyžádal poskytnutí přiměřených prostředků nezbytných ke splnění příkazu. Nevymínil-li si výběr konkrétních prostředků sám příkazce, pak přísluší tato volba zásadně příkazníkovi. Poskytnutí přiměřených a nezbytných prostředků je příkazcovou smluvní povinností, jejíž nesplnění má za

¹⁹¹ V tomto ohledu lze kriticky vnímat skutečnost, že § 2435 NObčZ byl doslova opsán ze současné právní úpravy a o povinnosti vrátit prostředky svěřené k provedení příkazu mlčí stejným způsobem.

¹⁹² Podle § 451 odst. 2 ObčZ se jedná o majetkový prospěch z právního důvodu, který odpadl. Srov. MELZER. In ELIÁŠ a kol. *Občanský zákoník...*, s. 2157 (§ 727).

¹⁹³ CZUB. In BAMBERGER, ROTH. *Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch...*, s. 623, m. č. 6 (§ 667).

¹⁹⁴ Srov. MELZER. In ELIÁŠ a kol. *Občanský zákoník...*, s. 2156 (§ 727).

¹⁹⁵ BROX. *Besonderes Schuldrecht...*, s. 163, m. č. 297.

následek jeho prodlení coby věřitele.¹⁹⁶ V důsledku takové nečinnosti příkazce je vyloučeno příkazníkově prodlení spočívající v nesplnění příkazu řádně a včas (§ 520 ObčZ).

Přiměřenost a nezbytnost prostředků může vyplývat přímo z ustanovení smlouvy. Častěji však bude dovozována z povahy předmětné činnosti. V zásadě půjde o takové prostředky, bez nichž by příkazník příkaz neprovedl buďto vůbec, anebo by ho neprovedl zcela v zájmu příkazce.

Na rozdíl od § 1014 o.z.o. a § 669 BGB náš ObčZ neupravuje výslovně povinnost příkazce poskytnout příkazníkovi na jeho žádost i zálohu. Tuto povinnost však lze podřadit pod poskytnutí přiměřených prostředků, protože po příkazníkovi nemožno spravedlivě požadovat, aby v důsledku provádění příkazu sám nesl riziko nedostatečné likvidity.¹⁹⁷

Za poškození, ztrátu nebo zničení prostředků, které mají povahu věci, odpovídá příkazník podle ustanovení § 421 ObčZ. Podle Kopáče je tato odpovědnost příkazníka omezena pouze na případy úplatné smlouvy.¹⁹⁸ Tento svůj názor bez hlubší věcné argumentace podkládá odkazem na ustanovení § 729 ObčZ. Podle něj tedy u bezúplatné smlouvy jde případná zkáza odevzdaných prostředků na vrub příkazce.¹⁹⁹ Mezi předpoklady vzniku odpovědnosti za škodu podle § 421 ObčZ náleží existence závazku, převzetí věci nositelem závazku a vznik škody na věci.²⁰⁰ Úplatnost smlouvy jako podmínku vzniku odpovědnosti za škodu tedy z tohoto ustanovení dovodit nelze. Smysl ustanovení § 729 odst. 2 ObčZ spočívá ve stanovení zvýšené odpovědnosti příkazce za tzv. mimořádné, atypické riziko (srov. níže odstavec 4.6.2). Tato zvýšená odpovědnost se uplatní právě v případě bezúplatné smlouvy. Z tohoto důvodu nelze v tomto případě najít ani žádný rozumný důvod pro vyvažování odpovědnosti smluvních stran tím, že by při absenci sjednané odměny měla být odpovědnost příkazníka za svěřené prostředky vyloučena.

Předáním přiměřených prostředků se však poskytnutí potřebné součinnosti příkazce ve smyslu § 520 ObčZ nevyčerpává. Podle zákona je příkazce povinen příkazníkovi nahradit potřebné a užitečné náklady, vynaložené při provádění příkazu. Tato příkazcova povinnost se logicky odvíjí od základní koncepce příkazu. Jednání na účet příkazce vyvolává příkazníkovi povinnost převést všechn získaný užitek a jejím rubem je pak příkazcova povinnost nahradit příkazníkovi náklady, které mu při provádění příkazu vznikly.

Vynaloženým nákladem je v tomto případě nutné rozumět majetkové oběti (*Vermögensopfer*), které v zájmu příkazce příkazník přinesl při provádění příkazu, v jeho důsledku či k dosažení jeho účelu.²⁰¹ Může se jednat o hotové výdaje, použití vlastních prostředků, převzetí závazků,

¹⁹⁶ LAVICKÝ. In ŠVESTKA, SPÁČIL, ŠKÁROVÁ a kol. *Občanský zákoník II...*, s. 2033, m. č. 2 (§ 728).

¹⁹⁷ CZUB. In BAMBERGER, ROTH. *Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch...*, s. 626, m. č. 1 (§ 669).

¹⁹⁸ KOPÁČ. In KNAPPOVÁ, ŠVESTKA (eds.). *Občanské právo hmotné...*, s. 238.

¹⁹⁹ Tamtéž.

²⁰⁰ Srov. BEZOUŠKA, Petr. In ELIÁŠ a kol. *Občanský zákoník...*, 1. svazek, s. 816 (§ 421).

²⁰¹ CZUB. In BAMBERGER, ROTH. *Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch...*, s. 628, m. č. 5 (§ 670).

poskytnutí jistoty (např. převzetí ručení či vznik zástavního práva) či odměnu pro pomocníky.²⁰² Naopak náklad v tomto smyslu nepředstavuje vykonaná práce, protože ta je pouze plněním příkazníkovou smluvního závazku.²⁰³

Právo na náhradu nákladů vzniká nezávisle na tom, zda byla sjednána odměna a trvá bez ohledu na to, zda sjednaná odměna byla i vyplacena. Není však vyloučeno, aby si strany ujednaly, že poskytnutá odměna v sobě zahrnuje i náhradu potřebných a užitečných nákladů. Rovněž je možné, aby příkazník přistoupil na sjednání náhrady nákladů v podobě předem určené paušální částky. Pak půjde ale případné překročení výše paušálu k jeho tíži.²⁰⁴

Není-li mezi stranami domluveno něco jiného, hradí se příkazníkovi pouze náklady potřebné a užitečné. Potřebnými jsou náklady, bez nichž by příkaz vůbec nemohl být proveden. Bez užitečných nákladů by příkaz proveden být mohl, ne však tak výhodně nebo tak bezpečně.²⁰⁵ V zájmu poctivého jednání musí příkazník vždy volit takový způsob provedení příkazu, jímž vzniknou příkazci náklady co možná nejnižší.

Potřebnost a užitečnost nákladů musí být hodnocena vzhledem k časovému okamžiku a okolnostem, za kterých příkazník učinil rozhodnutí o jejich vynaložení. Uplatnění objektivního elementu v podobě pohledu tzv. srozuměného pozorovatele v tomto případě nepřichází do úvahy.²⁰⁶ Rozhodující jsou totiž schopnosti a znalosti konkrétního příkazníka, kterého si příkazce vybral a rovněž posouzení, zda tento jednal plně v zájmu příkazce. Je tedy nutné připustit i závěr, že příkazce bude povinen hradit náklady, které se následně ukážou jako objektivně nepotřebné či neúčinné.²⁰⁷ Zde se projevuje zvláštní význam výběru spolukontrahenta, který musí příkazce vždy pečlivě zvážit.

Závazek k úhradě nákladů je splatný zpravidla v momentu dokončení příkazního jednání. Povaze příkazní smlouvy odpovídá, že tento závazek vzniká, i když se výsledek příkazníkovi činnosti nedostavil. Zmaření výsledku však nesmí spočívat v zaviněném jednání či opomenutí na straně příkazníka.²⁰⁸ Pokud závazek z příkazní smlouvy zanikl jinak než splněním, a tento důvod zároveň neleží na straně příkazníka, pak bude příkazce podle § 732 ObčZ povinen nahradit ty náklady, které již byly příkazníkem vynaloženy. Předpokladem realizace náhrady nákladů je

²⁰² Srov. tamtéž, m. č. 6.

²⁰³ Tamtéž, m. č. 9.

²⁰⁴ SEDLÁČEK. In ROUČEK, SEDLÁČEK. *Komentář k československému občanskému zákoníku...*, Díl IV, s. 613, m. č. 5 (§ 1014).

²⁰⁵ SEDLÁČEK. *Obligační právo II...*, s. 57, m. č. 111.

²⁰⁶ Opačně srov. MEDICUS. *Schuldrecht II...*, s. 196, m. č. 424.

²⁰⁷ Shodně viz BROX. *Besonderes Schuldrecht...*, s. 165, m. č. 300.

²⁰⁸ MELZER. In ELIÁŠ a kol. *Občanský zákoník...*, s. 2159 (§ 728).

v souladu s ustanovením § 727 ObčZ příkazníkem předložené vyúčtování. Prodlení se splněním této povinnosti vylučuje prodlení příkazce ohledně náhrady nákladů.²⁰⁹

3.6.2 Náhrada škody

Zákonná úprava příkazní smlouvy rozeznává v návaznosti na o.z.o. (§ 1014 a 1015) a ObčZ 1950 (§ 439) škodu příkazcem příkazníkovi zaviněnou, dále škodu, která příkazníkovi vznikla v souvislosti s výkonem příkazu a konečně škodu, která příkazníkovi vznikla při výkonu příkazu jen náhodou. V rámci komparativních úvah stojí za zmínku, že v BGB zákonodárce úpravu odpovědnosti za škodu vzniklou příkazníkovi zcela vynechal.

Případ první, kdy škodu způsobí příkazníkovi svým zaviněním příkazce, nevykazuje oproti obecné úpravě náhrady škody v § 420 ObčZ žádné zvláštnosti. Jedná se o opakování obecně platného pravidla. Sedláček zde rozeznával zavinění ve formě vadného plnění smluvní povinnosti a škodu způsobenou deliktem.²¹⁰ Z hlediska forem zavinění se bude častěji jednat o nedbalostní jednání či opomenutí ze strany příkazce (např. poskytnutí nesprávné informace či opomenutí dodat potřebný doklad). Účelem sjednání příkazní smlouvy je naplnění zájmu příkazce, proto budou případy jeho úmyslného škodného jednání spíše výjimkou.

Koncepce odpovědnosti za škodu uplatněná v právní úpravě příkazní smlouvy však zahrnuje i případy, kdy škoda nevznikla v důsledku zavinění příkazce. V obecné rovině vychází tato úprava z myšlenky, že příkazníkovi by měla být nahrazena ta škoda, která vznikla na základě zvýšení rizika, jež nastalo v souvislosti s prováděním příkazu a jestliže by tato škoda bez vykonávání činnosti pro jiného nenastala. Mimo tuto úpravu pak zůstává škoda, která je přičitatelná běžnému životnímu riziku příkazníka.²¹¹

Je nutné rozlišovat škodu vzniklou v souvislosti s výkonem příkazu (*damnum ex causa mandati*) a škodu vzniklou při výkonu příkazu jen náhodou (*damnum ex occasione mandati*).

V případě škody vzniklé v souvislosti s výkonem příkazu (*damnum ex causa mandati*) jde o odpovědnost za riziko spojené s typickým průběhem obstarávání příkazu. Jde o odpovědnost nezávislou na zavinění.²¹² Příkazce zde odpovídá za nebezpečí, které je předvídatelné při obvyklém běhu věci.²¹³ Nepostačuje pouhá příčinná souvislost s provedením příkazu.²¹⁴ Takové rozvržení odpovědnosti za riziko je založeno na zásadě *cuius commodum, illius periculum*.^{215 216}

²⁰⁹ LAVICKÝ. In ŠVESTKA, SPÁČIL, ŠKÁROVÁ a kol. *Občanský zákoník II...*, s. 2034, m. č. 3 (§ 728).

²¹⁰ SEDLÁČEK. *Obligační právo II...*, s. 57, m. č. 113.

²¹¹ CZUB. In BAMBERGER, ROTH. *Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch...*, s. 629, m. č. 15 (§ 670).

²¹² WELSER. In KOZIOL, WELSER. *Grundriss des bürgerlichen Rechts...*, s. 188.

²¹³ MELZER. In ELIÁŠ a kol. *Občanský zákoník...*, s. 2161 (§ 729).

²¹⁴ Tamtéž.

²¹⁵ Komu náleží užitek, tomu náleží i nebezpečí.

²¹⁶ SEDLÁČEK. *Obligační právo II...*, s. 57, m. č. 113.

Příkazcova odpovědnost je zde v podstatě zdůvodněna tím, že stejná škody by stihla i jeho, kdyby si záležitost obstaral sám.²¹⁷

Škodou vzniklou při výkonu příkazu jen náhodou (*damnum ex occasione mandati*) je nutné rozumět škodu nezaviněnou a zároveň nepřičitatelnou příkazci.²¹⁸ Dále musí být vznik této škody v adekvátní příčinné souvislosti s výkonem příkazu, nemůže se tedy jednat o škodu, která by vznikla, i kdyby příkazník příkaz vůbec neprováděl.²¹⁹ Na rozdíl od případu škody vzniklé v souvislosti s výkonem příkazu, zde jde o odpovědnost příkazce za náhodné, atypické riziko.²²⁰ Jedná se o situace, kdy riziko spojené se vznikem škody nebylo možné při obvyklém běhu událostí předvídat. Tato odpovědnost příkazce je omezena pouze na případy bezúplatné příkazní smlouvy a pouze do výše částky, která by mu náležela jako obvyklá odměna, kdyby byla sjednána. Náleží-li příkazníkovi odměna, pak se vychází ze zásady *casum sentit dominus*,²²¹ když úplata je zde vnímána jako tzv. riziková premie.²²²

3.6.3 Odměna

Původně vycházelo římskoprávní *mandatum* z bezúplatnosti jako pojmového znaku tohoto smluvního typu. Tzv. *salarium* či *honorarium* mohlo být mandataři dobrovolně poskytnuto, nemělo ale charakter vymahatelného nároku.²²³ Pojmová bezúplatnost příkazu byla moderním civilním právem na našem území opuštěna již úpravou zmocňovací smlouvy v o.z.o. (srov. § 1004 a 1013). Principálně stejnou koncepci zachoval v úpravě příkazní smlouvy i střední kodex (srov. § 440 ObčZ 1950), odkud byla následně převzata v téměř doslovném znění i do současného ObčZ.

Jinou konstrukci zvolil německý zákonodárce. V pojetí BGB je příkaz (*Auftrag*) výslovně pojmově vymezen jako bezúplatná smlouva (§ 662 BGB). Obecná úprava úplatného obstarání záležitosti je pak obsažena v rámci smlouvy o obstarání záležitosti (*Geschäftsbesorgungsvertrag*; § 675 BGB), pojmově však v obsahové návaznosti na sjednání služební smlouvy či smlouvy o dílo. Pro smlouvu o obstarání záležitosti se subsidiárně uplatní nemalá část ustanovení o příkazu.

Stejně jako tomu bylo v případě předcházejících civilních kodexů platných na našem území, ani podle současné právní úpravy nepatří ujednání o poskytnutí odměny mezi *essentialia negotii*

²¹⁷ WELSER. In KOZIOL, WELSER. *Grundriss des bürgerlichen Rechts...*, s. 188.

²¹⁸ MELZER. In ELIÁŠ a kol. *Občanský zákoník...*, s. 2161 (§ 729).

²¹⁹ Tamtéž.

²²⁰ WELSER. In KOZIOL, WELSER. *Grundriss des bürgerlichen Rechts...*, s. 189.

²²¹ V této souvislosti je tato zásada vykládána tak, že újma stihá příkazníka. Příkazník zde vlastně s přijetím odměny přejímá do své právní a majetkové sféry i odpovědnost za mimořádné riziko. Srov. SEDLÁČEK. In ROUČEK, SEDLÁČEK. *Komentář ke československému obecnému zákoníku občanskému...*, Díl IV, s. 616 (§ 1015).

²²² SEDLÁČEK. *Obligační právo II...*, s. 57, m. č. 113.

²²³ SEDLÁČEK. In ROUČEK, SEDLÁČEK. *Komentář ke československému obecnému zákoníku občanskému...*, Díl IV, s. 585, m. č. 2 (§ 1004).

příkazní smlouvy. Podpůrná pravidla pro vyřešení této otázky obsahuje zákon v § 730 odst. 1 a 2 ObčZ.

Jako jisté reziduum římskoprávního mandata lze vnímat současnou podobu, v rámci níž příkazní smlouva sice není bezúplatná pojmově, výchozím pravidlem zde ale zůstala bezúplatnost presumptivní.²²⁴ Povinnost příkazce poskytnout příkazníkovi odměnu vzniká tehdy, když je odměna smluvními stranami sjednána nebo když je obvyklá, zejména vzhledem k povolání příkazníka.

Odměna může být ve smlouvě dohodnuta v různých formách. Může se jednat o přesně určenou výši, představitelné je však i to, že se výše odměny bude odvíjet od času stráveného prováděním příkazu či od zisku, který z obstarání záležitosti vzešel.²²⁵ Ujednání o poskytnutí úplaty musí být dostatečně určité, protože v pochybnostech nachází své uplatnění obecná domněnka bezúplatnosti. Stejný nárok však není potřebné klást i na sjednání přesné výše odměny. Zákon stanoví úplatnost i v případech, kdy odměna vůbec sjednána nebyla a její poskytnutí je v rámci daného skutkového stavu pouze obvyklé. Tím spíše pak nelze v situaci, kdy odměna sjednána byla, a absentuje pouze určení její výše, připustit závěr o bezúplatnosti či dokonce neurčitosti příkazní smlouvy.²²⁶ V těchto případech bude výše úplaty určená podle odměny obvyklé vzhledem k předmětné činnosti a osobě příkazníka. Stejně řešení lze v zásadě přijmout i pro situaci, kdy byla výše odměny dohodnuta neurčitě (např. mezi stranami vznikne pochybnost o tom, v jaké měně má být částka vyplacena).²²⁷

Úplatná bude příkazní smlouva rovněž v těch případech, kdy sice odměna nebyla stranami ujednána, její poskytnutí je ale v daném případě obvyklé. Zde je vlastně formulovaná domněnka úplatnosti, která představuje výjimku z obecné presumpce bezúplatnosti. I zde se jako interpretační východisko uplatní princip poctivosti (*Treu und Glauben*). Rozhodující totiž bude, zda příkazce mohl v dobré víře a s ohledem na obvyklosti právního styku rozumně předpokládat, že příkazník pro něj příkaz vykoná bezplatně. Funkci jistého objektivizačního prvku zde plní především osoba příkazníka a výslovně podle zákona skutečnost, zda příkaz vykonával v rámci své podnikatelské činnosti. V konkrétním případě mohou být ale rozhodující i jiné skutečnosti působící na straně příkazníka, např. míra rizika, kterou musí při provádění příkazu podstoupit či náročnost činnosti, kterou musí vykonat. Obecně bude platit, že čím vyšší je míra zatížení příkazníka, tím spíše lze s ohledem na zvyklosti soukromého života a obecnou ekvitu presumovat úplatnost smlouvy.

²²⁴ KNAPP. *Učebnice občanského a rodinného práva...*, s. 172.

²²⁵ MELZER. In ELIÁŠ a kol. *Občanský zákoník...*, s 2163 (§ 730).

²²⁶ Tamtéž.

²²⁷ Tamtéž.

S ohledem na výše řečené pak působí velmi překvapivě úprava této otázky v ustanovení § 2438 odst. 1 NObčZ. Podle tohoto ustanovení má být obvyklost poskytování odměny posuzována zejména vzhledem k *příkazcovu* podnikání. Není jasné, jaké racionální opodstatnění má odchýlení se od současné právní úpravy zrovna v této otázce a tímto způsobem. Posuzování obvyklosti odměny vzhledem k podnikání příkazníka má smysl mimo jiné i proto, že od podnikatele lze současně s poskytnutím odměny požadovat i vyšší míru pečlivosti a vyšší úroveň schopností, které má při výkonu příkazu uplatnit. Není ale jasné, proč by v tomto směru mělo hrát roli, zda majetkový zájem, který příkazce sjednáním smlouvy sleduje, souvisí s jeho podnikáním či s jakoukoli jinou sférou jeho života. Na osobu příkazníka a nikoli příkazce navíc vázal posuzování obvyklosti odměny jak o.z.o. v § 1004, tak i ObčZ 1950 v § 440 odst. 1. Stejnou úpravu obsahuje i současná rakouská úprava (§ 1004 ABGB) a principiálně stejně postupuje v pochybnostech o úplatnosti služební smlouvy i německá doktrína.²²⁸ Rovněž tak DCFR spojuje presumpci úplatnosti mandátní smlouvy s osobou agenta a nikoli s osobou principála (Kniha IV., Část D, Kapitola 2, čl. 102 odst. 1). Odchýlení se od současné úpravy není nijak zdůvodněno ani v důvodové zprávě.²²⁹ Vzhledem k věcným i komparativním argumentům se lze domnívat, že v případě předmětného ustanovení se jedná o chybu v psaní, která vznikla nedopatřením v průběhu legislativního procesu. Bude proto žádoucí co nejzazší novelizace a výměna slova „*příkazcovu*“ za slovo „*příkazníkovu*“.

V souladu se základním pojmovým vymezením příkazní smlouvy stanoví zákon v ustanovení § 730 odst. 2 ObčZ, že příkazníkovi náleží odměna i tehdy, když nenastal výsledek jeho jednání. Nebezpečí zmaření výsledku nese zásadně příkazce, a proto za něj nelze penalizovat příkazníka. Stejně jako je tomu u nároku na náhradu nákladů, ani zde ale nesmí zmaření výsledku spočívat v porušení smluvních povinností příkazníka. Poměrná část odměny náleží příkazníkovi i tehdy, když závazek z příkazní smlouvy zanikl v důsledku odvolání příkazce nebo náhodou, ke které nedal příkazník podnět (§ 732 ObčZ).

Na místě je znovu připomenout nezávislost nároků na náhradu nákladů a na vyplacení odměny. Jak uvádí Sedláček, odměna v tomto případě nepředstavuje pouhou majetkovou reparaci, ale má i jakousi mravní (nad)hodnotu.²³⁰ V praxi může plnit zejména funkci motivace k co nejlepšímu výkonu příkazníka. Na druhé straně, vazba odměny a náhrady nákladů se projevuje jednak v tom, že odměna zásadně kryje odpovědnost za tzv. atypické riziko (srov. výše

²²⁸ FUCHS. In BAMBERGER, ROTH. *Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch...*, s. 106, m. č. 4 (§ 612).

²²⁹ *Důvodová zpráva k NObčZ. Zvláštní část*, s. 1091 [online]. Justice.cz, [cit. 2. 4. 2012]. Dostupné na http://obcanskyzakonik.justice.cz/tinymce-storage/files/2011/Vladni_navrh_obcanskeho_zakoniku_2011_DZ.pdf.

²³⁰ SEDLÁČEK. *Obligační právo II...*, s. 58, m. č. 114.

odstavec 4.6.2) a dále též tím, že podle dohody stran může být náhrada nákladů zahrnuta v odměně.

3.7 Zánik závazku z příkazní smlouvy

Ustanovení § 731 a 732 ObčZ jsou nadepsána marginální rubrikou „Zánik příkazní smlouvy“. Stejně tak i § 731 ObčZ mluví o zániku příkazní smlouvy. Skutečnost je ale taková, že naplněním skutkové podstaty těchto ustanovení dochází k zániku závazkového právního vztahu z příkazní smlouvy, případně pouze k zániku závazku v užším smyslu slova, tedy k zániku jednotlivého dílčího nároku. Stejně je tomu tak i v případě naplnění skutkových podstat ustanovení o obecných způsobech zániku závazku. Z povahy věci však vyplývá, že příkazní smlouva jako právní skutečnost zaniknout nemůže.²³¹ Z tohoto důvodu lze oprávněně kritizovat zákonodárcem nesprávně zvolenou terminologii.

Závazkový vztah z příkazní smlouvy může, stejně jako jakýkoli jiný závazkový právní vztah, zaniknout obecnými způsoby zániku závazku. V těchto případech se uplatní obecná úprava zániku závazků v Části osmé Hlavy první Oddílu šestého ObčZ. Především se tak pravidelně stane splněním závazku (§ 559 odst. 1 ObčZ).²³² Byla-li smlouva sjednaná pouze na určitou dobu, zanikne závazek uplynutím této doby (§ 578 ObčZ). Celý závazkový právní vztah zanikne v případě splnutí osoby příkazce a osoby příkazníka ve smyslu § 584 ObčZ (např. fúzí příkazce a příkazníka). Zánik závazků z příkazní smlouvy může nastat i formou dvoustranných právních úkonů (např. privativní novací podle § 570 odst. 1 ObčZ či narovnáním podle § 585 odst. 3 ObčZ).

I v rámci úpravy zániku závazku však u příkazní smlouvy hraje významnou roli osobní moment, jež je v poměru mezi příkazcem a příkazníkem rozhodující.²³³ Vztah založený na důvěře příkazce v poctivost příkazníka a na druhé straně věrnost, kterou musí při provádění příkazu zachovávat příkazník, zde odůvodňuje existenci zvláštní právní úpravy zániku závazku. Ta je zákonodárcem konstruována na základě přiměřeného použití ustanovení o zániku plné moci v § 33b ObčZ. Tato konstrukce bývá zdůvodňována souvislostí mezi příkazní smlouvou a plnou mocí, lépe řečeno mezi příkazní smlouvou a zastoupením.²³⁴ Naplněním skutkových podstat obsažených v § 33b ObčZ totiž nedochází k zániku plné moci coby jednostranného právního úkonu, ale k zániku zástupčího oprávnění založeného dohodou o plné moci.²³⁵ I zde se tak projevuje terminologická nedůslednost zákonodárce.

²³¹ Podobně LAVICKÝ. In ŠVESTKA, SPÁČIL, ŠKÁROVÁ a kol. *Občanský zákoník II...*, s. 2039, m. č. 1 (§ 731).

²³² K tomu srov. blíže odstavec 4.7.1.

²³³ KNAPP. *Učebnice občanského a rodinného práva...*, s. 179.

²³⁴ Tamtéž, s. 178.

²³⁵ MELZER. In ELIÁŠ a kol. *Občanský zákoník...*, s. 2164 (§ 731).

Je nutné ale poukázat na to, že na rozdíl od zástupčího oprávnění může být předmětem závazku z příkazní smlouvy i ryze faktická činnost. V těchto případech tak reálnou souvislost mezi příkazní smlouvou a institutem zastoupení nalézt nelze. Proto spíše než o souvislosti či vzájemné vazbě lze mluvit o podobnosti vnitřního vztahu, který je s těmito instituty spojen. Ta je dána právě charakteristickým důvěrným vztahem, jenž se vyskytuje v obou těchto případech. Touto argumentací lze skutečně obhájit delegování úpravy zániku závazku z příkazní smlouvy na úpravu v § 33b ObčZ.

Ustanovení § 33b ObčZ se na zánik závazku z příkazní smlouvy mají použít *přiměřeně*. Výraz „přiměřeně“ se ve srovnání s výrazem „obdobně“ v českém právním prostředí používá v těch situacích, kdy chce zákonodárce normovat volnější vztah mezi určitou skupinou právních vztahů a ustanovením, na něž je odkazováno.²³⁶ Ustanovení, na něž delegace cílí se tak neuplatní *mutadis mutandis*, ale pouze v rozsahu, v němž jeho povaha skutečně odpovídá i povaze případu, o který jde. Proto též platí, že pro zánik závazku z příkazní smlouvy zůstanou nepoužitelnými ustanovení § 33b odst. 4 a 5 ObčZ.²³⁷ Tato ustanovení totiž upravují účinky zániku zástupčího oprávnění vůči třetím osobám. Příkazní smlouva však upravuje pouze vnitřní vztah mezi smluvníky. Důsledky zániku tohoto vztahu je nutné důsledně oddělovat od zániku zastoupení a jeho účinkům vůči třetím osobám.

3.7.1 Provedení příkazu

Provedení příkazu je tím způsobem zániku závazku, ke kterému strany v okamžiku sjednání příkazní smlouvy pravidelně směřují. Provedením příkazu se rozumí řádné obstarání záležitosti či vykonání jiné činnosti a to bez ohledu na dosažení příkazcem želaného výsledku. Řádně provede příkazník příkaz především tak, že jedná podle svých schopností a znalostí, vždy v zájmu příkazce a zásadně též podle jeho pokynů. Příkaz musí provést osobně nebo s pomocí dovoleného či nezbytně nutného substituta.

Část komentářové literatury zastává názor, že provedením příkazu zaniká závazek z příkazní smlouvy na základě přiměřeného použití ustanovení § 33b odst. 1 písm. a) ObčZ.²³⁸ Podle tohoto ustanovení zaniká plná moc provedením úkonu, na který byla omezena. Opět je nutné zdůraznit, že ani provedením úkonu nezaniká plná moc, ale zástupčí oprávnění zástupce. Především ale zánik zástupčího oprávnění nepředstavuje splnění závazku. Dohodou o plné moci totiž vzniká zástupci pouze oprávnění, nikoli závazek jednat jménem zastoupeného. Je-li rozsah této dohody vymezen pouze jedním úkonem, pak se zástupčí oprávnění vyčerpává právě jeho

²³⁶ MELZER. *Metodologie nalézáni práva...*, s. 116, m. č. 120.

²³⁷ MELZER. In ELIÁŠ a kol. *Občanský zákoník...*, s. 2164 (§ 731).

²³⁸ LAVICKÝ. In ŠVESTKA, SPÁČIL, ŠKÁROVÁ a kol. *Občanský zákoník II...*, s. 2040, m. č. 3 (§ 731).

provedením a případné další úkony bude zástupce činit zpravidla již v pozici jednatele bez příkazu. Smysl a účel ustanovení § 33b odst. 1 písm. a) ObčZ tedy spočívá ve stanovení okamžiku, kdy již zástupce vůči třetím osobám nejedná jménem zastoupeného.

Právní důsledek provedení příkazu však spočívá v něčem jiném. Řádným obstaráním záležitosti zaniká nárok příkazce domáhat se po příkazníkovi provedení příkazu. Tím je bezpochyby naplněna skutková podstata ustanovení § 559 odst. 1 ObčZ. Zde tedy jde o splnění dluhu a nikoli o zánik zástupčího oprávnění. Proto na provedení příkazu jako na způsob zániku závazku nelze aplikovat ustanovení o zániku plné moci a je nutné řídit se obecnou úpravou.²³⁹

Bude-li předmětem závazku příkazníka vykonání faktické činnosti, v takovém případě nebude mít splnění dluhu povahu právního úkonu. Stejný závěr pak bude platit i o úkonu, kterým toto plnění příkazce jako věřitel přijme.²⁴⁰ Jelikož důsledky faktického jednání příkazníka není možné revokovat, není zde ani prostor pro uplatnění ochranné funkce právního úkonu a tedy ani důvod, proč by mělo jeho jednání splňovat náležitosti právního úkonu.²⁴¹ Jinak tomu ale bude zejména v těch případech, kdy bude příkazník jednat jako nepřímý zástupce příkazce. K řádnému provedení příkazu zde totiž dochází až splněním povinnosti příkazníka převést na příkazce všechny užitek. Příkladem tak může být postoupení pohledávky z odpovědnosti za vady. Postoupení pohledávky se podle § 524 odst. 1 ObčZ uskutečňuje uzavřením smlouvy. Jak oferta postupitele (příkazníka), tak i akceptace na straně postupníka (příkazce) bude muset naplnit kvalitu právního úkonu.²⁴²

3.7.2 Odvolání příkazu příkazcem

Podle § 33b odst. 1 písm. b) ObčZ zaniká plná moc odvoláním zmocnitele. Z přiměřeného použití tohoto ustanovení na právní vztah založený příkazní smlouvou vyplývá, že podobně může závazek z příkazní smlouvy zaniknout jednostranným odvoláním příkazce. Právo příkazce kdykoli odvolat příkaz lze odvodit ze základní myšlenky příkazní smlouvy. Ta spočívá v konání činnosti v zájmu příkazce. Hlavní účel trvání právního vztahu je zde zcela rozhodujícím způsobem navázán na trvání zájmu příkazce. Bylo by proto zcela nesmyslné, kdyby byl příkazník zavázán (!) jednat na příkazcův účet i v situaci, kdy příkazce projevil vůli, že o obstarání záležitosti již dále nemá zájem.²⁴³ Následky jednání příkazníka spadají zásadně do právní sféry příkazce. Tím

²³⁹ Také Knapp řadí provedení příkazu mezi řádné, nikoli mezi mimořádné způsoby zániku závazku z příkazní smlouvy. Srov. KNAPP. *Učebnice občanského a rodinného práva...*, s. 178.

²⁴⁰ MELZER. In ELIÁŠ a kol. *Občanský zákoník...*, s. 2165 (§ 731).

²⁴¹ Tamtéž, s. 1613 (§ 559).

²⁴² K zdůvodnění, proč je nutné ofertu i akceptaci považovat za právní úkon viz blíže MELZER. In ELIÁŠ a kol. *Občanský zákoník...*, s. 1609 – 1610 (§ 559).

²⁴³ Srov. CZUB. In BAMBERGER, ROTH. *Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch...*, s. 632, m. č. 4 (§ 671).

je zdůvodněno, proč má mít příkazce možnost ukončit tento právní vztah i bez předchozí dohody s příkazníkem.

Odvolání příkazu je jednostranným právním úkonem, jehož účinky nastávají v okamžiku dojití do právní sféry adresáta. Jedná se o právní úkon, pro nějž není zákonem předepsaná zvláštní forma. Rozhodující je, aby příkazce svým projevem vůle nevzbudil žádné pochybnosti o tom, že ukončuje závazkový vztah předčasně. Není vyloučeno, aby příkazce účinky odvolání spojil se splněním odkládací podmínky.²⁴⁴ To bude praktické zejména tehdy, nevykonává-li příkazník příkaz plně v jeho zájmu. Podmíněné odvolání příkazu tak může příkazce využít jako prostředek k usměrnění příkazníkovy jednání. Právní účinky odvolání nastávají *ex nunc*. To je výslovně potvrzeno i v ustanovení § 732 ObčZ, které upravuje nároky příkazníka trvajících i po tom, co již nastaly účinky odvolání příkazu. Příkazník může příkaz odvolat kdykoli. Z povahy věci vyplývá, že nejpozději tak může učinit do okamžiku, než bude příkaz proveden.²⁴⁵

V literatuře se neztídka objevuje názor, že práva na odvolání příkazu se příkazce nemůže platně vzdát.²⁴⁶ Tento názor je vyslovován mechanicky s odkazem na ustanovení § 33b odst. 3 ObčZ, ve kterém je vyloučena možnost zmocnitele vzdát se práva kdykoli odvolat plnou moc. Zde se ale jedná o nedorozumění. Dohoda o plné moci opravňuje zmocněnce jednat jménem zmocnitele a vyvolávat tímto jednáním právní účinky ve zmocnitelově právní sféře. V případě nemožnosti odvolat takové oprávnění by se zmocnitel *de facto* zbavil kontroly nad vlastní zájmovou sférou, v důsledku čehož by se vlastně stal nesvéprávným subjektem.²⁴⁷ Takové zmocnění by bylo v přímém rozporu s kogentním ustanovením § 8 ObčZ. V případě vzdání se práva na odvolání příkazu je však situace výrazně odlišná. Příkazní smlouva se týká výlučně vnitřního vztahu mezi příkazcem a příkazníkem. Sjednáním neodvolatelnosti příkazu dává příkazce pouze najevo, že svůj závazek vůči příkazníkovi nehodlá zrušit svým jednostranným úkonem. Jednostranné ukončení však obecně v oblasti závazkových právních vztahů představuje výraznou výjimku ze zásady *pacta sunt servanda*.²⁴⁸ Je plně v souladu s dispozitivním charakterem právní úpravy příkazní smlouvy, aby se smluvní strany rozhodly vzdát se uplatnění této výjimky.

Na druhé straně však např. Sedláček poukazuje na jisté meze neodvolatelnosti příkazu. Podle něj je tedy možné za určitých podmínek odvolat příkaz i tehdy, když byl sjednán jako

²⁴⁴ Tamtéž, m. č. 3 (§ 671).

²⁴⁵ Tamtéž, m. č. 5 (§ 671).

²⁴⁶ LAVICKÝ. In ŠVESTKA, SPÁČIL, ŠKÁROVÁ a kol. *Občanský zákoník II...*, s. 2040, m. č. 3 (§ 731); Fekete mluví o „*výpovědi příkazce*“. FEKETE. *Občanský zákoník...*, s. 2188 (§ 731).

²⁴⁷ Dalo by se dokonce říci, že ze zmocnitele by se stal pouhý objekt zmocněncova jednání. Srov. podobně SEDLÁČEK. In ROUČEK, SEDLÁČEK. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému...*, Díl IV, s. 630, m. č. 3 (§ 1020).

²⁴⁸ MELZER. In ELIÁŠ a kol. *Občanský zákoník...*, s. 2165 (§ 731).

neodvolatelný.²⁴⁹ Pro takový postup musí mít příkazce závažný důvod. Ten lze shledat zejména v situacích, kdy by příkazci v případě dalšího trvání závazku hrozila újma, kterou nemohl předvídat při sjednání smlouvy. Půjde např. o změnu hospodářských poměrů, příkazníkovu neschopnost či nepoctivost.²⁵⁰ Jelikož je v případě příkazní smlouvy pravidlem, že příkazce má možnost příkaz kdykoli odvolat, a vzdání se tohoto práva si strany musejí sjednat, je podle Sedláčka na místě vykládat předvídatelnost hrozící újmy ve prospěch příkazce.²⁵¹ S tímto názorem se lze ztotožnit, protože provádění příkazu probíhá jako dynamický děj a příkazce je zde navíc výrazně závislý na osobě příkazníka. Obtížná předvídatelnost změny okolností se tak u příkazní smlouvy projevuje více než u jiných smluvních typů. Pozitivně právně lze dnes tento závěr opřít o ustanovení § 574 odst. 2 ObčZ. *Ratio legis* tohoto ustanovení sice nelze vykládat tak, že je jím zcela vyloučena možnost vzdát se práva na odvolání příkazu, protože takový výklad by vedl k neodůvodněnému omezování autonomie vůle příkazce. Lze jej však uplatnit v případech, kdy příkazce nemohl předvídat míru pravděpodobnosti ani rozsah hrozící újmy.²⁵² V konkrétních případech bude nutné zkoumat i možný rozpor tohoto ujednání s dobrými mravy.

V obecné rovině je nutné důsledně oddělovat odvolání plné moci a odvolání příkazu. Odvoláním plné moci zbavuje zmocnitel zmocněnce oprávnění dále právně jednat jeho jménem. Naproti tomu v důsledku odvolání příkazu odpadá závazek příkazníka obstatat příkazcovu záležitost. Jedná se tedy o dva samostatné právní úkony, z nichž každý směřuje ke způsobení jiných právních následků. V žádném případě proto není vyloučeno, aby povinnost provést příkaz přetrvávala i potom, co příkazce v pozici zmocnitele odvolal zmocnění příkazníka k zastupování podle § 31 až 33b ObčZ. Za prvé platí, že předmětem závazku z příkazní smlouvy může být na rozdíl od zastoupení i ryze faktická činnost. Tento předmět závazku tak zůstane odvoláním plné moci zcela nedotčen. Avšak i ohledně právního jednání na účet příkazce platí, že jej může příkazník nadále činit v pozici nepřímého zástupce, tedy i bez plné moci. Odvolání plné moci by bylo možno interpretovat jako odvolání příkazu pouze tehdy, když je předmětem závazku výlučně právní jednání, které ale zároveň nemůže příkazník učinit jako nepřímý zástupce příkazce. Typickým příkladem je smlouva o zastupování advokátem v řízení před soudem. V této situaci nemůže příkazník po odvolání plné moci příkaz fakticky vůbec provést. V podobných případech je proto rozumné interpretovat odvolání plné moci jako projev vůle směřující k jednostrannému zrušení příkazní smlouvy. Stejně závěry lze uplatnit i na vzájemný vztah vypovězení plné moci podle § 33b odst. 1 písm. c) a vypovězení příkazu. Proto také nevznívá

²⁴⁹ SEDLÁČEK. In ROUČEK, SEDLÁČEK. *Komentář k československému občanskému zákoníku...*, Díl IV, s. 630, m. č. 4 ve spojení s m. č. 6 (§ 1020).

²⁵⁰ Tamtéž.

²⁵¹ Tamtéž.

²⁵² Srov. MELZER. In ELIÁŠ a kol. *Občanský zákoník...*, s. 1673 – 1674 (§ 574).

přesvědčivě postup Ústavního soudu, který z úkonu směřujícího k vypovězení plné moci dovozuje zánik závazku z příkazní smlouvy pouhým odkazem na dikci ustanovení § 731 ObčZ.²⁵³

Závěry části literatury o nemožnosti smluvně se vzdát práva na odvolání příkazu a také nesprávné rozlišování mezi zánikem zástupčího oprávnění a zánikem právního vztahu z příkazní smlouvy jsou dokladem toho, že konstrukce zvolená zákonodárcem sice není zcela věcně neopodstatněná, v prostředí české civilistiky i soudní praxe ale vyváří výrazné interpretační potíže. Je proto zásadním přínosem, že NObčZ již obsahuje zcela autonomní úpravu zvláštních způsobů zániku závazku z příkazu (srov. § 2440 až 2443 NObčZ).

Možnost kdykoli odvolat příkaz je na straně příkazníka kompenzována povinností příkazce nahradit mu náklady vzniklé do odvolání, případnou škodu podle pravidel v § 729 ObčZ a poskytnout mu část odměny odpovídající provedené práci, byla-li odměna sjednána či je-li obvyklá. Příkazník je povinen převést na příkazce všechn užitek, který do odvolání z provedeného příkazu vzešel.

3.7.3 Vypovězení příkazu příkazníkem

Příkazník může podle ustanovení § 731 ve spojení s § 33b odst. 1 písm. c) příkazní smlouvu vypovědět. O povaze výpovědi jako právního úkonu platí to samé, co bylo výše řečeno o odvolání příkazu ze strany příkazce (srov. odstavec 4.7.2).

V případě bezúplatné smlouvy je argumentace ve prospěch příkazníka práva kdykoli vypovědět smlouvu nasnadě. V tomto případě se jedná o jednostranně zavazující závazek.²⁵⁴ Příkazce nepřislíbil protistraně žádný majetkový zájem, a proto je jeho právní postavení hodno menší ochrany než v případě poskytnutí úplaty.²⁵⁵ Příkazníkovi má být také poskytnuta možnost, aby svojí pracovní sílu případně nabídl za úplatu v jiném právním vztahu.²⁵⁶

U úplatné smlouvy je situace poněkud složitější. Příkazník vyvolal u příkazce důvěru v to, že příkaz provede podle svých schopností a znalostí, příkazce mu za řádné vykonání činnosti poskytne odměnu. Pro zdůvodnění práva příkazníka zrušit svůj závazek jednostranným úkonem nelze uplatnit podobné argumenty, jako ve prospěch práva příkazce odvolat příkaz. Naopak právě proto, že právní následky dopadají do sféry příkazce, měl by příkazník svojí činnost poctivě dovést do konce. Vypověditelnost úplatné příkazní smlouvy však lze podložit zejména tím, že se jedná o právní vztah založený na důvěře a věrnosti. Příkazník bude zpravidla vypovídat příkazní smlouvu v těch situacích, kdy nebude dále schopen nebo ochoten podle svých schopností

²⁵³ Srov. nález ÚS ze dne 17. 12. 2003, sp. zn. III. ÚS 694/02. Ke kritice tohoto nálezu viz také LAVICKÝ. In ŠVESTKA, SPÁČIL, ŠKÁROVÁ a kol. *Občanský zákoník II...*, s. 2039, m. č. 1 (§ 731).

²⁵⁴ MELZER. In ELIÁŠ a kol. *Občanský zákoník...*, s. 2166 (§ 731).

²⁵⁵ CZUB. In BAMBERGER, ROTH. *Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch...*, s. 631, m. č. 1 (§ 671).

²⁵⁶ BROX. *Besonderes Schuldrecht...*, s. 167 - 168, m. č. 304.

a znalostí jednat v zájmu příkazce. Na trvání takto narušeného vztahu zpravidla nebude mít zájem ani sám příkazce, proto by nemožnost vypovězení smlouvy nebyla k prospěchu stran. Takové řešení odpovídá smyslu a účelu příkazní smlouvy.

V případě úplatné i bezúplatné smlouvy však bude vždy příkazník ve smyslu ustanovení § 33b odst. 6 ObčZ povinen učinit ještě vše, co nesnese odkladu, aby příkazce neutrpěl újmu na svých právech. Především bude povinen vykonávat příkaz do té doby, než se příkazce nedomluví na obstarání svojí záležitosti s jinou osobou, která bude připravena příkazníka nahradit.²⁵⁷ Příkazník bude příkazci odpovídat za škodu, která mu porušením této povinnosti vznikne. Zásadně tedy není přípustná tzv. okamžitá výpověď.

Rakouská právní úprava je v tomto směru vůči příkazníkovi mnohem přísnější. V ustanovení § 1021 ABGB ve spojení s ustanovením § 1025 ABGB je stanovena jak povinnost příkazníka dokončit jednání, které nesnese odkladu, tak zásadně i povinnost nahradit škodu vzniklou předčasným jednostranným ukončením závazku.²⁵⁸ K takřka identickému řešení se přihlásil i NobčZ ve svých ustanoveních § 2440 odst. 2 a § 2442. Tento přístup lze hodnotit kladně, protože takto je možné zabezpečit skutečně důslednou reparaci škod, které příkazci vzniknou v důsledku potřeby najít si za příkazníka náhradu, a zároveň má být v zájmu předcházení vzniku dalších škod dokončeno alespoň jednání, které nesnese odkladu.

Ohledně možnosti vzdát se práva kdykoli vypovědět smlouvu lze odkázat na závěry vyslovené u odvolání příkazu příkazcem.²⁵⁹ Např. BGB zakotvuje v případě bezúplatného příkazu výslovně pravidlo, že právo vypovědět smlouvu z důležitého důvodu je příkazníkovi zachováno i tehdy, když se ho smluvně vzdal (srov. § 671 odst. 3 BGB). V obecné rovině lze říci, že o důležitém důvodu lze mluvit v těch situacích, kdy je vzhledem k okolnostem konkrétního případu možné na základě poměrování zájmů obou smluvních stran dospět k závěru, že setrvání v právním vztahu není pro příkazníka nadále snesitelným a není proto spravedlivé jej po něm požadovat.²⁶⁰ Medicus uvádí jako příklad situaci, kdy bude muset příkazník, který se zavázal k polévání příkazcových květin náhle odcestovat za svým nemocným příbuzným.²⁶¹

Z dikce ustanovení § 732 ObčZ lze výkladem *a contrario* dovodit, že při vypovězení smlouvy nevzniká příkazníkovi nárok na tam uvedená plnění.

²⁵⁷ MELZER. In ELIÁŠ a kol. *Občanský zákoník...*, s. 2166 (§ 731).

²⁵⁸ Srov. WELSER. In KOZIOL, WELSER. *Grundriss des bürgerlichen Rechts...*, s. 189.

²⁵⁹ Podobně též SEDLÁČEK. In ROUČEK, SEDLÁČEK. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému...*, Díl IV, s. 632 (§ 1021).

²⁶⁰ FUCHS. In BAMBERGER, ROTH. *Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch...*, s. 203, m. č. 7 (§ 626).

²⁶¹ MEDICUS. *Schuldrecht II...*, s. 199, m. č. 430.

3.7.4 Smrt, zánik a nesvéprávnost příkazníka

Ustanovení § 33b odst. 1 písm. d) ObčZ stanoví, že plná moc (zástupčí oprávnění) zaniká smrtí zmocněnce. Na základě ustanovení § 731 ObčZ lze dospět k závěru, že také smrtí příkazníka zaniká závazek z příkazní smlouvy. Věcně lze tento závěr podložit tím, že příkazní smlouva je sjednána na základě důvěry příkazce v osobní schopnosti a znalosti příkazníka.²⁶² Proto je nutné, aby měl příkazce v případě smrti příkazníka opět prostor pro vlastní výběr nového spolukontrahenta. Systematicky tento závěr souzní i s povinností příkazníka provést příkaz osobně, kterou stanoví § 726 ObčZ.²⁶³ Z osobní povahy závazku provést příkaz tak vyplývá, že tento nepřechází na dědice příkazníka. Na dědice však přejdou některé již vzniklé závazky majetkové povahy.²⁶⁴ Především pak mají dědicové povinnost převést na příkazce dosavadní užitek z provedeného příkazu a také mu nahradit případnou škodu vzniklou vadným plněním příkazu.

Tento závěr ale nelze ve stejné míře uplatnit v případě, že příkazníkem je právnická osoba. Zde totiž absentuje předpoklad důvěry v konkrétní osobu příkazníka.²⁶⁵ V souladu s ustanovením § 33b odst. 2 věta druhá ObčZ tak závazek z příkazní smlouvy zanikne pouze tehdy, když se zánikem právnické osoby coby příkazníka není spojen přechod jejích práv a závazků na jinou osobu.

Stejně řešení zániku závazku v případě smrti příkazníka obsahuje i ustanovení § 1022 ABGB a také ustanovení § 2441 NOBčZ. Částečně odchylně se k této otázce naproti tomu staví úprava německá. Podle ustanovení § 673 BGB sice příkaz zaniká, no dědicům příkazníka je stanovena povinnost bezodkladně oznámit příkazci příkazníkovu smrt, a zejména je pak dědicům uloženo, aby v případě, že hrozí nebezpečí z prodlení, pokračovali v provádění příkazu do té doby, než bude příkazce schopen zaopatřit záležitost jinak. Smyslem tohoto ustanovení je zabezpečit základní ochranu zájmů příkazce.²⁶⁶ Je nutné si uvědomit, že dědicové budou zpravidla pouze dokončovat úkony, které již příkazník započal a které nesnesou odkladu. Jistý rozpor s osobní povahou příkazu je zde ve prospěch ochrany příkazce vyvážen tím, že dědicové mají být činní pouze do té doby, než je příkazce bude schopen nahradit jinou osobou, kterou si k provedení příkazu sám zvolí. Ochrana zájmů dědiců je pak zabezpečená pomocí fikce přetrvávání příkazu i po smrti příkazníka (srov. § 673 in fine BGB), která jim zajišťuje především

²⁶² BROX. *Besonderes Schuldrecht...*, s. 168, m. č. 305.

²⁶³ Podobně také MEDICUS. *Schuldrecht II...*, s. 198, m. č. 428.

²⁶⁴ MELZER. In ELIÁŠ a kol. *Občanský zákoník...*, s. 2166 (§ 731).

²⁶⁵ CZUB. In BAMBERGER, ROTH. *Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch...*, s. 634, m. č. 4 (§ 673).

²⁶⁶ Tamtéž, s. 635, m. č. 5 (§ 673).

nárok na náhradu nákladů.²⁶⁷ Pozoruhodné je, že takto výraznou ochranu příkazce zvolil německý zákonodárce v úpravě ryze bezúplatného příkazu.

Spornou je otázka trvání závazku v případě ztráty či omezení svéprávnosti příkazníka. Důkladněji se touto otázkou zabývá německá civilistika. Panující nauka zde zastává stanovisko, že v takovém případě nelze analogicky uplatnit ustanovení o smrti příkazníka.²⁶⁸ Spočívá-li činnost příkazníka v právním jednání nebo v úkonech podobných právnímu jednání (*geschäftsähnliche Handlung*), pak závazek příkazníka zásadně zanikne podle pravidel o nemožnosti plnění.²⁶⁹ U ryze faktické činnosti důvod k nemožnosti plnění shledat nelze, a proto zůstane i za těchto okolností závazek k provedení příkazu nedotčen. Obě strany však budou mít možnost příkaz odvolat či vypovědět. Např. Czub proti tomu ale namítá, že takový výklad neodpovídá důvěrné povaze sjednaného závazku. Podle něj by závazek pro neschopnost samostatně jednat měl zaniknout stejně jako v případě, kdy příkaz nemůže být proveden z důvodu úmrtí dlužníka.²⁷⁰ Není ale jasné, v čem spočívá důvodnost této námítky. V případě ryze faktické činnosti, u které projev vůle příkazníka nemusí splňovat kvalitu právního jednání, nic nebrání osobnímu poskytnutí plnění. S většinovým stanoviskem se lze ztotožnit zejména proto, že účastníkům právního vztahu poskytuje větší prostor pro uplatnění smluvní volnosti.

3.7.5 Smrt, zánik a nesvéprávnost příkazce

Závazek z příkazní smlouvy zaniká rovněž smrtí příkazce (§ 33b odst. 2 ve spojení s § 731 ObčZ). Aby však dědicové příkazce neutrpěli újmu na svých právech vztahujících se k pozůstalosti, je příkazník povinen na základě ustanovení § 33b odst. 6 učinit ještě vše, co nesnese odkladu. Je-li příkazce právnickou osobu, zaniká závazek pouze tehdy, když její zánik není spojen s přechodem jejích práv a závazků na právního nástupce (§ 33b odst. 2 věta druhá ObčZ).

Obsahově stejným způsobem je zánik závazku v důsledku smrti příkazce řešen i v ustanovení § 2441 NObčZ. V ustanovení § 2442 NObčZ je pak formulačně zpřesněna povinnost příkazníka zařídit po smrti příkazce vše, co nesnese odkladu, dokud právní nástupce příkazce neprojeví jinou vůli. Velice podobně je tato otázka vyřešena i v ustanovení § 1022 ABGB.

Výrazně odchylnou úpravu zániku závazku obsahuje ustanovení § 672 BGB. Podle německé právní úpravy příkaz zásadně nezaniká ani v důsledku smrti příkazce, ani v důsledku ztráty jeho svéprávnosti. Na okraj lze poznamenat, že např. Medicus správně poukazuje na jistý

²⁶⁷ MEDICUS. *Schuldrecht II...*, s. 198, m. č. 428.

²⁶⁸ CZUB. In BAMBERGER, ROTH. *Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch...*, s. 634, m. č. 3 (§ 673).

²⁶⁹ BROX. *Besonderes Schuldrecht...*, s. 168, m. č. 305.

²⁷⁰ CZUB. In BAMBERGER, ROTH. *Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch...*, s. 634, m. č. 3 (§ 673).

obsahový rozpor této koncepce s § 664 odst. 2 BGB, který výslovně mluví o zásadní nepřevoditelnosti nároku na provedení příkazu.²⁷¹

Německý zákonodárce zjevně upřednostňuje zájem na provedení příkazu před vazbou osobní důvěry, kterou je příkaz charakterizován.²⁷² Zejména v případě smrti příkazce však lze věcné opodstatnění této konstrukce shledat v tom, že trvání závazku zde zpravidla zabezpečuje lepší ochranu majetkových zájmů dědiců, než jeho zánik.²⁷³ Ochrana zájmů dědiců bude také většinou odpovídat i vůli příkazce coby zůstavitele. Toto pravidlo bude mít zvláštní význam zejména v případech, kdy činnost příkazníka spočívá v záležitostech týkajících se správy příkazcova majetku.²⁷⁴ V takových případech jednání příkazníka v důsledku smrti příkazce na svém významu nijak neztrácí. Zároveň je třeba dodat, že v německé civilistice panuje shoda na tom, že příkaz zanikne v těch situacích, kdy bylo jeho předmětem naplňování osobních potřeb příkazce (např. osobní péče o příkazce).²⁷⁵ V těchto případech si vlastně strany konkludentně sjednaly, že závazek zaniká k okamžiku smrti příkazce.²⁷⁶ Stejně ujednání však mohou přirozeně strany výslovně učinit i v jakémkoli jiném případě. Zanikne-li závazek smrtí příkazce, pak má příkazník, hrozí-li nebezpečí z prodlení, povinnost pokračovat v provádění příkazu do té doby, než budou dědicové moct zaopatřit záležitost jinak (srov. § 672 věta druhá BGB).

V případě ztráty či omezení svéprávnosti příkazce také zpravidla nelze shledat důvod, proč by měl závazek automaticky zaniknout. U ryze faktické činnosti není vyžadováno, aby mělo přijetí plnění na straně příkazce podobu právního úkonu. Jelikož ale podstata osobního elementu závazku z příkazní smlouvy spočívá v činnosti příkazníka, není na překážku ani to, aby přijetí plnění formou právního jednání učinil jménem příkazce jeho zákonný zástupce.

Na základě poměrování všech dotčených zájmů lze k německé právní úpravě zaujmout kladný postoj, protože umožňuje důslednější naplnění účelu, pro který byla smlouva sjednána, a který se smrtí příkazce nemusí automaticky vytratit.

3.7.6 Zmaření příkazu náhodou

Z obsahu ustanovení § 732 ObčZ lze dovodit, že závazek příkazníka zaniká i tehdy, když bylo dokončení příkazního jednání zmařeno náhodou, ke které příkazník nedal podnět. Tento případ zániku závazku lze vlastně podřadit pod skutkovou podstatu zániku závazku v důsledku nemožnosti plnění (§ 575 odst. 1 ObčZ). Obecně lze říci, že nemožnost plnění způsobuje taková

²⁷¹ Srov. MEDICUS. *Schuldrecht II...*, s. 198, m. č. 429.

²⁷² Tamtéž.

²⁷³ CZUB. In BAMBERGER, ROTH. *Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch...*, s. 633, m. č. 1 (§ 672).

²⁷⁴ Tamtéž, m. č. 5.

²⁷⁵ Tamtéž, m. č. 2.

²⁷⁶ BROX. *Besonderes Schuldrecht...*, s. 168, m. č. 306.

změna okolností, jež činí další plnění kauzálně (absolutně a objektivně) nemožným.²⁷⁷ Příkladem může být situace, kdy se A vůči B-ovi zaváže, že mu bude polévat květiny. Jednoho dne však B-ův dům, ve kterém se květiny nacházejí, shoří v důsledku poruchy elektrického vedení. A již za žádných okolností nemůže splnit svůj závazek, který zanikl v důsledku náhody, k níž zároveň nedal podnět.

Pod pojem „náhoda“ lze v tomto smyslu podřadit pouze takové okolnosti, které nelze přičíst žádné ze smluvních stran.²⁷⁸ Za „dání podnětu“ je nutné považovat pouze ty případy, kdy je mezi vznikem škody a jednáním příkazníka adekvátní příčinná souvislost.²⁷⁹ Škoda tedy musí vzniknout právě v důsledku rozhodnutí příkazníka ohledně toho, jakým konkrétním způsobem bude příkaz provádět.

V tomto případě vznikají dle zákona příkazníkovi nároky ve stejném rozsahu, jako v případě odvolání příkazu příkazcem. Bude proto mít nárok na náhradu nákladů, které mu již vznikly, na náhradu škody, utrpěl-li ji a v případě, že mu náleží, také na část odměny odpovídající dosud provedené práci.

V této otázce se úprava v NObčZ od té současné do jisté míry odchyluje. Vznik výše uvedených nároků příkazníka je v ustanovení § 2443 NObčZ spojen pouze s případem, kdy závazek zanikne v důsledku odvolání příkazu příkazcem. V případě, že splnění příkazu zmařila náhoda, ke které příkazník nedal podnět, bude mít podle ustanovení § 2438 odst. 2 NObčZ nárok pouze na odměnu, a to přirozeně jenom tehdy, když byla ujednána, nebo je-li obvyklá.²⁸⁰

Ratio legis ustanovení § 732 ObčZ spočívá v tom, že jelikož příkazník neodpovídá příkazci za dosažení výsledku, mají mu být určité nároky zachovány i tehdy, když již započal podle svých schopností a znalostí v zájmu příkazce provádět příkaz, avšak jeho dokončení se stalo nemožným z důvodu okolností, které spočívají mimo sféru příkazníkovu vlivu. Je naprosto spravedlivé, aby mu v takové situaci příkazce nahradil vzniklé náklady a případnou škodu. Příkazník již totiž svůj závazek částečně splnil a v případě, že mu nebude přislouchat odměna, znamenalo by pro něj toto částečné provedení příkazu čistou majetkovou újmu. Uspokojivým řešením však není ani poskytnutí odměny, protože nárok na odměnu a nárok na náhradu nákladů vzniká každý na základě jiné kauzy (srov. odst. 3.6.3). Odlišně posuzování situací, kdy závazek zanikne odvoláním ze strany příkazce a když zanikne náhodným zmařením, představuje hodnotový rozpor v právní úpravě příkazu a ocitá se v kolizi s principem rovnosti. Proto nelze než konstatovat, že se zde

²⁷⁷ Srov. blíže HAVEL, Bohumil. In ELIÁŠ a kol. *Občanský zákoník...*, s. 1680 (§ 575).

²⁷⁸ MELZER. In ELIÁŠ a kol. *Občanský zákoník...*, s. 2168 (§ 732).

²⁷⁹ Tamtéž, s. 2169.

²⁸⁰ Ponechme teď stranou, že pouze podle dikce zákona nebude poskytnutí odměny obvyklé dokonce ani tehdy, když měl příkazník vykonat příkaz v rámci svého podnikání, protože zákon tuto otázku váže na podnikání příkazce.

jedná o protiplánovou neúplnost zákona, jež má podobu tzv. teleologické mezery.²⁸¹ Tímto závěrem bude možné odůvodnit analogickou aplikaci ustanovení § 2443 NObčZ i na případ, kdy dojde k náhodnému zmaření příkazního jednání. To však nelze vnímat jako vylepšení současné právní úpravy. V tomto ohledu se nově zvolená konstrukce nejeví jako zrovna povedená.

²⁸¹ MELZER. *Metodologie nalézání práva...*, s. 225, m. č. 237.

4 Smlouva o obstarání věci

Současná úprava smlouvy o obstarání věci téměř doslova odpovídá úpravě tzv. obstaravatelských služeb, kterou obsahoval v § 284 – 288 občanský zákoník ve znění účinném do 31. 12. 1991. V této době koncipoval občanský zákoník obstaravatelské služby do podoby obecné úpravy, jež měla nahradit zcela absentující úpravu obecné příkazní smlouvy.

Zákonem č. 509/1991 Sb. byla jednak z ObčZ 1950 převzata úprava obecné příkazní smlouvy, zároveň však zákonodárce vložil do Hlavy osmé Části osmé i smlouvu o obstarání věci, nově však již pouze jako podtyp obecné příkazní smlouvy. Tento záměr zákonodárce se již na první pohled jeví jako zcela nepromyšlený, protože opomněl reflektovat na skutečnost, že oba tyto smluvní typy upravovaly v různých historických etapách vzájemně se překrývající skupinu občanskoprávních vztahů. V důsledku toho je pak výrazně problematizován vztah příkazní smlouvy a smlouvy o obstarání věci coby vztah obecné a zvláštní právní úpravy.

4.1 Vymezení závazku ze smlouvy o obstarání věci

Podle dikce ustanovení § 733 ObčZ je obsahem smlouvy o obstarání věci závazek obstaratele, že obstará určitou věc objednatel. Již na základě prvotního jazykového přiblížení je zřejmé, že takto formulovaný závazek je bezpochyby pojmově subsumovatelný pod vymezení závazku z příkazní smlouvy, na základě kterého má příkazce obstarat nějakou věc nebo vykonat jinou činnost pro příkazce. Jaký je pak ale smysl zvláštních ustanovení v § 733 až 736 ObčZ? Je proto nutné položit si následující otázku: jaký je obsah pojmu „obstarání věci“ v kontextu vzájemného vztahu úpravy smlouvy o obstarání věci a úpravy příkazní smlouvy?

Panující nauka české a slovenské civilistiky na rozumné řešení rezignovala takřkajíc bez boje. V literatuře se pravidelně objevuje konstatování, že smlouva o obstarání věci se od příkazní smlouvy odlišuje svým osobitně vymezeným předmětem.²⁸² Jedním dechem bývá konstatováno, že pojem „věc“ je nutné v případě obou smluv vykládat stejně, tedy ne jako hmotný předmět ve smyslu ustanovení § 118 ObčZ, ale jako určitou záležitost.²⁸³ Pak ale není jasné, v čem spočívá ona osobitost předmětu smlouvy o obstarání věci a na základě čeho bude možné v konkrétním případě rozlišit, zda lze závazek obstarat určitou věc podřadit pod tu či onu právní úpravu. Tento závěr tedy problém nijak neřeší. Bývá-li dále konstatováno, že smlouva o obstarání věci je na rozdíl od příkazní smlouvy vždy úplatná, pak je ale nutné k tomu říci, že toto rozlišovací kritérium je zcela nepoužitelné v případech úplatně sjednaných příkazních smluv.²⁸⁴

²⁸² PLANK. In VOJČÍK a kol. *Občiansky zákonník. Stručný komentár...*, s. 968 (§ 733). LAZAR, Ján a kol. *Občianske právo hmotné...*, s. 207.

²⁸³ PLANK. In VOJČÍK a kol. *Občiansky zákonník. Stručný komentár...*, s. 968 (§ 733).

²⁸⁴ Tamtéž.

Odmítnout je třeba také Lavického názor, že o smlouvu o obstarání věci půjde vždy, když se strany výslovně odvolají na ustanovení § 733 až 736 ObčZ.²⁸⁵ Takový závěr odporuje výkladovému pravidlu *falsa demonstratio non nocet*. Jedním z projevů tohoto pravidla je i východisko, že podstatný je vždy obsah smluvního ujednání a nikoli jeho právní kvalifikace provedená stranami.²⁸⁶ Přehlížení tohoto pravidla vykazuje prvky přepjatého formalismu a ve svých důsledcích by vedlo k nerespektování skutečné vůle stran.

Část literatury se klání k závěru, že pojem „věc“ je v případě smlouvy o obstarání věci nutné chápat v užším smyslu slova, tedy jako určitý ocenitelný předmět.²⁸⁷ Lze dovodit, že se tím má na mysli předmět hmotné povahy. Pak by byl závazek ze smlouvy o obstarání věci vymezen pojmově úžeji, než je tomu v případě příkazní smlouvy, kde je „věc“ definována obecně jako záležitost příkazce. Rozhodujícím pojmovým znakem příkazní smlouvy je však závazek směřující k činnosti a nikoli k dosažení výsledku. Nebude-li se v tomto typickém znaku smlouva o obstarání věci nijak odlišovat od příkazní smlouvy, pak nebude ani žádný rozumný důvod rozlišovat, zda činnost příkazníka směřuje k obstarání vlastnického práva k hmotnému předmětu pro objednatel, anebo zda spočívá pouze v prostém vykonání určitého úkonu. To má význam především v souvislosti s ustanovením § 735 ObčZ, které na rozdíl od obecné úpravy příkazní smlouvy neobsahuje povinnost objednatel nahradit obstarateli náklady, utrpěnou škodu a část odměny i tehdy, bylo-li obstarání věci zmařeno náhodou, ke které nedal obstaratel podnět. Neodpovídá-li však obstaratel za výsledek své činnosti, pak zde není žádný rozumný důvod, proč by mělo být jeho postavení v této situaci odlišné od postavení příkazníka. Proto bude nutné subsidiárně aplikovat ustanovení § 732 ObčZ i na vztah vzniklý ze smlouvy o obstarání věci.²⁸⁸ Tím se však opět dostáváme do situace, kdy speciální právní úprava fakticky splývá s úpravou obecnou.

V případě, že není možné vymezit takovou skupinu právních vztahů, u které má smysl přednostní použití ustanovení o smlouvě o obstarání věci, pak se tato zvláštní právní úprava stává aplikačně obsolentní a nadbytečnou. Takový závěr je ale v rozporu s interpretačním předpokladem racionálního zákonodárce, protože nelze rozumně předpokládat, že by legislativní činnost mohla mít za cíl tvorbu ustanovení, pro které není žádný aplikační prostor.²⁸⁹ Účelnost je vůbec jedním ze základních explikačních prvků pojmu práva.²⁹⁰ Proto je nutné držet se i v tomto

²⁸⁵ LAVICKÝ. In ŠVESTKA, SPÁČIL, ŠKÁROVÁ a kol. *Občanský zákoník II...*, s. 2044, m. č. 3 (§ 733).

²⁸⁶ MELZER. *Právní jednání a jeho výklad...*, s. 95.

²⁸⁷ KOPÁČ. In KNAPPOVÁ, ŠVESTKA (eds.). *Občanské právo hmotné...*, s. 232.

²⁸⁸ MELZER. In ELIÁŠ a kol. *Občanský zákoník...*, s. 2172 (§ 733).

²⁸⁹ MELZER. *Metodologie nalézáni práva...*, s. 86, m. č. 85.

²⁹⁰ KNAPP, Viktor. *Teorie práva*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 1995. s. 48 – 50.

případě výkladového pravidla, podle kterého se má v pochybnostech ustanovení interpretovat tak, aby se jiné nestalo obsolentní.²⁹¹

Výše uvedeným principům je možné učinit zadost tehdy, budeme-li závazek ze smlouvy o obstarání věci chápat jako závazek směřující k dosažení výsledku.²⁹² Obstaratel proto na rozdíl od příkazníka nebude odpovídat pouze za provedení činnosti podle svých schopností a znalostí. Závazek bude splněn teprve tehdy, povede-li činnost ke sjednanému výsledku.²⁹³ V tom případě má také smysl, aby obstaratel nesl podle § 735 ObčZ odpovědnost za náhodné zmaření výsledku, protože zde nedochází ani k částečnému splnění dluhu. Zde se otevírá aplikační prostor pro úpravu smlouvy o obstarání věci jako *lex specialis* ve vztahu k obecné příkazní smlouvě.

Pojem věci je nutné vykládat v širokém smyslu slova, tedy jako záležitost objednatele.²⁹⁴ Tomu také odpovídá původní konstrukce obstaratelských služeb. Činnost obstaratele směřuje k výsledku činnosti, jenž není hmotně zachycen (např. obstarání informací). To odlišuje smlouvu o obstarání věci od smlouvy dílo. Dílem může být podle současné české právní úpravy pouze hmotně zachycený výsledek fyzické nebo duševní pracovní činnosti.²⁹⁵ Jedině takto lze najít skupinu právních vztahů, u nichž bude představovat smlouva o obstarání věci skutečně smysluplnou zvláštní právní úpravu.

Problém výše popsaného výkladu spočívá v tom, že ustanovení o příkazní smlouvě budou na právní vztah ze smlouvy o obstarání věci použitelná pouze přiměřeně a nikoli subsidiárně, jak bylo původně zákonodárcem zamýšleno.²⁹⁶ Zejména nebude přicházet v úvahu aplikace ustanovení § 730 odst. 2 ObčZ, podle kterého má příkazník nárok na odměnu i když výsledek nenastal. Takové řešení nedává u závazku k dosažení výsledku smysl.

4.2 Podstatné náležitosti smlouvy

Podle § 734 ObčZ má obstaratel povinnost vydat objednateli písemné potvrzení, kterého obsahem musí být předmět obstarání, jeho cena a doba obstarání. Z dikce tohoto ustanovení bývá v judikatuře²⁹⁷ i literatuře²⁹⁸ dovozováno, že dohoda o všech těchto náležitostech je *conditio sine qua non* pro to, aby vznikla smlouva o obstarání věci.

²⁹¹ Srov. blíže MELZER. *Metodologie nalézání práva...*, s. 146, m. č. 153.

²⁹² MELZER. In ELIÁŠ a kol. *Občanský zákoník...*, s. 2172 (§ 733).

²⁹³ I když to Ústavní soud výslovně popírá, tento závěr sám implicitně respektuje, když v konkrétním případě spojuje splnění závazku až s okamžikem obstarání letenek. Srov. náleží ÚS ze dne 14. 8. 2001, sp. zn. II. ÚS 474/2000.

²⁹⁴ Takto pojem věci vykládá Ústavní i Nejvyšší soud. Srov. náleží ÚS ze dne 19. 1. 2005, sp. zn. II. ÚS 402/02 a rozsudek NS ze dne 19. 4. 2000, sp. zn. 33 Čdo 2549/98.

²⁹⁵ KOPÁČ. In KNAPPOVÁ, ŠVESTKA (eds.). *Občanské právo hmotné...*, s. 181.

²⁹⁶ MELZER. In ELIÁŠ a kol. *Občanský zákoník...*, s. 2172 (§ 733).

²⁹⁷ Rozsudek NS ze dne 27. 7. 2006, sp. zn. 33 Odo 898/2004.

²⁹⁸ LAVICKÝ. In ŠVESTKA, SPÁČIL, ŠKÁROVÁ a kol. *Občanský zákoník II...*, s. 2045, m. č. 5 (§ 733).

Strany se zcela určitě musí domluvit na předmětu obstarání. Tím je záležitost objednatele, kterou má obstaratel obstarat. Chybějící konsenzus ohledně předmětu obstarání způsobuje neplatnost smlouvy z důvodu její neurčitosti.²⁹⁹

Smlouva o obstarání věci je pojmově úplatnou smlouvou. Strany se tedy musí domluvit na tom, že objednatel poskytne obstarateli odměnu. Podle zákona však obsahem písemného potvrzení nemá být odměna, ale cena obstarání. Cenu obstarání je nutné definovat v kontextu původní úpravy obstaratelských služeb (§ 284 a 285 ObčZ 1964). Zde zákonodárce používal jednotně termín cena služby. Cena služby v sobě pojmově zahrnuje jak odměnu za vykonanou činnost, tak i náhradu nákladů, které musel obstaratel vynaložit na pořízení předmětu obstarání. Stejný rozsah má i pojem cena obstarání. Nejde tedy o ocenění obstarávaného předmětu. Strany se musejí na ceně obstarání domluvit především proto, že určení výše nákladů, jež má obstaratel vynaložit na pořízení předmětu obstarání, vlastně představuje specifikaci smluveného výsledku. Úzce proto souvisí i s vymezením samotného předmětu obstarání.

Za nutný obsahový kus smlouvy nelze považovat sjednanou dobu obstarání. Není zde žádný věcný důvod, který by takový požadavek legitimizoval. Nesjednají-li si strany přesnou dobu obstarání, pak se, stejně jako u jiných smluvních typů, uplatní obecná úprava v § 563, případně § 564 ObčZ.

Povinnost objednatele vydat obstarateli písemné potvrzení o uzavření smlouvy může být nahrazeno tím, že strany uzavřou v písemné podobě samotnou smlouvu. Tato povinnost měla skutečný smysl v rámci obstaratelských služeb, protože ty byly zaměřeny na masový hospodářský styk uskutečňovaný mezi jednotlivci a socialistickými organizacemi. Dnes však může v mnoha případech představovat pro strany zcela nadbytečnou povinnost. Potvrzení plní výlučně účel důkazní a jeho nevydání nemá žádný vliv na platnost smlouvy.³⁰⁰

4.3 Substituce

Bude-li obstarání věci spočívat v právním jednání, může obstaratel vystupovat jako přímý i nepřímý zástupce objednatele.

Obstaratel může věc obstarat i prostřednictvím jiné osoby. Z dikce ustanovení § 733 ObčZ je zjevné, že nejde o volbu náhradníka jako v případě příkazní smlouvy. Použitím jiné osoby nedochází ke změně stran závazkového právního vztahu.³⁰¹ Za výsledek činnosti třetí osoby tak i nadále objednateli odpovídá obstaratel.³⁰² I toto ustanovení typicky odpovídá výsledkovému

²⁹⁹ Rozsudek NS ze dne 24. 7. 2002, sp. zn. 25 Cdo 27/2001.

³⁰⁰ MELZER. In ELIÁŠ a kol. *Občanský zákoník...*, s. 2174 (§ 734).

³⁰¹ Tamtéž, s. 2173 (§ 733).

³⁰² Usnesení NS ze dne 17. 1. 2002, sp. zn. 25 Cdo 576/2000.

charakteru závazku, protože jeho splnění není navázáno na osobu obstaratele, ale na dosažený výsledek.

4.4 Odstoupení objednatele od smlouvy

Právní úprava smlouvy o obstarání věci obsahuje zvláštní způsob zániku závazku. Objednatel má právo bez uvedení důvodu odstoupit od smlouvy kdykoli až do okamžiku, kdy obstaratel dosáhne výsledku obstarání. Na rozdíl od odvolání příkazu příkazcem, v tomto případě zaniká závazek s účinky *ex tunc* (§ 48 odst. 2 ObčZ). Následná vzájemná kompenzace nároků se však neřídí úpravou bezdůvodného obohacení, nýbrž zvláštním pravidlem v § 735 ObčZ.

Odstoupení objednatele od smlouvy je jednostranným právním úkonem, kterého účinky nastupují v okamžiku dojití do právní sféry obstaratele. Zrušení smlouvy je vázáno pouze na vůli objednatele tak učinit. Proto musí být také poskytnuta obstarateli ochrana v podobě náhrady účelně vynaložených nákladů a jiné újmy vzniklé obstarateli, pokud jí nemohl zabránit. Jelikož se obstaratel fakticky ocitá ve stejné situaci jako příkazník při odvolání příkazu, je na místě termín „*jiná újma*“ vykládat v kontextu úpravy příkazní smlouvy. Obstaratel bude mít proto kromě nároku na náhradu potřebně a užitečně vynaložených nákladů i nárok na náhradu škody, kterou utrpěl a část odměny odpovídající provedené práci.

Na rozdíl od příkazníka nepřísluší obstarateli stejné nároky v případě, kdy bylo dokončení obstarání zmařeno náhodou, ke které nedala podnět ani jedna ze smluvních stran. Směřuje-li závazek k výsledku, pak nedokončení jednání nepředstavuje ani částečné splnění dluhu.³⁰³ Rozložení zájmů v tomto případě mnohem více odpovídá úpravě smlouvy o dílo, než úpravě příkazní smlouvy, když ustanovení § 640 ObčZ výslovně stanoví, že zhotovitel ztrácí nárok na odměnu, bylo-li dílo zmařeno náhodou před dobou splnění.

Bude-li plnění obstaratele vykazovat vady nebo bude-li obstaratel s plněním v prodlení, pak půjde o porušení smluvních povinností a objednatel může proto na místo odstoupení od smlouvy podle § 735 ObčZ uplatnit práva, která mu poskytuje obecná úprava odpovědnosti za vady, resp. prodlení dlužníka.

³⁰³ MELZER. In ELIÁŠ a kol. *Občanský zákoník...*, s. 2176 (§ 735).

5 Smlouva o obstarání prodeje věci

Podle systematiky Hlavy osmé Části osmé ObčZ by měla smlouva o obstarání prodeje věci, neboli tzv. komisioní prodej, představovat vedle smlouvy o obstarání věci další zvláštní podtyp příkazní smlouvy. Současná podoba smlouvy o obstarání prodeje věci byla bez provedení větších koncepčních zásahů převzata z právní úpravy obstarání prodeje věci v § 289 až 295 ObčZ 1964. Zatímco v původním znění občanského zákoníku byla tato právní úprava obsahově navázána na ustanovení o tzv. obstaratelských službách (§ 284 až 288 ObčZ 1964), dnes již smlouva o obstarání věci vůči obstarání prodeje věci obecnou úpravu nepředstavuje. Prostá recepce znění původních ustanovení však na druhou stranu nevytvořila ani vhodný základ pro funkční navázání tohoto smluvního typu na úpravu příkazní smlouvy coby *lex generalis*. V důsledku toho je zde, stejně jako v případě smlouvy o obstarání věci, aplikační subsidiarita příkazní smlouvy v mnoha ohledech velmi problematická.

5.1 Povšechná charakteristika

Uzavřením smlouvy o obstarání věci vzniká obstarateli závazek převzít od objednatele věc svěřenou do prodeje a učinit opatření potřebná k prodeji. Argumenty formálně systematického výkladu by v souladu s pojetím závazku z příkazní smlouvy měly svědčit ve prospěch závěru, že obstaratelův závazek směřuje pouze k vykonání činnosti, a k jeho splnění proto není nutné dosažení výsledku, kterým je v tomto případě uskutečnění prodeje věci. Tomu navíc nasvědčuje i dikce ustanovení § 737 ObčZ (arg. „*učinil potřebná opatření k prodeji*“). Přesto však panuje obecná shoda na tom, že obstaratel splní svůj závazek až v momentu, kdy se mu svěřenou věc skutečně podaří prodat třetí osobě.³⁰⁴ Argumentační základ tohoto konsenzu leží v ustanovení § 739 odst. 1 ObčZ, ve kterém je obstarateli právo na odměnu přiznáno výslovně tehdy a jenom tehdy, byla-li věc prodána. Tím je v otázce povahy závazku explicitně vyjádřena odchylka od obecné úpravy, podle které má příkazník právo na odměnu i na náhradu nákladů, i když se výsledek nedostavil. Je-li obstarání prodeje věci pojmově úplatnou smlouvou (srov. § 738 ObčZ), pak nelze přesvědčivě obhájit závěr, že obstaratel může svůj závazek splnit již vykonáním všech opatření potřebných k prodeji věci, přesto mu však odměna náležet nebude.³⁰⁵ Podstata právní úpravy příkazní smlouvy je ale založená na závazku k činnosti, v důsledku čehož je použití těchto ustanovení na právní vztah založený smlouvou o obstarání prodeje věci možný pouze v tom rozsahu, v jakém to neodporuje výsledkové povaze závazku obstaratele.

³⁰⁴ MELZER. In ELIÁŠ a kol. *Občanský zákoník...*, s. 2178 (§ 737); LAVICKÝ. In ŠVESTKA, SPÁČIL, ŠKÁROVÁ a kol. *Občanský zákoník II...*, s. 2050, m. č. 4 (§ 737); PLANK. In VOJČÍK a kol. *Občanský zákoník. Stručný komentár...*, s. 972 (§ 737); LAZAR, Ján a kol. *Občianske právo hmotné...*, s. 209.

³⁰⁵ MELZER. In ELIÁŠ a kol. *Občanský zákoník...*, s. 2178 (§ 737).

De facto se tak ani jedna z obstaravatelských smluv nevztahuje na zvláštní případy příkazní smlouvy, když jsou oba tyto smluvní typy spíše podobné právnímu vztahu založenému smlouvou o dílo.³⁰⁶ Původní teleologické pozadí právní úpravy nemůže v tomto případě ustoupit nově zvolené systematice, protože takový výklad by vedl k zjevně nelogickým závěrům.

Obsah závazku obstaratele spočívá v uskutečnění prodeje věci vlastním jménem a na účet obstaratele. Jednání obstaratele je tedy uskutečňováno výlučně formou nepřímého zastoupení. Práva a povinnosti z kupní smlouvy uzavřené s třetí osobou proto vznikají přímo a výlučně obstarateli.³⁰⁷ To vyplývá především z formulace ustanovení § 741 ObčZ, podle něž neodpovídá kupujícímu za vady prodané věci objednatel jako vlastník, nýbrž obstaratel jako prodávající. Podpořit tento závěr lze i na základě toho, že zákon výslovně počítá s tím, že příjemcem kupní ceny je obstaratel, který následně z této částky vyplácí objednateli jemu náležející podíl (srov. § 739 odst. 2 ObčZ).

V rámci obchodněprávních závazkových vztahů je jednání vlastním jménem na účet jiného předmětem právní úpravy komisionářské smlouvy (§ 577 až 590 ObchZ). Obsah závazku komisionáře však není omezen pouze na prodej věci, nýbrž může jít o zařízení jakékoli obchodní záležitosti pro komitenta. Tradiční široké pojetí komise přebírá jednotně pro celou oblast soukromého práva i NObčZ, kde je tento smluvní typ zařazen do skupiny závazků ze smluv příkazního typu.

V souvislosti s prodejem automobilů v autobazarech byl svého času v judikatorní praxi řešen vztah smlouvy o obstarání prodeje věci a smlouvy zprostředkovatelské (§ 774 – 777 ObčZ).³⁰⁸ K tomu je třeba říci, že je-li zprostředkovatelská smlouva uzavřena s obsahem, který pro tento smluvní typ předpokládá zákon, pak toto odlišení nečiní vážné obtíže. Základní rozdíl v činnosti zprostředkovatele a činnosti obstaratele je v tom, že prvně jmenovaný se nejenže nezavazuje uzavřít na účet zájemce smlouvu s třetí osobou, ale podle panující nauky mu samotným uzavřením smlouvy nevzniká vůbec žádný zájemcem vymahatelný závazek.³⁰⁹ Dosažení výsledku jeho činnosti, kterým má být pouze vytvoření reálné příležitosti pro zájemce, aby on sám mohl uzavřít smlouvu s třetí osobou, představuje pouze podmínku nárokovatelnosti odměny a nikoli závazek *stricto sensu*. Složitější situace nastává tehdy, zaváže-li se zprostředkovatel také k uzavření smlouvy na účet zájemce. V takovém případě již nejde o ryzí smlouvu zprostředkovatelskou, ale o smíšenou smlouvu vykazující prvky zprostředkování a příkazu.

³⁰⁶ Tamtéž.

³⁰⁷ Rozsudek NS ze dne 21. 11. 2000, sp. zn. 25 Cdo 2010/2000 a též rozsudek NS ze dne 29. 10. 2002, sp. zn. 33 Odo 621/2002.

³⁰⁸ RYŠKA, Michal. Smluvní základy činnosti autobazarů. *Právní rozhledy*, 2001, roč. 9, č. 4, s. 170 - 172.

³⁰⁹ Zprostředkování proto vykazuje některé prvky odvažné smlouvy. HAVEL, Bohumil. In ELIÁŠ a kol. *Občanský zákoník...*, s. 2319 (§ 774).

Zprostředkovatel je oprávněn jednat za zájemce výlučně na základě plné moci, tedy jako přímý zástupce (§ 777 věta druhá ObčZ). Naopak, obstaratel jedná s kupujícím vždy pouze jako nepřímý zástupce objednatele. Právě forma zastoupení bude proto v tomto případě rozhodujícím diferenciacním kritériem.³¹⁰

Cílem činnosti obstaratele je uzavření kupní smlouvy s další osobou. Tím je také vymezen obsah pojmu „věc“, kterou je v tomto případě hmotný předmět ve smyslu § 118 ObčZ. Kupní smlouva je dnes v ObčZ koncipována tak, že jejím předmětem mohou být jen věci v právním smyslu.³¹¹

Okamžikem převzetí věci nedochází k přechodu vlastnického práva z objednatele na obstaratele. Objednatel tedy zůstává vlastníkem až do momentu, než se jím na základě kupní smlouvy uzavřené s obstaratelem stane třetí osoba. Obsahem převodu není právo náležející převodci. Smlouva o obstarání prodeje věci tak představuje výjimku ze zásady *nemo plus iuris transfere potest, quam ipse habet*,³¹² kterou lze jako obecnou zásadu ve vztahu k vlastnickému právu *a contrario* dovodit z § 123 ObčZ.³¹³

Do odevzdání věci kupujícímu, případně jejímu vrácení objednateli má obstaratel předmět obstarání v detenci. Za její poškození, zničení nebo ztrátu odpovídá podle § 421 ObčZ.

5.2 Forma a podstatné náležitosti smlouvy

Pro platné uzavření smlouvy je zákonem vyžadována prostá písemná forma (§ 738 ve spojení s § 46 odst. 2 věta první ObčZ). Vzhledem k extenzivně formulovanému § 40 odst. 1 ObčZ bude i v tomto případě následkem nedodržení předepsané formy absolutní neplatnost smlouvy.

Podstatnou náležitostí smlouvy je zcela určitě vymezení předmětu obstarání. Konkrétní podoba tohoto vymezení bude záviset na povaze věci, jež je předmětem závazku. Specifikace bude proto zejména odlišná u věcí individualizovaných a věcí určených druhově.

Zákon stanoví, že strany se musejí dohodnout na ceně, za kterou má být předmět prodán. Na rozdíl od smlouvy o obstarání věci zde zákonodárce nemluví o celkové ceně obstarání, nýbrž o kupní ceně svěřeného předmětu. Ta může být stanovena paušální částkou, praktičtější však bude stanovení intervalu, v němž se obstaratel v rámci negociací s potenciálními kupci smí pohybovat.

³¹⁰ Srov. rozsudek NS ze dne 25. 5. 2000, sp. zn. 25 Cdo 631/98.

³¹¹ DVOŘÁK, Jan, ELISCHER, David. In ELIÁŠ a kol. *Občanský zákoník...*, s. 1721 (§ 588).

³¹² Nikdo nemůže převést více práva než sám má.

³¹³ Výslovně tuto zásadu vyjadřuje např. § 442 věta třetí ABGB. Podobně konstruovanou výjimku z této zásady pak v rakouském civilním právu představuje tzv. vetešnická smlouva (*Trödelvertrag*; § 1086 ABGB). Srov. WELSER. In KOZIOL, WELSER. *Grundriss des bürgerlichen Rechts...*, s. 190.

Obstarání prodeje věci je pojmově úplatnou smlouvou, proto musí obsahovat i určitelným způsobem stanovenou odměnu obstaratele. Nárok na odměnu vzniká obstarateli pouze v případě, že se mu svěřenou věc skutečně podařilo prodat. Lze souhlasit s názorem, že sjednaná odměna v sobě zahrnuje i náhradu nákladů vynaložených obstaratelem.³¹⁴ Obstarání prodeje věci v původní úpravě občanského zákoníku neobsahovalo samostatný nárok obstaratele na náhradu nákladů podobně, jako tento nárok nevzniká samostatně ani zhotoviteli u smlouvy o dílo. Kromě nového systematického zařazení smlouvy o obstarání prodeje věci nedošlo v této právní úpravě k žádné výraznější obsahové změně. Proto je nutné tato ustanovení vykládat v souladu s jejich skutečným smyslem a účelem bez ohledu na to, že výsledkem jsou signifikantní odchylky oproti úpravě příkazní smlouvy. Odměna může být určena paušální částkou, pro objednatele však bude výhodnější sjednat výši odměny v závislosti na výši kupní ceny.

Podle zákonné dikce má smlouva obsahovat i určení poplatku pro případ odstoupení od smlouvy před dohodnutou dobou určenou k prodeji věci. V úpravě smlouvy o obstarání prodeje věci není na rozdíl od obstarání věci stanoveno žádné zvláštní pravidlo pro případ odstoupení od smlouvy. Podle § 48 odst. 1 ObčZ je možné od smlouvy odstoupit jenom když je to stanoveno zákonem nebo dohodnuto účastníky. Proto je také pravidlo o obligatorním stanovení poplatku pro případ odstoupení možné vykládat pouze tak, že tento poplatek a jeho výše je nutnou náležitostí smlouvy tehdy, když si strany výslovně sjednají právo odstoupit od smlouvy a pro tento případ se také domluví na tom, že odstupující zaplatí protistraně určitou paušální částku.³¹⁵ Nelze souhlasit s Lavickým, že i přes absenci zákonné úpravy mají strany právo odstoupit od smlouvy a to na základě přiměřeného použití pravidla o odvolání příkazu.³¹⁶ Odvolání příkazu má jinou povahu než odstoupení od smlouvy, když v prvním případě zaniká závazek s účinky *ex nunc*, ve druhém *ex tunc*. Odstoupení od smlouvy bez předchozího konsenzu stran (srov. § 497 ObčZ) představuje výrazné prolomení zásady *pacta sunt servanda*³¹⁷ a to v neprospěch ochrany právní jistoty a legitimní důvěry adresáta právního jednání. Lavickým předestřený extenzivní výklad § 48 odst. 1 ObčZ je nepřijatelný, protože není podložen potřebou chránit jiný právní princip, jež by v daném případě převážil nad narušením principu právní jistoty. Nesjednají-li si strany odstoupení od smlouvy, pak přichází v úvahu subsidiární aplikace ustanovení o odvolání či vypovězení příkazu.

³¹⁴ MELZER. In ELIÁŠ a kol. *Občanský zákoník...*, s. 2183 (§ 739).

³¹⁵ Tamtéž, s. 2182 (§ 738).

³¹⁶ LAVICKÝ. In ŠVESTKA, SPÁČIL, ŠKÁROVÁ a kol. *Občanský zákoník II...*, s. 2054, m. č. 5 (§ 738).

³¹⁷ NObčZ tuto zásadu *expressis verbis* zakotvuje s platností pro celou oblast soukromého práva (§ 3 odst. 2 písm. d).

5.3 Odpovědnost za vady prodané věci

Kupní smlouvu s třetí osobou uzavírá obstaratel na účet objednatele, jedná však vlastním jménem a sám vystupuje v pozici prodávajícího. Obstaratel také výlučně odpovídá kupujícímu za splnění závazků z kupní smlouvy. Důvodem, proč za vady věci neodpovídá její vlastník, je ochrana kupujícího, který v praxi zpravidla nebude ani schopen zjistit, kdo tímto vlastníkem je.

Kupující neuplatňuje vůči obstarateli pouze nároky plynoucí z odpovědnosti za vady věci, nýbrž i jakékoli jiné smluvní nároky a to i v případě smlouvy neplatné či zrušené. Proto je také obstaratel pasivně legitimován v žalobě na vrácení kupní ceny jako plnění z neplatné smlouvy.³¹⁸

V úpravě smlouvy o obstarání prodeje věci je zopakováno pravidlo uvedené v § 499, podle něž obstaratel odpovídá za to, že prodaná věc má vlastnosti, které obstaratel při prodeji uvedl. Judikaturou byl také potvrzen poměrně těžko zpochybnitelný závěr, že vystupuje-li obstaratel jako podnikatel v rámci své podnikatelské činnosti, pak se při odpovědnosti za vady použijí zvláštní ustanovení o prodeji zboží v obchodě (§ 612 a násl. ObčZ).³¹⁹

V § 741 odst. 2 ObčZ je ale následně odpovědnost obstaratele výrazně omezena, když za vady věci odpovídá v rozsahu vymezeném ustanoveními o prodeji použitých věcí. V případě prodeje použitých věcí v rámci prodeje zboží v obchodě zejména neplatí zákonná záruka (§ 619 odst. 1 ObčZ). Vycházejíc ze zákonné dikce nezbyvá než dospět k absurdnímu závěru, že takto je odpovědnost obstaratele omezena i v případě prodeje nové věci.³²⁰ Toto omezení odpovědnosti mělo smysl v rámci úpravy obstarání prodeje věci před rokem 1992, protože bylo zcela záměrně zacíleno na masově provozované burzovní obchody s použitým zbožím.³²¹ Důsledkem mechanického převzetí tohoto ustanovení je v dnešní době výrazné zhoršení postavení kupujícího a zejména pak spotřebitele. Nelze nijak odůvodnit, proč by mělo být postavení kupujícího jiné v případě, kdy novou věc kupuje od obstaratele a jiné tehdy, když jí kupuje přímo od vlastníka. V případě, když bude kupující vzhledem ke všem okolnostem důvodně přesvědčen, že kupuje novou věc od vlastníka a nikoli od obstaratele, pak mu ve snaze domoci se nároků z odpovědnosti za vady nezbude, než dovolat se relativní neplatnosti smlouvy v důsledku uvedení v omyl.³²²

³¹⁸ Rozsudek NS ze dne 28. 3. 2002, sp. zn. 25 Cdo 2436/2000.

³¹⁹ Rozsudek NS ze dne 29. 10. 2002, sp. zn. 33 Odo 688/2002.

³²⁰ LAVICKÝ. In ŠVESTKA, SPÁČIL, ŠKÁROVÁ a kol. *Občanský zákoník II...*, s. 2058, m. č. 5 (§ 741).

³²¹ MELZER. In ELIÁŠ a kol. *Občanský zákoník...*, s. 2185 (§ 741).

³²² Tamtéž.

5.4 Zrušení smlouvy

V § 740 ObčZ je obsaženo zvláštní pravidlo, podle kterého se smlouva uplynutím tří měsíců ode dne svěřeni věci do prodeje ruší, nebyla-li tato věc obstaratelem prodána. I když dispozitivnost tohoto ustanovení vyplývá z jeho povahy, zákonodárce výslovně stanoví, že strany se mohou dohodnout jednak na tom, že smlouva se v tomto případě nezruší a také na tom, že obstaratel bude mít po uplynutí této doby právo věc prodat za nižší cenu. Pouze na okraj lze podotknout, že i v tomto případě používá zákonodárce vadnou terminologii, protože pojmově je představitelné pouze zrušení závazkového vztahu, nikoli smlouvy coby právní skutečnosti.

K zániku závazku dochází v tomto případě s účinky *ex nunc* a následná kompenzace nároků se řídí ustanovením § 457 ObčZ. Vzhledem k výsledkové povaze závazku obstaratele a zvláštnímu pravidlu v § 739 odst. 1 ObčZ nepřichází v úvahu podpůrné použití ustanovení § 732 ObčZ.

Splnění závazku obstaratele je závislé i na okolnostech, jež obstaratel nemůže zcela ovlivnit (např. náhlá změna na trhu, v důsledku které nebude fakticky možné věc prodat za podmínek vymíněných objednatelem). Z tohoto důvodu obsahuje smlouva o obstarání prodeje věci zvláštní režim odlišný od obecné úpravy prodlení dlužníka v § 517 až 521 ObčZ.³²³

Poměrně obskurní je závěr vyslovený v jednom z rozhodnutí Nejvyššího soudu, podle kterého je podstatnou náležitostí smlouvy i určení dne, kdy byla věc svěřena do prodeje.³²⁴ Určení data odevzdání věci má smysl právě jenom ve vztahu k běhu tříměsíční lhůty pro uskutečnění prodeje. Tímto dnem je však vždy den skutečného odevzdání věci a nikoli den uvedený např. v protokolu o převzetí věci, který může sloužit pouze jako důkazní prostředek v případném sporu.

³²³ MELZER. In ELIÁŠ a kol. *Občanský zákoník...*, s. 2184 (§ 740).

³²⁴ Rozsudek NS ze dne 25. 5. 2000, sp. zn. 25 Cdo 631/98.

Závěr

Cílem této diplomové práce bylo načrtnout historický vývoj příkazních smluv, vymezit základní obsah pojmu „*smlouvy příkazního typu*“, podrobně a kriticky rozebrat příslušnou právní úpravu v Občanském zákoníku, tuto pak průběžně komparovat se srovnatelnými zahraničními úpravami a v základech také zhodnotit jednotlivá řešení zvolená v ustanoveních nového Občanského zákoníku. Na tomto místě je nutné stručně shrnout, zda a jakým způsobem došlo k naplnění vyčtených cílů a k potvrzení či vyvrácení vyčtených hypotéz.

V první kapitole je načrtnut základní obraz původní římskoprávní podoby *mandata*. Autorovi šlo především o to, aby poukázal na míru, v jaké tato původní podoba příkazní smlouvy přetrvala i do současnosti a v jakém rozsahu je dnešní právní úprava ovlivněna poznatky a názory římské jurisprudence. V dalších odstavcích se pak autor snažil upozornit na to, že zatímco současná právní úprava příkazní smlouvy byla převzata z ObčZ 1950, úprava tzv. obstaravatelských služeb v ObčZ 1964 se stala vzorem pro současnou podobu smlouvy o obstarání věci a smlouvy o obstarání prodeje věci. V dalších částech diplomové práce je pak opakovaně kritizováno, že (ne)systematické sjednocení této nesourodé právní úpravy je základním původem výrazných interpretačních potíží, které se projevují zejména v případě smlouvy o obstarání věci.

Cílem druhé kapitoly bylo explikování pojmu „*smlouvy příkazního typu*“. Za východisko zde byly zvoleny smluvní typy v BGB a v ABGB, jež se svým pojmovým vymezením a smyslem a účelem právní úpravy nejvíce přibližují tuzemské úpravě příkazní smlouvy. Tyto dvě zahraniční právní úpravy byly zvoleny zejména proto, že vykazují mnohem vyšší míru stability a názory tamější doktríny jsou proto výsledkem kontinuálního kritického diskursu. Proto také považoval autor za nanejvýš účelné se o tyto názory opřít. Vzápětí je provedeno samotné vymezení příkazních smluv. V této práci je zastáván názor, že za smlouvy příkazního typu je možno považovat takové smluvní typy, na základě níž je určitá činnost vykonávaná pro jiného, současně platí, že jejich předmětem je pojmově závazek, který směřuje k řádnému provedení sjednané činnosti a nikoli též k dosažení určitého výsledku. Činnost jednajícího zároveň není možno označit za výkon závislé práce. Do určité míry je za typický znak příkazních smluv uznán i signifikantní vliv osoby, v jejíž prospěch je činnost vykonávaná, na vymezení rozsahu a také konkrétního způsobu provedení dluhované činnosti. Pro obligace spadající do skupiny příkazního typu je charakteristická také osobní povaha plnění a úzká vazba mezi dluhovanou činností a konkrétní osobou dlužníka. Autor zastává názor, že toto vymezení příkazních smluv je účelné a smysluplné, protože v konkrétních případech představuje vhodný základ pro správné provedení subsumpcie konkrétní smlouvy pod odpovídající skutkovou podstatu právní normy. Zároveň jsou

tyto explikační prvky chápány jako znaky (smluvního) typu, tedy jako znaky, které se nemusejí v každém případě vyskytovat všechny a také ne ve stejné intenzitě. S ohledem na toto pojetí příkazních smluv je následně obecně zhodnocena právní úprava závazků z příkazních smluv v NObčZ. Autor velmi kriticky hodnotí zejména skutečnost, že v příslušné části zákona jsou smíšeny smluvní typy, jejichž předmět tvoří závazek k činnosti se smluvními typy s výsledkovým závazkem. Tento nedostatek navíc vystupuje do popředí s ohledem na to, že zákonodárce stanoví subsidiaritu příkazu jako typicky činnostního závazku i vůči výsledkovým smluvním typům jako jsou komise či zprostředkování. Základní nedostatek současné právní úpravy tak odstraněn nebyl.

Ve třetí kapitole autor vymezuje předmět příkazní smlouvy jako závazek k vykonání určité činnosti, který je splněn již v momentu řádného dokončení činnosti a nikoli až dosažením výsledku. Dále je pak příkazní smlouva odlišena od smlouvy o dílo a smlouvy pracovní a to za pomoci tzv. nauky o typech. Zejména na základě interpretačních pravidel výkladu právního jednání je pak příkazní smlouva odlišena od tzv. aktů společenské úsluhy. V další části je charakterizován závazkový právní vztah mezi příkazcem a příkazníkem. Pro tento vztah je rozhodující, že se jedná o vzájemný vztah důvěry a věrnosti. Autor se v práci věnuje také významu principu poctivosti, který v takto definovaném vztahu vystupuje zvláště do popředí. Také v rámci rozboru jednotlivých práv a povinností obou smluvních stran je kladen důraz na zvláštní povahu tohoto smluvního vztahu a jako interpretační východisko má specifická důvěra a věrnost mezi příkazcem a příkazníkem význam i v jednotlivých případech zániku závazku z příkazní smlouvy. V případech smrti příkazce a smrti příkazníka jako důvodů zániku závazku z příkazní smlouvy autor zastává stanovisko, že odchylná úprava obsažená v BGB je konstruována s větší mírou ochrany smluvních stran či jejich právních nástupců a to bez toho, aby toto řešení odporovalo základní povaze příkazu. V případě zániku závazku náhodným zmařením je vyslovena kritika na adresu řešení zvoleného v NObčZ, protože dle názoru autora vyvábí hodnotový rozpor v právní úpravě, který bude nutné překlenout analogickou aplikací ustanovení o odvolání příkazu příkazcem.

Úvod čtvrté kapitoly je věnován rozboru povahy závazku ze smlouvy o obstarání věci. Autor se po důkladném zvážení rozdílných názorů na tuto otázku rozhodl přiklonit k závěru, že závazek ze smlouvy o obstarání věci má výsledkovou povahu. Dle autorova názoru jedině tento závěr umožňuje interpretovat příslušnou právní úpravu v souladu s pojetím práva jako souboru právních norem, jejichž existence vždy sleduje určitý aplikovatelný účel. Tento postoj je zastáván přesto, že v důsledku takové interpretace ztrácí značná část ustanovení o příkazní smlouvě svůj subsidiární povahu a stává se pro smlouvu o obstarání věci nepoužitelnou. Příčina tohoto problému však spočívá v nepromyšleném postupu zákonodárce, který původní zcela autonomní

úpravu obstarání věci v ObčZ 1964 zasadil bez provedení obsahových změn do právní úpravy příkazní smlouvy, která však byla převzata z ObčZ 1950 a jejíž povaha byla a je výrazně odlišná.

Také smlouva o obstarání prodeje věci, která je rozebrána v kapitole poslední, je charakteristická svým závazkem k dosažení konkrétního výsledku činnosti. Výsledek činnosti je dosažen v momentu, kdy se obstarateli podaří prodat předmět prodeje třetí osobě. Tento výklad je zdůvodněn tím, že pouze v takovém případě náleží podle zákona obstarateli odměna. Tato smlouva vlastně představuje užší vymezení standardního smluvního typu označovaného jako komise, jenž se do našeho právního řádu vrací s přijetím NObčZ. Autor tak dospívá k závěru, že ani jedna z tzv. obstaravatelských smluv vlastně není smlouvou příkazního typu, protože závazky z nich vzešlé pojmově nesměřují k vykonání činnosti, ale k dosažení výsledku.

Jak v případě současného ObčZ, tak i v případě NObčZ zákonodárce předepisuje zcela nevyhovujícím způsobem použití stejných právních norem pro smluvní typy s výsledkovými i s ryze činnostními závazky. Toto řešení je nevhodné proto, že v obou případech dochází ke splnění závazku jiným způsobem a na základě jiných skutečností. Praktické důsledky se projevují zejména v otázce, kdy vzniká dlužníkovi nárok na odměnu, dále v otázce, zda má dlužník nárok na náhradu nákladů i v případě předčasného ukončení závazku a také v otázce, kdo nese nebezpečí náhodného zmaru splnění závazku. Ve všech těchto otázkách je řešení odvislé od toho, zda je závazek splněn již vykonáním činnosti, anebo teprve dosažením výsledku. Zejména ve druhé kapitole autor poukazuje na to, že toto rozlišování závazků je tradičně mnohem důsledněji provedeno v právní úpravě rakouské i německé a je rovněž středobodem pozornosti tamní komentářové literatury. Přes nesporné vylepšení, které bude přijetí NObčZ představovat i pro oblast smluv příkazního typu, je tak nová právní úprava ve srovnání s tradiční právní úpravou zemí německého právního okruhu do jisté míry zklamáním.

Bibliografie

České a slovenské odborné publikace

1. BARTOŠEK, Milan. *Encyklopedie římského práva*. 2. vydání. Praha: Academia, 1994. 471 s.
2. BĚLINA, Miroslav a kol. *Pracovní právo*. 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010. 612 s.
3. BONFANTE, Pietro. *Instituce římského práva*. 9. vydání. Brno: Československý akademický spolek „Právník“, 1932. 745 s.
4. ELIÁŠ, Karel a kol. *Občanský zákoník: Velký akademický komentář. 1. svazek. § 1 – 487*. Praha: LINDE, 2008. 1387 s.
5. ELIÁŠ, Karel a kol. *Občanský zákoník: Velký akademický komentář. 2. svazek. § 488 – 880*. Praha: LINDE, 2008. 1253 s.
6. ELIÁŠ, Karel, HAVEL, Bohumil. *Osnova občanského zákoníku. Osnova zákona o obchodních korporacích*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009. 574 s.
7. FEKETE, Imrich. *Občiansky zákoník. Velký komentár. 2. diel (§ 460 až § 880)*. Bratislava: EURO KODEX, 2011. 1334 s.
8. KINCL, Jaromír, URFUS, Valentin, SKŘEJPEK, Michal. *Římské právo*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 1995. 386 s.
9. KNAPP, Viktor. *Teorie práva*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 1995. 247 s.
10. KNAPP, Viktor. *Učebnice občanského a rodinného práva. Svazek II*. 1. vydání. Praha: Orbis, 1954. 403 s.
11. KNAPPOVÁ, Marta, ŠVESTKA, Jiří (eds.). *Občanské právo hmotné. Svazek II*. 2. vydání. Praha: CODEX Bohemia, 1998. 493 s.
12. LAZAR, Ján a kol. *Občianske právo hmotné. 2. zväzok*. 3. vydání. Bratislava: IURA EDITION, 2006. 598 s.
13. MELZER, Filip. *Metodologie nalézání práva. Úvod do právní argumentace*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009. 304 s.
14. MELZER, Filip. *Právní jednání a jeho výklad*. Brno: Václav Klemm – Vydavatelství a nakladatelství, 2009. 218 s.
15. REBRO, Karol, BLAHO, Peter. *Římske právo*. 4. vydání. Bratislava: IURA EDITION, 2010. 522 s.
16. ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaroslav a kol. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl IV*. Praha: V. Linhart, 1936. 866 s.

17. ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaroslav a kol. *Komentář ke československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl V.* Praha: V. Linhart, 1937. 1011 s.
18. SEDLÁČEK, Jaroslav. *Obligační právo II. Speciální ustanovení o jednotlivých typech smluvních.* Brno: Československý akademický spolek „Právnick“, 1946. 164 s.
19. SOMMER, Otakar. *Učebnice soukromého práva římského. Díl II.* Praha: Nákladem vlastním, 1935. 356 s.
20. ŠTENGLOVÁ, Ivana, PLÍVA, Stanislav, TOMSA, Miloš a kol. *Obchodní zákoník.* 12. vydání. Praha: C.H.Beck, 2009. 1397 s.
21. ŠVESTKA, Jiří, SPÁČIL, Jiří, ŠKÁROVÁ, Marta a kol. *Občanský zákoník II. § 460 až 880. Komentář.* 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009. 1114 s.
22. VOJČÍK, Peter a kol. *Občiansky zákonník. Stručný komentár.* 2. vydání. Bratislava: IURA EDITION, 2009. 1234 s.

Zahraníční odborné publikace

1. BAMBERGER, Georg, ROTH, Herbert. *Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch. Band 2. §§ 611 – 1296.* 2. vydání. München: C. H. Beck, 2008. 2725 s.
2. BORK, Reinhard. *Allgemeiner Teil des Bürgerlichen Gesetzbuchs.* 2. vydání. Tübingen: Mohr Siebeck, 2006. 748 s.
3. BROX, Hans. *Besonderes Schuldrecht.* 5. vydání. München: C. H. Beck, 1977. 345 s.
4. BYDLINSKI, Franz. *Einführung in das österreichische Privatrecht.* Eisenstadt: PRUGG Verlag, 1975. 114 s.
5. BYDLINSKI, Franz. *Juristische Methodenlehre und Rechtsbegriff.* 2. vydání. Wien/New York: Springer-Verlag, 1991. 671 s.
6. KOZIOL, Helmut, WELSER, Rudolf. *Grundriss des bürgerlichen Rechts. Band II. Schuldrecht Allgemeiner Teil, Schuldrecht Besonderer Teil, Erbrecht.* 11. vydání. Wien: MANZ, 2000. 564 s.
7. LEENEN, Detlef. *BGB Allgemeiner Teil: Rechtsgeschäftslehre.* 1. vydání. Berlin/New York: De Gruyter, 2011. 462 s.
8. MEDICUS, Dieter. *Schuldrecht I. Allgemeiner Teil.* 12. vydání. München: C. H. Beck, 2000. 416 s.
9. MEDICUS, Dieter. *Schuldrecht II. Besonderer Teil.* 11. vydání. München: C. H. Beck, 2003. 472 s.

Články v odborných časopisech a příspěvky ve sborníku

1. BĚLINA, Miroslav, PICHRT, Jan. Nad návrhem novelizace zákoníku práce (včetně vazby na návrh nového občanského zákoníku). *Právní rozhledy*, 2011, roč. 19, č. 17, s. 605 - 616.

2. BEZOUŠKA, Peter. Závislá práce. *Právní rozhledy*, 2008, roč. 16, č. 16, s. 579 – 583.
3. ELIÁŠ, Karel. Občanský zákoník a postmoderní myšlení v Česku. In LAZAR, Ján, BLAHO, Peter (eds). *Základné zásady súkromného práva v zjednotenej Európe. Fundamentale Grundsätze des Privatrechts in vereinigten Europa*. Bratislava: IURA EDITION, 2007, s. 283 - 298.
4. KORBEL, František. Smluvní zastoupení v novém občanském zákoníku. *Bulletin advokacie*, 2011, č. 5, s. 46 - 51.
5. KRČMÁŘ, Jan. Vysvětlivky k pojmu smluv pracovních (smlouvy služební a smlouvy o dílo). *Právník*, 1942, roč. 81, sešit 1, s. 1 - 11.
6. POKORNÝ, Miroslav. SRN: Spolkový soudní dvůr: K objektivní nemožnosti plnění, které má být poskytnuto s použitím nadpřirozených, magických sil (výklad karet). *Právní rozhledy*, 2012, roč. 20, č. 1, s. 36 - 38.
7. RYŠKA, Michal. Smluvní základy činnosti autobazarů. *Právní rozhledy*, 2001, roč. 9, č. 4, s. 170 - 172.
8. SPÁČIL, Jiří. Poznámky k problematice zastoupení na základě plné moci. *Právo a podnikání*, 1996, č. 1, s. 7 - 11.
9. TICHÝ, Luboš. Základní otázky smluvního zastoupení a návrh občanského zákoníku. *Bulletin advokacie*, 2011, č. 5, s. 37 - 45.

Právní předpisy

1. Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch (ABGB).
2. Bürgerliches Gesetzbuch (BGB).
3. Usnesení předsednictva ČNR č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod.
4. Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů.
5. Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.
6. Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.
7. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

Judikatura

1. Nález ÚS ze dne 14. 8. 2001, sp. zn. II. ÚS 474/2000.
2. Nález ÚS ze dne 17. 12. 2003, sp. zn. III. ÚS 694/02.
3. Nález ÚS ze dne 19. 1. 2005, sp. zn. II. ÚS 402/02.
4. Nález ÚS ze dne 15. 6. 2009, sp. zn. I. ÚS 342/09-1.
5. Usnesení NS ze dne 17. 1. 2002, sp. zn. 25 Cdo 576/2000.
6. Rozsudek NS ze dne 19. 4. 2000, sp. zn. 33 Cdo 2549/98.

7. Rozsudek NS ze dne 25. 5. 2000, sp. zn. 25 Cdo 631/98.
8. Rozsudek NS ze dne 21. 11. 2000, sp. zn. 25 Cdo 2010/2000.
9. Rozsudek NS ze dne 28. 3. 2002, sp. zn. 25 Cdo 2436/2000.
10. Rozsudek NS ze dne 24. 7. 2002, sp. zn. 25 Cdo 27/2001.
11. Rozsudek NS ze dne 19. 9. 2002, sp. zn. 25 Cdo 7/2001.
12. Rozsudek NS ze dne 29. 10. 2002, sp. zn. 33 Odo 621/2002.
13. Rozsudek NS ze dne 29. 10. 2002, sp. zn. 33 Odo 688/2002.
14. Rozsudek NS ze dne 31. 3. 2005, sp. zn. 25 Cdo 1817/2004.
15. Rozsudek NS ze dne 27. 7. 2006, sp. zn. 33 Odo 898/2004.
16. Rozsudek NS ze dne 19. 8. 2010, sp. zn. 33 Cdo 563/2009.
17. Rozsudek BGH ze dne 13. 1. 2011, sp. zn. III ZR 87/10.
18. Rozsudek Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 20. 9. 1938, sp. zn. Rv I 2739/37 (Vážný č. 17051/1938).

Internetové zdroje

1. Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 509/1991 Sb. Sněmovní tisk č. 685 (Federální Shromáždění České a Slovenské federativní republiky, VI. volební období) [online]. Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna [cit. 19. 3. 2012]. Dostupné na <http://psp.cz/eknih/1990fs/tisky/t0685_09.htm>.
2. *Důvodová zpráva k NObčZ. Zvláštní část*, s. 1091 [online]. Justice.cz, [cit. 2. 4. 2012]. Dostupné na <http://obcanskyzakonik.justice.cz/tinymce-storage/files/2011/Vladni_navrh_obcanskeho_zakoniku_2011_DZ.pdf>.

Shrnutí

Diplomová práce se věnuje podrobné analýze smluv příkazního typu se zaměřením na právní úpravu v Občanském zákoníku. Cílem této kvalifikační práce je pojednat o tom, čím se v systému závazkového práva tato skupina typizovaných obligací odlišuje od jiných smluvních typů. Východisko práce představuje současná právní úprava obsažená v Hlavě osmé Části osmé Občanského zákoníku. Úprava *de lege lata* je kriticky analyzována a průběžně komparována s právní úpravou rakouskou a německou. Součástí práce je též posouzení správnosti závěrů vyslovených v judikatorní praxi Ústavního a Nejvyššího soudu. Autor si je vědom zásadních změn, které bude pro české soukromé právo znamenat přijetí nového Občanského zákoníku a z tohoto důvodu je součástí této diplomové práce také kritické zhodnocení právní úpravy smluv příkazního typu v novém kodexu civilního práva.

V rámci historického exkurzu popisuje autor v první kapitole základní črty římskoprávního mandata. Poznatky římskoprávní jurisprudence jsou rozebírány především z toho důvodu, že do značné míry ovlivnily i soudobé nahlížení na příkazní smlouvy. Další výklad je pak zaměřen na genezi právní úpravy od přijetí Obecného zákoníku občanského až do roku 1991.

V kapitole druhé hledá autor odpověď na otázku, na základě čeho lze smlouvy příkazního typu odlišit od jiných smluvních typů, jejichž předmětem je vykonání činnosti pro jiného. Cílem je přinést takovou explikaci příkazních smluv, která se může v rovině obecné stát východiskem pro další výklad. Vlastní explikace vychází na jedné straně z poznatků německé a rakouské právní vědy, na straně druhé je však podložena také obecně platnými argumenty věcné povahy. V dalším textu je pak s ohledem na vyslovené závěry povšechně zhodnocena právní úprava v novém Občanském zákoníku.

Nejrozsáhlejší je kapitola třetí, která je věnována pojednání o příkazní smlouvě. Autor přináší základní popis současné právní úpravy a vymezuje předmět závazku z příkazní smlouvy. Velký prostor je zde věnován vztahu příkazní smlouvy k jiným smluvním typům a k jiným právním institutům. Výklad pokračuje analýzou jednotlivých prvků obsahu závazkového právního vztahu. V poslední části této kapitoly jsou rozebírány obecné a zvláštní způsoby zániku závazku z příkazní smlouvy.

Obsahem posledních dvou kapitol je rozbor smlouvy o obstarání věci a smlouvy o obstarání prodeje věci. V obou případech je pohled autora soustředěn na vztah předmětné právní úpravy k ustanovením o smlouvě příkazní a dále pak na konkrétní obsah závazkového vztahu vzniklého na podkladu těchto smluvních typů.

Summary

The diploma thesis „*Mandate contracts*“ deals with comprehensive analysis of mandate contracts with the focus on legislation in Civil code. The aim of the work is to explore the differences between standardized obligations and other types of contracts existing within the system of law of obligations. The starting point for this work is the current legislation contained in the Chapter eight, Section eight of Civil code. The *de lege lata* legislation is critically analysed and continuously compared with the Austrian and German legislation. The work also includes examination of correctness of conclusions pronounced in the judicatory practice of Constitutional and Supreme court. Author is aware of the fact that adoption of new Civil code will bring significant changes to the Czech private law. This work therefore also includes critical examination of legislation of mandate contracts in the new Civil code.

In the historical overview author describes basic features of mandate in Roman law. Knowledge accumulated by the Roman law jurisprudence is analysed mainly due to the fact that to a considerable extent it determined also the contemporary perception of mandate contracts. The explication in the following part focuses on development of legislation in the period from the adoption of Common civil code (Obecný zákoník občanský) to the year 1991.

In the second chapter author seeks an answer to a question in what aspects mandate contracts differentiate from other types of contracts that state carrying out activities for other person in their subject. The work aims at presenting an explication of mandate contracts that could in general become a starting point for further explication. The explication presented in this work is based on knowledge accumulated by German and Austrian legal science as well as on universally valid arguments of factual nature. Considering the pronounced conclusions, further in the text legislation from the new Civil code is generally examined.

The third chapter is the most extensive and it deals with the analysis of mandate contract. Author gives basic description of the current legislation and defines the subject of obligation from mandate contract. Extensive part of the chapter deals with relation between mandate contract, other types of contracts and other legal institutes. The explication continues in analysis of individual elements of the content of obligational legal relationship. In the last part of this chapter, general and particular means of termination of obligation from mandate contract are analysed.

The last two chapters include analysis of the contract on providing business and sale or return contract. In both cases author focuses on relationship between legislation and provisions

concerning mandate contracts and further in the chapter also on the specific content of obligational relationship formed by the above-mentioned types of contracts.

Klíčová slova/Key words

Klíčová slova: příkazní smlouva, příkaz, smlouva o obstarání věci, smlouva o obstarání prodeje věci, příkazník, příkazce, zastoupení, přímé zastoupení, nepřímé zastoupení, princip poctivosti, služební smlouva, pracovní smlouva, smlouva o dílo, jednateilství bez příkazu

Key words: mandate contract, mandate, contract on providing business, sale or return contract, principal, agent, representation, direct representation, indirect representation, good faith and fair dealing, business contract, employment contact, contract for work and labour, agency without mandate